

1980/81:93

Onsdagen den 11 mars

Kl. 10.00

1 § Val av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling

Företogs val av sex ombud och sex suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

Anf. 1 SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Valberedningen har enhälligt godkänt gemensamma listor för val av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att till herr talmannen få överlämna de gemensamma listorna.

De för ifrågakvarande val avlämnade gemensamma listorna upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listorna, valts för tiden från öppnandet av den parlamentariska församlingens nästa ordinarie möte till öppnandet av församlingens därpå följande ordinarie möte:

ombud

Anders Björck (m)

Carl Lidbom (s)

Bengt Sjönell (c)

Stig Alemyr (s)

Björn Molin (fp)

Nils Erik Wååg (s)

suppleanter

Inger Lindquist (m)

Anita Gradin (s)

Einar Larsson (c)

Lennart Pettersson (s)

Kerstin Anér (fp)

Kurt Hugosson (s)

Onsdagen den
11 mars 1981

*Kompletteringsval
till utskott*

Anf. 2 TALMANNEN:

Centerpartiets partigrupp har som suppleant i försvarsutskottet under Gunnar Björks i Gävle ledighet anmält hans ersättare Ulla-Britta Larsson.

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i socialförsäkringsutskottet under Ulla Johanssons ledighet anmält hennes ersättare Carl-Olof Bengtsson.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i försvarsutskottet

Ulla-Britta Larsson (c)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Carl-Olof Bengtsson (s)

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:116 bil. 2 till utbildningsutskottet

bil. 3 till civilutskottet

i övrigt till finansutskottet

1980/81:118 bil. 1 till socialutskottet

bil. 2 till skatteutskottet

bil. 3 till jordbruksutskottet

bil. 4 till civilutskottet

i övrigt till finansutskottet

1980/81:123 till utbildningsutskottet

1980/81:124 till försvarsutskottet

1980/81:127 till utbildningsutskottet

1980/81:129 till jordbruksutskottet

1980/81:130 till näringsutskottet

1980/81:132 till trafikutskottet

1980/81:133 till civilutskottet

1980/81:134 till trafikutskottet

1980/81:135 till socialförsäkringsutskottet

1980/81:137 till konstitutionsutskottet

1980/81:145 till arbetsmarknadsutskottet

1980/81:149 till trafikutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslagen

1980/81:16 till finansutskottet

1980/81:17 till försvarsutskottet

6 § Medelsanvisningen till radio och television, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1980/81:22 om medelsanvisningen till radio och television, m. m. (prop. 1980/81:100).

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Anf. 3 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för punkterna 1 och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande båda punkterna i betänkandet.

Anf. 4 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Det är nu snart tre år sedan riksdagen fattade sitt beslut om radions och televisionens verksamhet inför en ny avtalsperiod. I dag skall riksdagen ta ställning till det fjärde verksamhetsåret och även till vad som skall hända därefter.

Låt mig först redovisa vad som har hänt innan vi vänder blicken mot framtiden.

Den *omorganisation* som fastställdes år 1978 hade som grundläggande syfte att främja mångfalden i programfrågor. Genom att skilja radion och televisionen från varandra skulle de båda medierna få bättre möjligheter att utvecklas självständigt efter sina egna inneboende förutsättningar.

Av särskilt intresse var naturligtvis radioverksamheten. Denna hade på det hela taget glömts bort vid 1966 års riksdagsbehandling. Genom beslutet år 1978 ville regeringen lyfta fram radion ur televisionens skugga.

Som förebild tjänade givetvis den då nyetablerade och självständiga lokalradion.

Beslutet om omorganisation var inte okontroversiellt. Både i riksdagen och inom Sveriges Radio uttrycktes rädsla för förändringen.

Nu är omorganisationen i det närmaste slutförd. Jag tror att dåvarande motståndare är beredda att erkänna att förändringen har gett positiva resultat. Jag har hört otaliga berätta om den förändringens och nyskapandets vind som svepte in i radiohusen. Detta förvånar mig inte. Men det som är extra glädjande är att även den skuggande parten, televisionen, tycks ha haft glädje av skilsmässan.

Av radiochefens tal vid den senaste bolagsstämman har jag förstått att personalen på ett föredömligt sätt har slutit upp och arbetat för omorganisationen.

Sveriges Radios ekonomiska redovisningar visar att omorganisationen inte blivit så kostsam som motståndarna hävdade att den skulle bli. Enligt beräkningarna uppgår kostnaden till 13 milj. kr. Slås denna summa ut över de tre år omorganisationen varade, kan kostnaden beräknas till 3 à 4 % av omslutningen.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Den kostnaden tror jag förändringen har varit värd.

Omorganisation och resursförändringar har även varit till glädje för lyssnare och tittare.

I det följande skall jag ange något av det som gjorts för publiken under de gångna tre åren.

Regionaliseringen av riksprogramproduktionen skall vid reformperiodens slut ha nått så långt att andelen regionalt producerade program uppgår till 40 %. Redan nu har man kommit en bra bit på vägen. Riksradiation har ökat sändningstiden i distrikten med 480 timmar. Detta innebär att inemot en fjärdedel av målet för sändningstidsökningen i distrikten uppnåtts. Televisionen har ökat distriktens sändningstid med 92 timmar. Detta innebär att målsättningen realiserats till inemot hälften.

Regional-TV-sändningen har startat från Norrköping, och intensiva förberedelser pågår för en start i Växjö om ett år.

Lokalradion har tillförts ansemliga reformtillskott, vilket har medgett en konsolidering och betydande förstärkningar.

Insatserna för *särskilda grupper* har avsett olika målgrupper. Televisionen har gjort en kraftig ökning av reprisverksamheten särskilt vad avser den tunga produktionen. Försöket med text-TV har påbörjats under perioden, och försöket pågår alltjämt. Insatserna för språkliga minoriteter har ökat i både lokalradion, riksradiation och televisionen. Riksradiation har ökat sändningstiden för sådana program med 356 timmar. Ett nytt invandrarspråk – spanska – har tillkommit. Sändningstiden för minoritetsspråk i lokalradion ökade mellan 1978/79 och 1979/80 med 325 timmar. I TV har tillkommit ett egenproducerat finskt magasin, som sänds en gång i veckan under högsäsong.

De största insatserna med hjälp av medelstillskotten har gjorts för *kvalitetshöjningar* av skilda slag. Totalt har ca 57 milj. kr. av medelstillskotten använts härför. Detta är särskilt glädjande med tanke på att kvaliteten tidigare satts på undantag, särskilt under radions och televisionens nedgångsår i början av 1970-talet. Det bör beaktas att även de insatser som lokalradion gjort för att förstärka sin verksamhet slår ut i form av kvalitetshöjningar i programutbudet. Både riksradiation och televisionen har förbättrat utrikesbevakningen. Radion har tillförts nya korrespondenter i Helsingfors, Oslo och Sydamerika. Televisionen har fått en ny korrespondent i Tokyo och har förstärkt bevakningen i Rom, London och Moskva. Riksradiation har upphävt restriktionerna beträffande spelandet av skyddad musik.

Tillkomsten av Berwaldhallen under perioden har inneburit väsentligt förbättrade förutsättningar för den levande musiken. Hallen har redan blivit ett begrepp inom musiklivet. De största insatserna för kvalitetsförbättringar har syftat till att öka förutsättningarna för gestaltande produktion och för medverkan av utomstående. Ett uttryck för detta är tillkomsten av TV-ensemblen, för vilken resurstillskott har tillförts Stockholm, Göteborg och Malmö med 6,3 milj. kr. Säsongen 1980/81 sänds två egenproducerade teaterföreställningar varje vecka. De insatser som TV gjort för produktionen i Stockholm har inneburit en ökning av frilansfilmen med 25 % från 40 till 50

timmar och av utläggningar till fria producenter från 10 till 30 timmar. Det totala frilansintaget har ökat med 30 % sedan år 1978.

Det har alltså hänt en rad positiva saker under de tre åren. Men det har också funnits företeelser som har fördunklat intrycket. Jag vill nämna några.

Personalstyrkan inom Sveriges Radio-koncernen har ökat oroväckande. En betydande förstärkning har varit nödvändig för att klara av de stora reforminsatserna.

En del av ökningen har sitt ursprung i att man anställt tidigare frilansare till följd av lagen om anställningsskydd. En del förklaras av arbetsskyddslagstiftning. En mindre del har företagen motiverat med att nyanställningar varit nödvändiga till följd av omorganisationen. Det sammantagna intrycket blir ändå att ökningen varit alltför stor.

I 1978 års proposition betonade jag vikten av att programbolagen samarbetade med varandra. Jag sade bl. a. att det fanns anledning för riksradion att ha kvar visst samarbete med televisionen men framför allt att starta ett samarbete med lokalradion.

En väsentlig utgångspunkt för utvecklingen av riksradion utanför Stockholm borde alltså vara existensen av lokalradion. Lokalradion kunde – menar jag – genom sin uppbyggnad delvis tjäna som riksradians distriktsorganisation.

Jag sade också att många av lokalradions program förtjänar spridning utanför det enskilda lokalradioområdet och pekade särskilt på idén om en s. k. programbank för sådana program.

Jag framhöll även att om riksradion skulle bygga upp en egen distriktsorganisation för nyhetsbevakningen, skulle kostnaderna bli mycket stora i förhållande till sändningstiden. Därför tyckte jag att riksradion i många delar av landet borde söka samarbete med lokalradion. Samarbetet borde inte bara omfatta nyheter utan även sportbevakning.

Jag sade vidare att samarbetet kunde innebära problem och att det inte fanns anledning att driva fram snabba beslut i dessa frågor. Och i det avseendet har jag nog blivit besannad.

Jag skall inte sticka under stol med att många av radions belackare har informerat om hur obetydligt samarbetet har blivit. Problemet har inte bara varit att det funnits en bristande beredskap att samarbeta. På sina håll har man rent av motarbetat varandra.

Viss kritik har väl varit överdriven, men jag har ändå funnit anledning att i olika sammanhang påminna om vad jag sade 1978. Jag har också efterlyst redovisning av hur samarbetsplanerna ser ut.

En ljusning tyckte jag mig märka i förra årets anslagsframställning. Där angav bl. a. riksradion att man under budgetåret 1980/81 hade ambitionen och möjligheten att tillsammans med övriga programbolag ingående diskutera samarbete.

Där angavs också att samarbetet med lokalradion var det som tedde sig intressantast, att man hade startat ett utredningsarbete och att resultatet av detta skulle redovisas i nästa års anslagsframställning. Jag vet att detta arbete

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

har startat och hoppas att vi skall få se ett intressant resultat i anslagsframställningen.

Ett tredje problem – det allvarligaste – var den kostnadsutveckling som Sveriges Radio har räknat med i sina senaste anslagsframställningar och de höjningar av TV-avgifterna som skulle ha blivit följden av en sådan utveckling.

Det var bl. a. mot denna bakgrund som jag i höstas tillsatte en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet, vilken ingående och tämligen förutsättningslöst har diskuterat radio- och TV-verksamhetens framtida utformning och inriktning. Resultatet av detta arbete redovisades i årets budgetproposition. Det innebär några viktiga förändringar, i huvudsak i för verksamheten fördelaktig riktning:

De reformambitioner som riksdagen har angett i beslut år 1975 och 1978 står kvar.

Regeringen accepterar i stort sett Sveriges Radios kostnadsberäkningar. Men förverkligandet av reformerna läggs ut över en period som är tre år längre än vad som tidigare var tänkt.

Sveriges Radio får även framöver en automatisk kostnadskompensation. Konsumentprisindex har visat sig ge en betydande överkompensation. Därför går vi över till en ny index, den s. k. pensionärsindexen. Men syftet är att ge Sveriges Radio full kompensation för framtida kostnadsökningar.

Investeringsnivån höjs kraftigt för att möjliggöra en bättre balans mellan investering och drift. Höjningen bör också ge utrymme för ökade satsningar på sådana investeringar som syftar till att åstadkomma en rationalisering av verksamheten.

För att i framtiden ge bättre och friare avvägningsmöjligheter mellan investeringar och drift slås de två anslagsposterna ihop till en.

Sveriges Radio får liksom andra institutioner och myndigheter ett krav på sig att rationalisera verksamheten. Inledningsvis skall detta krav motsvara en årlig anslagsminskning med 2 %, men med tanke bl. a. på Sveriges Radios goda planeringsförutsättningar bör kravet kunna ställas högre under kommande år.

Jag tror att det är viktigt att man inom hela företaget gör klart för sig att man om regeringens förslag går igenom kommer att få extremt goda planeringsförutsättningar. Jag vill gärna ange dessa förutsättningar. Sveriges Radio har alltså en given ambitionsnivå att förverkliga, en given tidsperiod att hålla sig till, givna och värdesäkrade resurser samt ingen tvingande fördelning mellan investeringar och drift.

Om man härtill lägger att ambitionsnivån innebär expansion, att företaget är stort samt att man har en naturlig personalavgång, torde det finnas många företag – statliga såväl som privata – som med avund ser på förutsättningarna.

Om dessa förutsättningar för moderbolaget fortplantas inom företaget, bör även programbolagen ha möjlighet att planera sin verksamhet på ett rationellare sätt.

I ett läge då de enskilda programbolagen känner sina egna förutsättningar

bättre än nu, är det troligt att man klarare ser fördelarna i ett samarbete med övriga programbolag.

Det förhållandet att Sveriges Radio fram t. o. m. 1988/89 har en given ekonomisk ram och en given reformambition att hålla sig till innebär inte att företaget och dess programbolag är låsta. Tvärtom bör man i sin planering ha stor frihet att välja mellan olika framkomstvägar. Enligt min mening bör man även ha möjlighet att efter regeringens och riksdagens hörande göra omprioriteringar.

I detta sammanhang vill jag ta upp en fråga av särskilt intresse, nämligen FM 4 och FM 5.

Televerket meddelade i förra årets anslagsframställning att Sverige kan räkna med en tilldelning, som innebär att bandet 100–108 MHz (megahertz) blir tillgängligt för radioverksamhet. Detta ger utrymme för två nya radiokanaler, som båda medger rikssändning men också nedbrytning till läns- och kommunnivå.

Jag förstår att denna möjlighet utgör en lockelse och sätter fantasin i rörelse hos intressenter från riksradio, lokalradio och närradio.

Men en utbyggnad blir dyr. Investeringskostnaden för en kanal uppskattas till drygt 130 milj. kr., och driftkostnaderna som skulle följa med ett utnyttjande blir med säkerhet mycket stora.

I det ekonomiska läge vi har att utgå från finns det inget utrymme för en sådan expansion. Om Sveriges Radio inte finner anledning att föreslå omprioriteringar, bör expansionen vänta till nästa reformperiod. Och i det beredningsarbete som kommer att föregå denna period får man ta ställning till hur utbyggnaden skall ske och hur utrymmet skall utnyttjas.

Televerket bör emellertid redan nu få i uppdrag att reservera hela utrymmet för radions behov. Båda kanalerna bör dessutom kunna medge alternativa utnyttjandemöjligheter. Man skall alltså kunna sända på riks-, läns- eller kommunnivå.

Jag vill också betona att ett nej inte behöver innebära ett "idiotstopp". Om det någonstans i landet finns sådan trängsel i etern att det är motiverat att utnyttja det nya bandet, bör detta vara möjligt.

Jag vill också passa på tillfället att informera om att regeringen inom kort i tilläggsbudget III kommer att föreslå att medel anslås, så att en ny mellanvågssändare skall kunna byggas upp på Skånes ostkust.

Häri genom skapas en möjlighet för lyssnare i näraliggande delar av Europa att ta in utlandsprogrammets sändningar. Sändaren bör också under vissa delar av dygnet kunna användas för riksprogramsändningar, så att dessa sändningar kan nås av lyssnarkategorier som befinner sig utom FM:s räckvidd. Detta gäller bl. a. svenskar ombord på båtar i yrkestrafik eller på fritidsbåtar, svenskar som är bosatta i eller reser i närbelägna delar av Europa samt nordiska lyssnare.

Jag vill slutligen ta upp frågan om radio- och TV-verksamhetens finansiering. Det nuvarande systemet innebär att avgiftsmedel inte kommer verksamheten till godo i avsedd omfattning. För det första är kostnaden för uppboordsadministration alltför hög. En jämförelse med övriga nordiska

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

länder visar att kostnaden per licens är mer än dubbelt så hög i Sverige. För det andra har undersökningar visat att skolket från TV-avgiftsbetalning är otillständigt högt. Ca 10 % av hushållen beräknas skolka från avgift, vilket medför en årlig intäktsförlust för radio- och TV-verksamheten om ca 150 milj. kr.

Jag har i årets budgetproposition förklarar att *alla* berörda bör göra ansträngningar för att komma till rätta med de problemen. Detta innebär bl. a. att

1. kostnaden för uppbörden bör reduceras avsevärt,
2. kontroll av TV-innehav bör skärpas,
3. allmänheten bör informeras om avgiftsskyldighet och konsekvenserna av skolket, och
4. skärpta sanktioner bör införas för dem som ertappas med skolk.

Under hösten och våren har televerket, televisionen och riksradien gjort en bred informationssatsning, kombinerad med s. k. pejling. Som ni säkert har noterat har denna verksamhet hittills varit mycket framgångsrik.

Detta är givetvis glädjande, och jag hoppas att framtida satsningar skulle bli lika helhjärtade och framgångsrika. Det är viktigt att Sveriges Radio och televerket utnyttjar den finansieringsväg som regering och riksdag har anvisat för radio- och TV-verksamheten.

Anf. 5 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall anföra några synpunkter kring radio- och TV-frågorna, närmast i anknytning till vårt särskilda yttrande till det betänkande som nu diskuteras. Den reservation som vi har beträffande nya sändarnät kommer Kerstin Andersson i Kumla senare att kommentera.

Låt mig först säga att massmedierna påverkar i mycket hög grad människornas livsmönster. De flesta av oss ägnar flera timmar varje dag åt att läsa tidningar, se på TV, lyssna till radio. Vi får vår mesta information och nyhetsförmedling den vägen. Där läggs grunden för en stor del av våra samtalsämnen. Viktiga kulturupplevelser ges via massmedierna. Våra tankar och värderingar påverkas.

Det är därför utomordentligt viktigt att ägna uppmärksamhet, ja, kritisk uppmärksamhet, åt massmediernas sätt att fungera. Mycket tyder också på att massmedierna kommer att spela en ännu mera framträdande roll i människors liv i framtiden. Särskilt gäller det de s. k. etermedierna, radio och TV. Här finns också anledning att fundera över vad videogrammen, som nu börjar ersätta den vanliga TV-bilden, kommer att betyda under de närmaste åren.

Allt detta är naturligtvis centrala politiska frågor. Att skydda yttrandefriheten är en politisk fråga, likaså informationsfriheten. Att skapa förutsättningar för ett decentraliserat kulturliv, att upprätthålla mångfalden i pressen är frågor som vi måste ta ett politiskt ansvar för. Samhället har också satt upp som ett av de centrala kulturpolitiska målen att motverka kommersialismens negativa verkningar. Och vi ser att på massmediaområdet är de kommersiella krafterna mycket påträngande. Samhällets massmediapolitik måste därför

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

på ett effektivt sätt ta spjärn mot dessa krafter.

Tekniken erbjuder allt fler varianter inom massmediaområdet. Med hjälp av satelliter vill man erbjuda konsumenterna ett större antal TV- och radiokanaler att välja mellan. Eftersom ingen enskild kan ta del av flera sändningar samtidigt, erbjuds videomaskiner som gör det möjligt att banda program och därmed utnyttja TV-ledig tid för att titta på redan sända program. På det sättet kan man öka TV-tittandet.

Men videoapparaten kan också fyllas med färdiginspelade kassetter från uthyrningsföretag. Vad den marknaden har att erbjuda gav TV:s Studio S-program nyligen skrämmande exempel på. Kulturminister Jan-Erik Wikström gav i det programmet intryck av att ha blivit tagen på sängen. Även videogramutredningens ordförande uppvisade en förvånad min. Ändå var de videofilmer som då visades uppe till debatt här i kammaren för ett år sedan. Vi hävdade då från socialdemokratiskt håll att regeringen borde vidta åtgärder mot det ökade våldsutbudet på videomarknaden. Men våra krav avvisades. Om regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten hade lyssnat då, kunde de ha byggt upp en bättre beredskap mot den utveckling som vi nu kan se kommer.

I vår motion om kultur för barn och ungdom i år för vi fram förslag om att Sveriges Radios programbank skall ställas till förfogande för video; detta för att erbjuda ett positivt alternativ. Tyvärr blev det i utskottsbehandlingen inte möjligt att få upp den frågan i det betänkande som nu behandlas i kammaren. Vi får alltså anledning att återkomma i denna fråga senare. Men jag vill gärna i denna debatt betona att det är angeläget att man inom Sveriges Radio vidtar åtgärder som gör det möjligt att på videokassetter förmedla det bra programutbud som man där har tillgång till.

Sveriges Radio påtvingades en s. k. reform 1978. Det var då folkpartiets vallöften om att bryta monoopolet skulle förverkligas. Moderaternas trängtan efter att komma åt Sveriges Radio skulle infrias. Företaget skulle till varje pris klyvas – på längden eller på tvären. Centerpartiet orkade då inte stå emot när yxan började gå.

Så fick vi en organisation för Sveriges Radio med fyra bolag, sammanhållna av ett femte – ett moderbolag. Det var en kompromiss, förklarade moderaternas mediaexpert, Anders Björck, häromdagen. Moderbolaget bör bort, förklarade han. Och med den framgång för sina krav som moderaterna brukar ha i den nuvarande regeringen finns det anledning att hysa farhågor för att moderbolaget kommer att avskaffas eller i varje fall allvarligt försvagas. Därmed skulle öppnas en möjlighet för regeringen att styra fördelningen av medel till de olika dotterbolagen. Detta skulle på ett allvarligt sätt försvaga de olika programbolagens integritet.

Jag vill kraftigt varna för en sådan utveckling. Enligt min mening bör i stället moderbolagets ställning stärkas. Jag skulle gärna vilja få en deklARATION från Jan-Erik Wikström på den punkten. Hur ser Jan-Erik Wikström på denna fråga? En diskussion härom pågår, och moderaterna ställer nu offentligt kravet på att moderbolaget skall tonas ner och på sikt avskaffas.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

1978 års radioreform skulle ge programbolaget möjlighet till förstärkning av programverksamheten i flera avseenden. Kvaliteten skulle öka, invandrarprogrammen skulle bli fler, kulturutbudet skulle förbättras och frilansmedverkan skulle öka. En relativt snabb utbyggnad av distrikten utlovades, och regionala nyhetssändningar skulle komma till stånd i alla distrikt. Men när man lyssande till Jan-Erik Wikström här nyss fick man ju intrycket – till en början i varje fall – att i stort sett hela reformprogrammet var genomfört; det var ju väldigt mycket som redan var gjort. Också jag är medveten om att åtskilligt är gjort, men vi skall inte skapa ett intryck av att reformen är genomförd i dessa hänseenden.

I stället är det ju så att de stolta planerna nu börjar revideras, inte på så sätt att målen stryps, utan så att genomförandet förskjuts i tiden. Pengarna räcker inte därför att kostnaderna stiger för snabbt. Reformerna skulle genomföras under avtalsperioden, dvs. senast 1985/86, men den reformperioden förlängs nu till 1988/89. Jan-Erik Wikström talar ändå om att Sveriges Radio har extremt goda planeringsförutsättningar. Men det här innebär ändå en drastisk förändring av planeringsförutsättningarna, och man kan ifrågasätta om de nya förutsättningarna kommer att hålla. Under denna relativt långa period kommer mycket att hända på massmediaområdet. Jan-Erik Wikström gick inte in på det, men vi vet att han är en ivrig förespråkare för att ganska drastiskt förändra massmedias förutsättningar att verka i det här landet genom att bl. a. etablera satellit för utsändning av hela det nordiska programutbudet. I ett sådant läge är de planeringsförutsättningar som Jan-Erik Wikström tecknade inte mycket värda.

Sveriges Radio åläggs nu att genomföra besparingar – eller rationaliseringar, som det heter – med 2 % för nästa år, och regeringen hotar med hårdare rationaliseringar under därpå följande år. Detta är också litet oroväckande. Det är naturligtvis ytterst ett hot mot de stolta reformplanerna.

Jag undrar om inte Jan-Erik Wikström i sina bättre stunder frågar sig om det var så klokt att tvinga på Sveriges Radio en omorganisation som i sig kostade betydande belopp. Man försökte förringa de ekonomiska konsekvenserna, men det är ändå värdefulla pengar som har gått till att genomföra själva omorganisationen. Denna har också förorsakat mycket organisatoriskt arbete – ett arbete som i stället skulle ha kunnat ägnas åt programverksamheten. Detta är omvittnat både här i kammaren och när man talar med Sveriges Radios företrädare, framför allt kanske ute i distrikten.

Nu har jag noterat att det i folkpartiets mediaprogram talas om att TV:s två kanaler skall drivas av två från varandra oberoende bolag. Det tyder på att i varje fall folkpartiet inte har slagit sig till ro när det gäller att klyva, utan att klyvningen skall drivas ytterligare. Man frågar sig: Vad kommer det att kosta, och vad kommer det att betyda i fråga om distriktsindelningen av televisionen? Det vore intressant att få litet kommentarer kring detta.

Nu har man alltså drivit igenom en delning men pläderar ivrigt för ett samarbete, framför allt mellan lokalradion och riksradien. Det tyder på att man insett att det inte till alla delar var så bra att sära ut verksamheterna på

det sätt som man gjorde i 1978 års reform.

Jag vill också något kommentera moderaternas propå om reklamfinansiering. Inom moderata samlingspartiet ser man nu när de ekonomiska svårigheterna inom Sveriges Radio ökar en ny chans att köra fram krav på reklamfinansiering av programverksamheten. Den motion som moderaterna väckt till årets riksmöte i denna fråga är ytterst oroande. Propagandan för reklamfinansiering av radio- och TV-programmen är direkt hämtad från Annonsörföreningens utvecklingsinstitut för mediafrågor. Motionärerna brinner av iver att få släppa loss de kommersiella krafterna i etermedia. Det är glädjande att moderaterna vid utskottsbehandlingen blivit ensamma bakom kravet om reklamfinansiering. Jag hoppas verkligen att centern och folkpartiet orkar hålla moderaterna stången i denna fråga. Om jag välvilligt skall tolka vad herr Wikström sade i slutet av sitt anförande tar han avstånd från moderaternas alternativa finansiering. Jag vore glad om herr Wikström ville förtydliga sig på den punkten.

Personligen vill jag säga att programverksamheten ju inte blir billigare genom reklamfinansiering. Kostnaderna blir desamma, även om betalnings-sättet förändras. Det är i sista hand konsumenterna som får dra lasset.

Vi har tillräckligt med reklam i samhället. Det är angeläget att hålla ett medium fritt från påverkan av reklam. Det är väl ingen som inbillar sig att reklamfinansiering av radio- och TV-verksamheten inte skulle komma att påverka programmen. Även tidningsutgivningen skulle naturligtvis påverkas i negativ riktning. Men som vi kunde höra av moderaternas mediaexpert härom kvällen är det ingen skada skedd om ytterligare ett antal tidningar läggs ned. Den mångfald man pläderar för inom etermedia är man inte beredd att värna när det gäller dagspressen.

I 1978 års proposition om radio och TV hette det ungefär så här: Det finns ingen anledning att öka det totala TV-tittandet. Jag tycker att det är angeläget att påminna om den deklarationen. TV är ett förträffligt medium, men det finns anledning att varna för ett alltför flitigt bruk av det. Överdoser kan nog vara skadliga också på detta område. Vi behöver därför satsa mer på kvalitet än på kvantitet. Det är viktigare att förbättra innehållet i de två kanaler vi har i TV än att satsa på en utbyggnad för ytterligare kanaler och ytterligare sändningstimmar.

Anf. 6 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag är tacksam för att Georg Anderssons fridfulla anförande kan ge anledning till ytterligare några kommentarer från min sida. Jag trodde ett ögonblick att Georg Andersson hade tagit fel manuskript och talade om det ämne som vi får anledning att återkomma till när regeringens proposition om begränsningar av videovåldet så småningom når kammaren.

Det var inte mycket i det som Georg Andersson sade som berörde dagens överläggningsämne, och det är klart att det är litet svårt när utskottet är enigt på praktiskt taget alla punkter och när jag dessutom i mitt inledningsanförande lade fram ett förödande material, som visar vad omorganisationen faktiskt har åstadkommit. Inte på någon punkt kunde Georg Andersson

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

bestrida den faktiska redovisning som jag där gav.

Jag har varit angelägen att få ge denna redovisning, eftersom Sveriges Radio är en ofta förtalad organisation. Jag tycker att sanningen skall fram, även om den för en gångs skull är behaglig för Sveriges Radio.

Georg Andersson hade läst något debattinlägg från Anders Björck, där han ville avskaffa moderbolaget. Ja, var och en har väl rätt att göra debattinlägg – jag ser att Georg Andersson också skriver flitigt i pressen. Jag tar inte allt som Anders Björck eller Georg Andersson skriver på allvar. Jag håller mig till den fasta grund som regering och riksdag har anvisat. Det vore mig fjärran att förmena Anders Björck rätten att plädera för ett avskaffande av moderbolaget eller att förmena Georg Andersson rätten att fäkta mot förverkligandet av planerna på en nordisk TV-satellit.

Jag har sett att en arbetsgrupp i folkpartiet har lagt fram ett förslag om att de två TV-kanalerna skulle delas upp på två separata bolag. Det är ett förslag som skall ut på remiss i folkpartiets organisation och som så småningom skall passera partistyreelse och landsmöte. Sedan får vi se vad det leder till. Jag för min del har inte anslutit mig till den tanken, men i vårt parti har vi möjlighet att ganska fritt debattera frågor av det här slaget utan att för den skull behöva hålla rättegång med varandra.

Georg Andersson frågade om jag tar avstånd från den finansieringsväg som moderaterna har anvisat. Ja, den som haver öron till att höra, han höre. Det är precis vad jag sade i mitt anförande tidigare i dag, och det är vad jag har sagt så många gånger förut. Men, Georg Andersson, om det finns någon ytterligare oklarhet på den punkten, så försäkrar jag att jag också i det avseendet står fast vid den ståndpunkt som regering och riksdag tidigare anslutit sig till.

Anf. 7 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Så fridsam som Jan-Erik Wikström var i sitt inledningsanförande fanns det inte anledning för mig att blåsa i stridsbasuner i mitt inlägg. Jag hade valt rätt ämne. Mediefrågorna går in i varandra. Det som kommer ut från TV-apparaten – vare sig det kommer via de vanliga kanalerna eller via videokassetter eller via satelliter kan inte ses som isolerade företeelser i en sådan här debatt.

Sanningen om Sveriges Radio är behaglig, säger Jan-Erik Wikström. Jag är inte den som vill förtala Sveriges Radio, men jag vet att många andra vill göra det. Många motionärer uttrycker bl. a. oro när det gäller Sveriges Radio, och i flera motioner vill man att Sveriges Radio skall klämmas åt ganska drastiskt. Också Jan-Erik Wikström är en av dem som talar om att Sveriges Radio skall förändras och rationaliseras, att Sveriges Radio skall banta ned sin personalstyrka etc. Det kanske kan finnas skäl att göra det. Men samtidigt måste man konstatera att Sveriges Radios nuvarande organisation är ett påhitt av Jan-Erik Wikström. De nackdelar som organisationen har fört med sig måste också Jan-Erik Wikström ikläda sig ansvar för. Han kan inte bara jubla över de goda insatser som Sveriges Radio lojalt har gjort för att göra det bästa möjliga av den omorganisation som

tvingats på företaget.

Jag har citerat Anders Björck, som ju fick ett långt inslag i TV häromkvällen, där han redogjorde för sin syn på mediefrågor. Han presenterades – som vanligt – som moderaternas medieexpert. Om han talade på moderaternas vägnar – dvs. för det största partiet i regeringen – så är det ganska intressant att ta upp det i diskussionen här med företrädaren för det minsta partiet i regeringen.

Det förvånar litet grand att folkpartiet lägger fram förslag till ett medieprogram, om vilket Jan-Erik Wikström som ansvarig för mediefrågor säger: Jag har sett att det finns en arbetsgrupp i folkpartiet som föreslagit en drastisk förändring av Sveriges Radios organisation. Jag trodde faktiskt att det fanns en bättre samordning i det lilla folkpartiet. Jag vet att det ibland är litet illa ställt med samordningen inom regeringen, men att man inte håller ihop och diskuterar sig samman inom ett av regeringspartierna förvånar mig.

Anf. 8 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Jag känner ett behov av att försvara Sveriges Radio. Georg Andersson säger att allt som kommer från TV-apparaten är TV. Men det är ett ganska lömskt attentat. Man försöker få folk att tro att Sveriges Radio AB på något sätt skulle vara ansvarigt för det väldigt trista videovåldsutbud som vi på andra vägar försöker att komma ifrån. Jag tycker att anständigheten kräver att man ändå bidrar till att få folk att förstå för vilken verksamhet Sveriges Radio AB är ansvarigt och för vilken verksamhet medborgarna själva får ta huvudansvaret.

I mitt tal försökte jag att redovisa alla de fördelar som omorganisationen hade, och jag redovisade också tre ganska bestämda problem som jag har iakttagit. Jag tycker att det är så man skall göra – man skall ge en nyanserad och faktaspäckad information om detta. Det finns ingen anledning att dölja något. Och jag upprepar att Georg Andersson inte på någon punkt bestridit vad jag har sagt. Såvitt jag förstår överensstämmer det med vad Sveriges Radio har redovisat i dessa avseenden.

Nej, jag har inte deltagit i den arbetsgrupp inom folkpartiet som har utarbetat det program som Georg Andersson nämnde. Jag har just fått det i min hand och börjat läsa det. Det är inte så i vårt parti att vi samordnar alla ståndpunkter i förväg, innan vi skickar ut dem till debatt inom partiet, utan vi tycker att det är bra att det får förekomma en fri debatt. Det är en ganska viktig liberal princip att det är kvaliteten i argumenten som skall väga tyngst, inte kvantiteten i sammanhanget. Därmed har jag också svarat på Georg Anderssons litet lömska formulering om att moderaterna är största partiet i regeringen och att det därför är så intressant vad de säger. Också i denna regering, precis som i andra sammanhang, får man finna sig i att det inte alltid är de kvantitativa synpunkterna som är de som till sist avgör, utan att det är kvaliteten i argumentationen. Det gäller i regeringen, det gäller i de olika partierna och det gäller även i debatter i den svenska riksdagen.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Anf. 9 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det var intressant att notera den kvalitetsbedömning av moderaternas argument i regeringen som Jan-Erik Wikström här gjorde sig till tolk för.

Sedan vill jag klart säga att Sveriges Radio inte är ansvarig för allt vad som visas via TV-apparaterna med hjälp av den nya teknik som nu finns. Men man kan inte blunda för att tittaren kan uppleva det som kommer ur en och samma apparat utifrån samma utgångspunkt. Därför är det ändå intressant, när vi diskuterar Sveriges Radio, att också diskutera massmediefrågorna i ett litet vidare sammanhang – i varje fall att diskutera det som förmedlas via samma apparater.

Jan-Erik Wikström gör stor affär av att jag inte har gått in på hans statistiska uppräknig. Det var ju en lång rad av siffror som han hade att redovisa. Jan-Erik Wikström har inte heller bestridit mitt påstående att omorganisationen i sig har medfört merkostnader och merarbete. Det är det som jag har tagit fasta på och i den här situationen velat framhålla. Den omorganisation som genomfördes var kanske ändå inte så lyckosam. När det gäller reformprogrammet om ökad kvalitet, om ökade inslag av invandrarprogram och sådant har vi hela tiden varit eniga. Det finns ingen anledning för mig att stiga upp och polemisera i de frågorna.

Anf. 10 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Då är vi alltså överens. Vi är överens om de kvalitetsförbättringar som har ägt rum i Sveriges Radio de senaste åren. Vi skiljer oss bara på en punkt: Jag tycker att de ganska små kostnader som omorganisationen medförde var värda att ta för att uppnå dessa kvalitetsförbättringar. Georg Andersson delar inte den uppfattningen.

Anf. 11 INGRID DIESEN (m):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande såvitt gäller medelsanvisningen till radio och television präglas av stor enighet. Utskottet anvisar de medel som har begärts i propositionen. Utskottet anser det självklart att radio- och TV-verksamheten liksom andra verksamheter i samhället bör omfattas av ett rationaliseringskrav. Det innebär att utskottet godkänner vad föredragande statsrådet har anfört om att rationaliseringskravet för nästa budgetår bör vara 2 % men att kraven kan ställas hårdare för därefter kommande år.

Kostnadsutvecklingen för Sveriges Radio-koncernen är alarmerande. I runt tal kostar verksamheten en och en halv miljard kronor per år. TV-licensen behöver på nytt höjas.

Finns det då något man kan göra? Vi har från moderat håll väckt en motion till årets riksdag, och jag vill redogöra i korthet för tankegångarna i den motionen. Vi säger att massmediesamhället inte kan ha ett en gång för alla givet utseende. Man måste söka sig nya vägar. Det nuvarande monopolet motverkar ett fritt utbyte av åsikter, värderingar och kunskaper. Åsikts- och yttrandefriheten förutsätter respekt för tryckfrihetens principer inom alla media. Ett radio- och TV-monopol står inte i samklang med dessa principer.

Kostnadsutvecklingen inom radiokoncernen inger som sagt bekymmer. Det finns utan tvivel en gräns för den licensavgift som kan tas ut. Och att ytterligare belasta statens budget är inte möjligt i nuvarande ekonomiska läge. En reklamfinansierad radio- och TV-verksamhet skulle vara en väg ut ur detta dilemma. Vi föreslår i vår motion reklam i TV enligt följande modell:

Reklam tillåts bara i block med högst fem minuter per sändningstimme.

Reklamblocken får inte bryta pågående program utan placeras mellan dessa.

Reklamblockens placering bör framgå av programannonseringen.

För att förhindra att annonsörerna ges möjlighet att påverka programmen skall reklamen skötas av ett helt fristående företag.

Hur mycket pengar skulle man då kunna få in genom TV-reklam enligt denna modell? Man kan beräkna på olika sätt. Vi har redovisat fyra olika beräkningssätt, som skulle ge inkomster på mellan 445 och 742 milj. kr. per år. Runt 500 milj. kr. per år skulle därför vara en realistisk siffra. En summa av den storleken, som motsvarar en tredjedel av radiokoncernens kostnader, skulle innebära att man skulle kunna både låta licensavgiften ligga kvar på nuvarande nivå samt tillföra radio och TV medel för att höja kvaliteten på programmen.

Finns det då ett kompakt motstånd mot reklam i TV? Ja, här i riksdagen tycks det i varje fall vara så, eftersom vi moderater är de enda i utskottet som har velat bifalla vad jag här har anfört skulle ges regeringen till känna. Något omedelbart införande av TV-reklam har vi ingalunda krävt. Riksdagen skulle alltså i denna fråga ha en annan och mer restriktiv uppfattning än svenska folket i gemen. Upprepade intervjuundersökningar visar nämligen att år 1979 var 66 % av svenska folket för reklam-TV, och det var en ökning med 6 % jämfört med två år tidigare. Och om reklam-TV skulle leda till billigare TV-licens eller till längre och bättre program var drygt 80 % positiva till sådan reklam. Men alltså: även utan påvisade fördelar var två tredjedelar av de tillfrågade för reklam i TV.

Vad säger då utskottet som svar på vår motion? Jo, utskottet hänvisar till ett tidigare utlåtande från 1975. Frågan aktualiserades den gången av en proposition, som byggde på den s. k. reklamutredningen. Utskottets och riksdagens majoritet avvisade kommersiell reklam mot vederlag i television- och ljudradioprogram. Trots att det har gått sex år sedan sist har utskottet inte velat ge sig in på en diskussion av frågan utan bara hänvisat till de skäl som anfördes 1975.

Ett av skälen till att utskottet avvisade reklam i media var att TV-reklamen skulle försämra pressens ekonomiska situation. Det är sant att inställningen från pressens sida domineras av rädsla för konkurrens från TV-reklamen. Självfallet vill vi alla ha en stark och fri press med en mångfald av röster, även om vi inte precis behöver permanenta dagens situation. Men ett förbud mot TV-reklam behöver inte vara det enda sättet att skydda pressen. Man kan se över samhällets presspolitik, syna annonsskatten. Inkomster från TV-reklam

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

kan också motivera ett ökat presstöd. Det finns också erfarenheter från andra länder att jämföra med, t. ex. Finland, där man ju har reklam-TV. År 1974 hade den finska dagspressen 67 % av reklammarknaden, medan motsvarande siffra för Sverige var 50 %. Pressen i Finland hade alltså en större andel av reklammarknaden.

Annat material från Finland visar att det inte är i första hand dagspressen som drabbas av konkurrens. Reklamutredningen trodde för sin del att nedgången skulle bli störst för utomhusreklam och filmreklam.

Utskottet anförde 1975 också att det enligt utredningen är svårt att skydda programmen från negativ påverkan. Man menar då i första hand från annonsörerna. De farhågorna tror vi är betydligt överdrivna när det gäller den modell som vi har skisserat med ett reklambolag helt fristående från programbolagen.

Det tredje skälet för att säga nej är enligt utskottet de negativa effekterna från konsumentpolitisk synpunkt. Återigen denna överdrivna rädsla! Man kan omgärda TV-reklamen med bestämda regler, och det har vi självfallet förutsatt att man skall göra. Så sker också i de flesta länder som tillåter TV-reklam. Det är i de flesta länder t. ex. förbjudet att göra reklam för alkohol och tobak, i Schweiz och Storbritannien också för mediciner. I några länder inbegriper man religion och politik.

Liksom man reglerar verksamheten för Sveriges Radio och programbolagen är det alltså möjligt att också träffa avtal om verksamheten för fristående bolag som sysslar med TV-reklam. Nog borde man i större utsträckning låta tittarna avgöra vad de vill se och tilltro dem förmåga att välja och vraka.

Jag vill också påminna om att utskottet inte var enigt när frågan behandlades 1975. Det fanns dels en reservation från de moderata ledamöterna, dels ett särskilt yttrande från folkpartiets representant, fru Frænckel. Hon anförde bl. a. att det i dåvarande läge, främst med hänsyn till pressens situation, inte fanns tillräckliga skäl att tillåta reklam i radio och TV. Men det kan senare uppstå situationer som gör det motiverat att på nytt pröva frågan, sade hon. Hon ansåg därför att det kunde finnas skäl för riksdagen att vid en senare tidpunkt ta frågan under omprövning.

Frågan är i dag uppe på nytt, men den här gången är det bara vi moderater i utskottet som har markerat något avsteg från majoritetens uppfattning.

Med det anförda har jag, herr talman, helt kortfattat redogjort för vår motion och de skäl som kan anföras för ett införande av TV-reklam i syfte att bespara tittarna ständigt högre licensavgifter samt tillföra radiokoncernen betydande inkomster. Jag yrkar bifall till den moderata reservationen och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 12 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Sveriges Radio har ett gott förflutet. Friheten från direkt politisk styrning och oberoendet av mäktiga finans- och kapitalintressen har gett radio och television i detta land möjligheter till oumbärliga insatser för kultur och för en fristående, objektiv samhällsinformation. Med det menar jag inte en jämn, självcensurerad slätstrukenhet, utan utrymme för fantasi

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

och djärvhet i valet av ämnen och företeelser att skärskåda och möjligheter att renodla en mångfald olika metoder och infallsvinklar vid undersökningen av samhällsföreteelser och skeenden.

Detta är ingen glorifiering av gångna års totala programverksamhet. Givetvis har det i praktiken förekommit undantag från regeln – många och även graverande sådana.

Jag säger inte detta heller för att starta en diskussion om hur våra etermedia har förvaltat sitt viktiga pund, utan för att peka på värdet i att ha en stark och fristående samhällsförankrad radio och television.

För det är just mot bakgrund av allt annat utbud i vårt samhälle – kommersiell och utarmad masskultur, ytlig politisk propaganda, reklam och falsk information – som detta värde framträder som omistligt. Vi har en klar borgerlig dominans eller hegemoni när det gäller opinionsbildning och attitydpåverkan. Till den hör inte bara övervikten av dagstidningar som har anknytning till borgerliga politiska partier utan också det som förmedlas av veckopress, av annonskampanjer och trycksaker från numerärt svaga men ekonomiskt desto starkare och mäktigare grupper som Svenska arbetsgivarföreningen och Industriförbundet. Och dit hör all den förflockande och fördummande idealbildning som vissa delar av reklam och marknadsföring sysslar med, t. ex. tonårsmässor.

Här anser vi inom vpk att det är en given uppgift för radio och television att mot allt detta andra utbud träda in för kvalitet och mångfald både i förmedling av kultur, upplevelser och underhållning och i fråga om samhällsinformationen. Det är i dessa media som vi skulle kunna ha tid och utrymme för de viktiga debatter som oftast drunknar i det dagspolitiska kabblande som de flesta av oss politiker annars sysslar med. Det är här som frågorna från de många människorna och från de resurssvaga grupperna kan fångas upp. Det är här som politikerföraktet skulle kunna vändas till en dialog med förutsättningar att skapa trovärdighet och fördjupa demokratin.

Givetvis skulle det främja den sak jag nu talar för om vpk slapp stå ensamt i den här debatten. Men en läsning av utskottets betänkanden i fjol och i år är tyvärr nedslående, och ännu mer nedslående är det att läsa protokollet från den debatt som fördes i kammaren om radio och television för nästan på dagen ett år sedan, den 13 mars 1980.

Jag utgår ifrån att de erfarenheter jag personligen har av tio års arbete inom först Sveriges Radio och senare lokalradion i stort sett är representativa för journalister och programproducenter inom koncernen och med tanke på den starka integreringen kanske också för alla andra som jobbat med program – det finns fler medarbetare i denna kammare som har samma erfarenheter från arbete inom koncernen. En mycket väsentlig faktor i vårt arbete är då att närmare en journalistikens och programskapandets frihet och oberoende kan man knappast komma. Att stå fri från politiska, religiösa eller andra ideella uppdragsgivare och framför allt att stå fri från mäktiga ekonomiska intressen är en god utgångspunkt för den som vill göra inträngande, brett redovisande reportage, kritiskt granskande och främjan-

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

de för en levande samhällsdebatt.

Men allt sedan den s. k. översynsutredningen i början på 1970-talet har radions och televisionens medarbetare tvingats underordna sig en allt längre gående klåfingrighet från framför allt politikernas sida. Det började med neddragningen av resurser 1974 – redan då började vi litet till mans märka detta med själv censur – i avvaktan på att lagen om anställningstrygghet skulle träda i kraft. Och hela vägen över organisatoriska och byråkratiserande förändringar – från lokalradion till den definitiva uppsplittringen på fyra bolag – är det karaktäristiskt att allt skulle ske utifrån och inte genom sådana rationaliseringar som de anställda själva hade kunnat genomföra.

Det hade ju varit möjligt att ändra på Sveriges Radios distriktsindelning när det gäller ljudradio på ett sätt och i fråga om television på ett annat sätt utan att sysselsätta statliga utredare. Men nu är det gjort, och så är vi tillbaka i en situation, där övertygande ekonomiska saksåk talar för att lokalradio och riksradio skulle kunna dela ansvar och resurser och samarbeta – precis så som en gång skedde inom de SR-distrikt som motsvarade ett län.

Utbildningsministern var inne på detta med samarbete och de svårigheter som nu kan finnas. Det är också min förhoppning att man skall kunna utveckla samarbetet mellan de olika bolagen.

Men vad har vi nu fått ut av den senaste uppsplittringen? Ja, framför allt har den kostat pengar – och att omorganisationen har kostat även pengar som kunde ha gått till program, det är varenda en som arbetar inom lokalradio, riksradio och television övertygad om. I förra årets debatt framförde Eva Hjelmström uppfattningen att omorganisationen även har ökat byråkratin inom koncernen. I avsaknad av tillförlitliga mätmetoder skall jag avstå från kategoriska påståenden om det i dag, men övergången till fyra bolag och ett koncernbolag har i varje fall rimligen inte på något avgörande sätt fört över resurser från byråkrati till programverksamhet. Det är knappast heller något tvivel om vart de s. k. reformpengarna väsentligen tar vägen.

Utbildningsministern var här tidigare inne på att denna reform skulle främja mångfalden. Intrycket är väl närmast att det är mångfalden bolag som har främjats. Han talade vidare om att den har kostat 13 milj. kr., och det är säkerligen riktigt rent bokföringsmässigt, men det är ett ganska kamrersmässigt sätt att mäta vad omorganisationen har kostat. Vad kostar det t. ex. att medarbetare som annars skulle ha gjort program har varit sysselsatta med omorganisation en väsentlig del av sin arbetstid? Detta är sannolikt inte inräknat i dessa 13 milj. kr.

Kvalitetsförbättringar nämnde utbildningsministern också. Ja, det är helt riktigt att det har ägt rum kvalitetsförbättringar, och det är väl snarast ett bevis på radio- och TV-medarbetarnas förmåga att arbeta ändå, trots de här pålagorna av onödiga omorganisationer. Nu är utbildningsministern tyvärr inte kvar i kammaren, men jag vill ställa den polemiska frågan: Vilka av de tillskott i programutbudet – text-TV, program på spanska osv. – som utbildningsministern räknade upp skulle inte ha kunnat genomföras utan omorganisationen?

Vpk har nu upprepat kravet på att moderbolaget skall ges ett övergripande

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

ansvar för verksamheten och utökade funktioner och att omorganisationen skall stoppas och utvärderas. Georg Andersson och övriga undertecknare av det särskilda yttrandet stöder oss i ord men inte i handling på den punkten. Utskottet har inte tagit sig någon ny funderare på dessa krav på att stärka moderbolagets ställning och ge det ett övergripande ansvar och följaktligen inte heller presterat några egentliga argument emot dem. Därför måste jag nu vidhålla vpk-kraven.

Detsamma gäller vårt krav på ett nytt avtal med staten för hela koncernen. Där för vi en strid för integriteten. Vi vidhåller kravet på att den gamla ordningen skall återupprättas, att opartiskhet i programverksamheten skall gälla det totala programutbudet. I den mån den nya ordningen med kravet på opartiskhet och balans i varje enskilt program inte leder till en förlamande själv censur så leder den till ökad byråkrati – en ökad byråkrati med att handha en ström av småkitsliga anmälningar och en ökad byråkrati genom de nya anvisningarna för radionämnden. Vi vidhåller också kravet att demokratistadgandet i radioavtalet skall behålla sin hävdvunna innebörd, men göras tillämpligt också på jämlikhet mellan könen och annan jämlikhet. Det finns ingen argumentation i utskottets betänkande som kan föranleda oss att ompröva de kraven.

Utskottet hänvisar märkligt nog till radiokoncernens självständighet, när det avstyrker kravet på att Sveriges Radio och Sveriges Lokalradio skall lämna Svenska arbetsgivareföreningen. Det är nämligen inte alls fråga om att med det kravet attackera radions och televisionens självständighet utan i stället att stärka och främja självständigheten. Det är fråga om att undanröja ett hinder för bolagen att leva upp till just kraven på opartiskhet och balans. Svenska arbetsgivareföreningen är en typisk klassorganisation med en påtagligt ökande politisk verksamhet i viss riktning. Den är dessutom både odemokratisk och antidemokratisk. Svenska arbetsgivareföreningen har en rad bindande krav på sina medlemsföretag, som kan ställa radiobolagen i situationer där deras trovärdighet som opartiska och balanserade blir allvarligt hotad.

Just dessa förhållanden gör det tvärtom mycket angeläget för riksdagen att uttala, att de båda bolagen bör välja en mer neutral avtalslutande organisation än just SAF. Detta är ett demokratikrav. Opartiska mediaföretag hör inte hemma i en arbetsköparorganisation som dagligen bedriver politisk propaganda.

Ett likartat resonemang kan anföras gentemot utskottet när det gäller kravet i vpk:s lokalradiomotion på åtgärder för att målsättningarna för minoritetsspråkssändningarna skall kunna uppfyllas. Utskottet buntar helt tanklöst ihop detta krav med en rad andra krav i andra motioner, som skulle ha det gemensamt att de skulle inkräkta på programföretagens ensamrätt att utforma programverksamheten.

Men, snälla kulturutskottet, läser ni inte inntill? Det är ju fråga om målsättningar som redan gäller, som redan är fastställda i riksdagens tidigare lokalradiobeslut. Vpk-yrkandet gäller inte några nya, tillkommande målsättningar. Det är mot bakgrunden av det minst 2-procentiga rationaliserings-

kravet som minoritetsspråkssändningarna kan bli hotade. De kan falla för tillkomna kriterier på antal språktillhöriga i lokalradioområdet, som i praktiken följer en mycket otillförlitlig statistik över utländska medborgare.

Hela rationaliseringsresonemanget i betänkandet liksom i budgetpropositionen präglas dessutom av oklarhet. Följaktligen sitter redan i dag ekonomerna inom riksradio, lokalradio och television och jagar 2-procentiga eller kanske rättare sagt 2,5-procentiga nedskärningar på vartenda konto. Det är med stöd av den mycket nedslående erfarenheten att just resurssvaga grupper som invandrare främst får stryka på foten när det blir tal om nedskärningar som vpk aktualiserar de redan fastställda kraven på minoritetsspråkssändningar inom lokalradion.

F. ö. anser jag att närradion bör upphöra. Och med denna travesti på ett välkänt citat av Cato den äldre yrkar jag, herr talman, bifall till de båda i betänkandet behandlade vpk-motionerna.

Anf. 13 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Massmediernas främsta uppgift bör vara att förstärka och fördjupa den svenska demokratin. Medierna bör i en demokrati vara redskap som människan kan använda för att orientera sig i verkligheten och kommunicera med andra – för att bli delaktig och ansvarig i en gemenskap.

För att en utveckling i denna riktning skall bli möjlig krävs

att medierna decentraliseras, dvs. flyttas närmare människorna själva, och berör frågor som angår dem,

att medierna i mycket större utsträckning öppnas för människorna och att de får möjligheter att påverka mediernas utveckling,

att människor får utbildning i att handskas med medierna både som producenter och som konsumenter.

De internationella organen har i stor utsträckning intresserat sig för behovet av en mer övergripande mediepolitik. Inom ramen för projektet "Rätten att kommunicera" publicerade UNESCO material som främst gav den teoretiska överbyggnaden för en demokratisering av medierna:

"Den väsentligaste förändringen som inträffat inom kommunikationsområdet är att den tidigare uppfattningen att massmedia förmedlar information genom envägskommunikation, från sändare till mottagare, uppifrån och ner, har ersatts av en filosofi som innebär att media skall användas i en horisontell process där alla är delaktiga och aktiva. Kommunikation som hittills uppfattats som ett medel att informera och påverka människor, ses nu snarast som ett förlopp av social växelverkan, genom utbyte av information och erfarenhet."

Europarådet har under de senaste åren kontinuerligt publicerat en rad rapporter om försöksverksamhet med lokal kommunikation, och jag har själv i England tagit del av lokal-TV och lokalradio där invånarna själva står för en stor del av programproduktionen. Liknande försök pågår i ett flertal andra länder, och här i Sverige har ju regering och riksdag vid olika tillfällen

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

fattat beslut om en ökad regionalisering av programproduktionen och en utbyggnad av lokalradion. Försöksverksamhet pågår också med närradio och föreningsradio eller kommunradio inom lokalradions ram. Allemansradion bör också nämnas i detta sammanhang. Man kan nog redan nu konstatera att många människor uppfattar dessa företeelser som uttryck för en vidgad yttrandefrihet.

I kulturutskottets betänkande nr 22 behandlar utskottet de förslag beträffande Sveriges Radio och dess verksamhet som lagts fram i budgetpropositionen samt de i anslutning härtill väckta motionerna, 18 till antalet.

Jag skall här inte närmare gå in på budgetpropositionens innehåll – statsrådet Wikström har tidigare berört den. Jag vill dock konstatera att det mot bakgrund av det samhällsekonomiska läget och de kostnadsberäkningar som föreligger torde vara nödvändigt att ompröva tidigare ställningstaganden till den framtida radio- och TV-verksamheten. En omprövning av reforminsatserna bör enligt propositionen innebära att dessa slås ut över en längre period. Utskottet har inte funnit anledning att motsätta sig att reformperioden förlängs med tre år såsom budgetpropositionen föreslår.

Utskottet har vidare biträtt budgetpropositionens förslag att rationaliseringskravet i fråga om Sveriges Radio för nästa budgetår bör vara 2 %. Föredragande statsrådet har samtidigt förutskickat att kravet bör ställas högre under kommande budgetår. I motion 1669 har detta ansetts otillräckligt. Utskottet redovisar i betänkandet Sveriges Radios utveckling under senare år, varav bl. a. framgår att antalet anställda inom koncernen ökat från 5 031 år 1978 till 5 779 år 1980.

Utskottet anser det självklart att radio- och TV-verksamheten liksom andra verksamheter i samhället bör omfattas av ett rationaliseringskrav, men har inte funnit anledning att frångå den i propositionen gjorda bedömningen. utan avstyrker motion 1669.

I vpk-motionen 729 yrkas att riksdagen dels anger nya riktlinjer för radiokoncernens verksamhet, dels uttalar sig för att ett avtal för hela koncernen skall slutas mellan staten och Sveriges Radio. Dessa krav framfördes även vid förra riksmötet i en motion av kommunisterna. I betänkandet 1979/80:24 anförde kulturutskottet därvid bl. a. följande:

”I det beslut om en ny organisation för Sveriges Radio som år 1978 fattades av riksdagen ingår ansvarsfördelningen mellan moderbolaget och de olika programbolagen som en principiellt betydelsefull del. Ett beslut om en ändring av denna ansvarsfördelning i enlighet med yrkande 1 a i motion 509 skulle innebära att man i väsentlig mån rubbade grunderna för den nya organisation som numera är i huvudsak genomförd. Detsamma gäller yrkande 2 om ett för hela koncernen gemensamt avtal.”

Utskottet erinrade vidare såvitt gäller omorganisationens genomförande om att utskottet i sitt betänkande 1978/79:20 förutsatt att återstående organisationsförändringar inom Sveriges Radio genomfördes på ett ändamålsenligt sätt i huvudsak enligt tidigare angivna intentioner men att man därvid borde ha en viss frihet att pröva även andra lösningar. Utskottet

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

avstyrkte och riksdagen avslag de då föreliggande och nu upprepade yrkandena om att moderbolaget bör ges ett övergripande ansvar, att omorganisationen bör stoppas och utvärderas och att ett nytt avtal bör slutas för hela koncernen.

Utskottet saknar anledning att i år i dessa frågor inta någon annan ståndpunkt än förra året. Utskottet avstyrker därför yrkandena 1 a och b samt 2 a, b och c i motion 729. Yrkande 4 i motion 729 innebär att riksdagen bör uttala att Sveriges Radio bör gå ut ur Svenska arbetsgivareföreningen. Samma yrkande beträffande lokalradion framförs i motion 956, också av vänsterpartiet kommunisterna. Utskottet har inhämtat att frågan om vilken organisation som radiokoncernen lämpligast bör tillhöra f. n. övervägs inom koncernen. Den har också föranlett uttalanden vid senaste bolagsstämma. Utskottet anser att riksdagen med hänsyn till radiokoncernens självständighet inte bör göra något uttalande i denna fråga och avstyrker därför yrkande 4 i motion 729 och yrkande 2 i motion 956.

Yrkande 3 i motion 729 från vpk innebär att riksdagen bör göra ett uttalande om att närradion skall upphöra. Samma fråga återkommer i motion 956, i vilken yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om avveckling av närradion. Med anledning härav får utskottet erinra om att den pågående försöksverksamheten med närradio enligt riksdagens beslut får äga rum intill utgången av juni 1982 och att närradiokommittén enligt sina direktiv har att göra en utvärdering av densamma. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 729 och motion 956, såvitt gäller närradion.

I betänkandet KrU 1979/80:24 uppehöll sig utskottet utförligt vid frågan om lokalradions fortsatta utveckling. Utskottet erinrade bl. a. om tidigare uttalanden om den väsentliga uppgift som lokalradion har att fylla när det gäller att vidga yttrandefriheten och bredda den politiska debatten och likaså om vikten av att lokalradion inte av brist på resurser hindras att pröva olika vägar att nå det mål som gäller för verksamheten.

I motion 956 från vpk yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om en utvecklingsplan för lokalradion. Utskottet får med anledning härav erinra om att det i propositionen redovisas att lokalradions utveckling baseras på en utvecklingsplan som arbetats fram inom företaget och som siktar till att skapa förutsättningar för nyhets- och allmän programverksamhet sju dagar i veckan och för att decentralisera verksamheten till redaktioner utanför huvudorterna. De resurstillskott som lokalradion hittills tillförts har använts för att konsolidera verksamheten och för att påbörja genomförandet av utvecklingsplanen. Utskottet vill också erinra om att det är Sveriges Radio som själv har att besluta om fördelningen mellan programföretagen av de medel som ställs till förfogande för den avgiftsfinansierade verksamheten. Med hänvisning till vad som nu anförts om lokalradions utveckling avstyrker utskottet motion 956 i den del som nu är i fråga.

Som framgått av det föregående har i propositionen gjorts vissa uttalanden om planeringen av ett fjärde och femte FM-nät. Frågan om en utbyggnad av sådana nät samt hur de i så fall skall utnyttjas förutsätts bli prövad i det utredningsarbete som kommer att föregå ett nytt radioavtal.

I s-motionen 540 framhålls att lokalradions utvecklingsplan förutsätter ett nytt sändarnät. Särskilt viktigt är detta i storstadsområdena, där det behövs decentraliserade sändningar, mer utrymme för minoritetssändningar och flexibla sändningstider. När Sverige som resultat av den internationella planeringen får tillgång till ytterligare frekvensutrymme för FM-ljudradio bör enligt motionärerna en successiv utbyggnad av ett nytt sändarnät för lokalradion få påbörjas i den omfattning som resurser kan ställas till förfogande.

Utskottet får med anledning av motionen erinra om det i propositionen gjorda uttalandet att frågan huruvida ifrågasatt FM-nät skall byggas ut samt hur de i så fall skall utnyttjas bör prövas i det beredningsarbete som kommer att föregå ett nytt radioavtal. Utskottet anser för sin del att den ståndpunkt som föredragande statsrådet intagit i denna fråga är väl motiverad och avstyrker därför motion 540.

Yrkande 1 c i motion 729 innebär att utbyggnaden av regional-TV skall uppskjutas till nästa avtalsperiod. Under den nu löpande perioden bör alltså enligt motionen inga resurser satsas på ett fullföljande av utbyggnaden av regional-TV. Som redan framgått av vad utskottet anfört om planeringen för den förlängda reformperioden kan utskottet inte dela motionärernas uppfattning härvidlag och avstyrker därför motion 729 yrkande 1 c.

I moderatmotionen 1258 framförs synpunkter på monopolsituationen på etermedieområdet, på sättet att finansiera radio- och TV-verksamheten och på ett förverkligande av planerna på en nordisk TV-satellit, Nordsat. Motionen utmynnar i en hemställan att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna dels vad som i motionen anförts angående en framtida reklamfinansiering av radio och TV, dels vad som anförts angående ett förverkligande av Nordsat.

Utskottet kommer att längre fram, i ett senare betänkande, behandla motionsyrkandet såvitt gäller Nordsat. Jag saknar därför anledning att nu närmare kommentera detta yrkande men vill ändå påpeka att det innebär en anmärkningsvärt snabb omsvängning från moderaternas sida i denna fråga.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet om reklamfinansiering erinra om att regeringen i proposition 1975:13 föreslog riksdagen bl. a. att godkänna vad i propositionen anförts i fråga om avvisande av kommersiell reklam mot vederlag i televisions- och ljudradioprogram. Förslaget i propositionen byggde på utredningen Reklam III, och det anfördes att denna utredning visat att införandet av TV-reklam skulle komma att allvarligt försämra pressens ekonomiska situation genom ett bortfall av annonsintäkter. Utredningen hade också visat hur svårt det är att, om TV-reklam tillåts, skydda programmen för en negativ påverkan. Slutligen hade i utredningen pekats på de negativa effekterna från konsumentpolitisk synpunkt av reklam i televisionen.

På förslag av utskottet i betänkandet KrU 1975:6 biföll riksdagen propositionen i den angivna delen. Innebörden härav är att riksdagen ansåg

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

att övertygande skäl anförts för att avvisa reklam i radio- och TV-program.

Utskottet anser att riksdagen med den motivering som låg till grund för nyssnämnda riksdagsbeslut även nu bör avvisa tanken på införande av kommersiell reklam mot vederlag i ett TV- och radioprogram. Utskottet avstyrker därför motion 1258 i denna del.

1978 års riksdagsbeslut om radion och televisionen byggde på grundprincipen att radio- och TV-verksamheten i Sverige i fortsättningen liksom dittills skulle vara anförtrödd åt ett företag i allmänhetens tjänst, vilket inom ramen för allmänna riktlinjer arbetade fritt och självständigt. Detta system med en fri och i publicistiskt avseende oberoende radio och television innebär att det ankommer på programföretagen ensamma att utforma programverksamheten inom de gränser som följer av radiolagen och avtalen med staten. En följd härav är att regering och riksdag inte bör kunna anlägga synpunkter på t. ex. enskildheter i programutbudet. Som kontrollinstans i systemet finns radionämnden, vars uppgift är att övervaka att rätten till radio- och TV-sändningar utövas enligt bestämmelserna i 6 § radiolagen och i gällande avtal.

Ett viktigt underlag för tolkning av de allmänna regler för programverksamheten som ges i radiolagen och i avtalen mellan staten och radioföretagen är vissa av de uttalanden som finns i proposition 1977/78:91 och i utskottsbetänkandet KrU 1977/78:24. Utskottet vill i sitt betänkande nu erinra om några av dessa uttalanden, som fortfarande äger full giltighet men som jag av tidsskäl här inte upprepar. Jag ber i det avsnittet att få hänvisa till vad utskottet har sagt i sitt betänkande. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de nu nämnda motionsyrkandena.

Slutligen, herr talman, yrkas det i centermotionen 542 att riksdagen hos regeringen hemställer om initiativ till överläggningar mellan Sveriges Radio och Operan resp. Dramaten om samarbetsavtal angående överförande av scenföreställningar till TV. Till stöd för yrkandet anføres att tidigare framförda önskemål om TV-utsändningar från teatrar inte haft tillräcklig effekt.

Utskottet får med anledning av denna motion erinra om att utskottet förra året i betänkandet 1979/80:26 framhöll vikten av att en stor publik ute i landet via TV får ta del av de statliga teatrarnas föreställningar. Utskottet erinrade därvid också om ett tidigare uttalande om värdet av ett samarbete härvidlag även med regionala teatrar, Riksteaterensemble och fria grupper.

Utskottet, som konstaterar att samarbetet mellan Operan och TV de senaste åren ökat i omfattning, vill ånyo betona angelägenheten av att publik i hela landet bereds möjlighet att genom TV ta del av föreställningar som ges av Operan och Dramatiska teatern och även av Riksteatern samt regionteatrar och fria grupper. Vi anser det emellertid inte behövt att riksdagen gör någon framställning till regeringen i frågan. Utskottet avstyrker därför motion 542.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till utskottets förslag på alla punkter.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Anf. 14 INGRID DIESEN (m) replik:

Herr talman! När det gäller vårt förslag om en reklamfinansierad TV har ju utskottets talesman inte tillfört debatten några nya argument utan upprepar vad som står i utskottsbetänkandet i år och utskottsbetänkandet 1975.

Vad som bl. a. ligger bakom vårt förslag är ju bekymret över kostnadsutvecklingen inom Sveriges Radio-koncernen. Jag vill återge vad den tidigare vice radiochefen Jan-Otto Modig sade i en intervju 1979: Finansieringen av Sveriges Radio blir en jättefråga för 1980-talet. Jag tror inte att det kommer att gå att klara den med enbart avgifter. Avgifterna har under några år nått en nivå som inget politiskt parti kan acceptera. Så långt Jan-Otto Modig.

Det är inte så många länder i Europa som man kanske tror som har förbud mot TV-reklam. Det här förbudet är kanske det enda vi har gemensamt med Albanien. Men det finns också några andra länder som har förbud: Danmark, Norge och Belgien. Men i t. ex. Belgien har man ju möjlighet att ta in TV-reklam från alla kringliggande länder. I Finland, där man har TV-reklam, lär man finna reklaminslagen underhållande, mer underhållande än underhållningsprogrammen. Detsamma kan kanske bli förhållandet här. Det krävs ju inga större ansträngningar. Är det kanske därför som TV är så rädd för reklam i television?

Jag förstår inte riktigt den här rädslan för reklam. Man ser egentligen inte mer än det som man vill se. Överdriven reklam får ofta en motsatt effekt än vad som har avsetts. Men reklam kan ju också vara informativ och bör naturligtvis vara det. Vi möter reklam överallt. I Stockholm åker hundratusentals människor tunnelbana varje dag. När de står och väntar på tågen på stationerna ser de på de flesta stationer stora affisher på väggarna. I tunnelbanevagnarna finns det reklamtext ovanför fönstren, och när man åker rulltrappa möter affisher i trapporna. Det ger i alla fall omväxling och någonting att titta på. Jag har inte hört några klagomål över den reklamen, men det finns naturligtvis de som vill förbjuda den reklamen också. Jag tycker mig ha hört krav på synfrid, vad nu det är och hur nu det skall genomföras på gator och torg. En enkel fråga: Får man bära Konsumpåsar?

Anf. 15 RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Herr talman! Utbildningsministern har inte haft möjlighet att delta i hela debatten. Utskottets talesman läser högt ur betänkandet, och på så vis får man inte de synpunkter som man själv har framfört i debatten ordentligt bemötta. Det blir ingen diskussion.

Det må, herr talman, tillåtas mig att som nyvald ledamot reagera mot denna formalisering av debatten. Jag är nu inte så desillusionerad att jag tror att det skall gå till så här i landets högsta demokratiska beslutande instans. Nu skall jag erkänna att utbildningsministern muntligen har sagt mig att han skulle bli upptagen av en uppvaktning. Det är ändå ganska nedslående att debatten inte blir av, därför att den på det här sättet formaliseras. Detta ger

tyvärr ett intryck av ministerstyrelse i stället för demokratisk beslutsde-
batt.

Anf. 16 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Låt mig göra några kommentarer till Ingrid Diesens inlägg om reklam i TV och radio och konstatera att det är riktigt att den här debatten på senare tid kanske inte har tillförts ytterligare bränsle, mer än från det håll där man är för reklam i radio och TV. Där visar man på möjligheterna till en finansiering.

Jag måste ställa motfrågan: Finns det i så fall nya pengar som kommer fram?

Jag har känslan av att de pengar – och det har tidigare utredningar visat – som i så fall skulle komma att satsas på reklam i radio och TV måste tas någon annanstans. Det är det jag vill framhålla när jag hänvisar till utredningar som beträffande de konsekvenser det kommer att medföra för övriga massmedia, t. ex. dagspressen, säger att vi kanske inte behöver söka efter ytterligare argument i de sammanhangen. Det kanske beror på styrkan i de argument som framfördes när den här frågan första gången fördes på tal. De argumenten tycker jag i dag är lika starka. Och det är ju total enighet om att tillbakavisa kravet om reklam i radio och TV. Det är bara moderaterna som yrkar på att man skall införa reklam i dessa medier.

Angående Raul Blüchers uppfattning att han inte får den debatt som han efterlyser här i kammaren ber jag bara att få hänvisa till att det är fullt möjligt att diskutera de här frågorna – och det är det vi gör också. Att man kanske upprepar sig i de här frågorna beror ju i mångt och mycket, Raul Blücher, på att det är samma argument som framförs från motionärernas sida, från kommunisternas sida. Ni vill riva upp ett radioavtal. Ni vill så att säga föra utvecklingen tillbaka till det tillstånd som var rådande före 1978 – ett tillstånd som vi då konstaterade inte var så som vi ville ha det. Jag vet inte om man då egentligen behöver slösa många argument på att tillbakavisa yrkandena från kommunisterna.

Detsamma gäller lokalradion. Det är ju total enighet om betydelsen av en stark lokalradio och att vi i fortsättningen också skall hålla den om ryggen. Det är väl anledningen till att Raul Blücher kanske inte får det djup i debatten som han efterlyser.

Anf. 17 INGRID DIESEN (m) replik:

Herr talman! Karl-Eric Norrby frågar: Varifrån skulle pengarna till den här TV-reklamen komma? Delvis kan det väl bli nya pengar, men det är klart att det också kommer att ske en omfördelning av de pengar som i nuvarande läge satsas på reklam. Reklamutredningen fann ju på sin tid att det troligen skulle tas en del framför allt från veckopressen, men i största utsträckning skulle det bli utomhusreklamen, dvs. alla dessa stora affischer ute på husväggar, annonspelare m. m., som skulle drabbas. Dessutom har vi just i vårt land en oerhört stor mängd av direktreklam, brevlådereklam. Jag tror

inte det är många som skulle sörja om den sortens reklam minskade litet grand.

Anf. 18 RAUL BLÜCHER (vpk) replik:

Herr talman! Min anmärkning, Karl-Eric Norrby, gällde inte själva argumentationen som sådan. Det föreligger ju nu politisk oenighet om värdet av den omorganisation som håller på att genomföras inom Sveriges Radio-koncernen. Det var väl om den debatten skulle föras i dag.

Den anmärkning jag framförde gällde just det formella sätt att läsa upp utskottets formuleringar innantill som har förekommit här. Det är ju de formuleringarna i utskottets betänkande som man utgår ifrån när man förbereder sig för debatten – och så hoppas man givetvis att debatten sedan skall bli litet mer levande och spontan.

Anf. 19 KARL-ERIC NORRBY (c) replik:

Herr talman! Jag beklagar livligt att Raul Blücher, med den journalistiska bakgrund han har, inte möter värdiga motståndare i den här debatten, så att vi kan tillföra den ytterligare argument på ett så journalistiskt sätt att de blir slagkraftiga. Men det kanske vi får anledning återkomma till. Det är också så att vi missar någonting genom att vi inte har någon vpk-representation i utskottet, då ni i så fall hade haft möjlighet att ta del av den debatt som förekommer där.

Avslutningsvis vill jag mycket kortfattat konstatera att jag får det erkännandet av Ingrid Diesen att det här kan få menlig inverkan, t. ex. på dagspressen och dess möjligheter att överleva. Samtidigt finner jag det märkligt att man vill ta pengar från denna del av massmedia och föra över dem till ett medium som i andra fall kommer att få men av detta, när vi till behandling i kammaren har fått en proposition från statsrådet Wikström, där han lägger fram förslag om statligt stöd till dagspressen just därför att den skall kunna överleva och för att vi skall ha en mångfald tidningar. Jag kan inte dela uppfattningen att detta skulle vara riktigt.

Jag kan väl också säga – med den erfarenhet som jag har av reklamfinansiering på andra områden, där kanske inte pengarna som sådana styr inriktningen av verksamheten men där de ändå indirekt har en negativ effekt genom att man hela tiden får vara rädd för att penningtillströmningen uteblir och att pengarna på så sätt kanske styr verksamheten – att det för mig framstår som negativt. Detta har gjort att vi inom centerpartiet avvisar tanken på reklamfinansiering.

Talmannen anmälde att Ingrid Diesen anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 20 KERSTIN ANDERSSON i Kumla (s):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som nu behandlas ingår även frågan om en successiv utbyggnad av FM-nätet. Vi socialdemokrater har reserverat oss mot utskottsmajoritetens skrivning.

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Betydelsen av en fungerande lokalradio är vi i riksdagen tämligen överens om. Karl-Eric Norrby har här refererat till vad kulturutskottet tidigare har sagt om lokalradions betydelse när det gäller yttrandefriheten och för att bredda den politiska debatten samt vad vi har sagt om att lokalradion inte av brist på resurser skall hindras att pröva olika vägar att nå de mål som gäller för verksamheten. Vi har också tryckt på önskvärdheten av att den skulle få möjligheter att genom olika åtgärder förbättra bl. a. den lokala bevakningen.

Men för att allt detta skall fungera bra, Karl-Eric Norrby, finns det en viktig förutsättning, och den är att vi får ett nytt sändarnät, FM 4.

FM 3-nätet, som nu används för lokalradions sändningar, är ursprungligen uppbyggt för att distribuera riksprogram, men har brutits upp för att också täcka lokalradioområdena.

Värt att uppmärksamma i sammanhanget är att radions programdistributionsnät under de senaste 20 åren inte har medgivit ökade sändningsmöjligheter. Lokalradions tillkomst har endast inneburit att den tillgängliga sändningstiden omfördelats. Sändartäckningen blir för lokalradions del därför bristfällig, och möjligheterna att i dag avhjälpa bristerna är mycket begränsade.

Utbildningsradion samarbetar med lokalradion och planerar en ökad regionalprogramproduktion, som sänds över samma områden som lokalradioprogrammen.

Riksradiation har också understrukit behovet av ökat sändningsutrymme för rikssändningar. Att tekniskt utforma ett FM 4-nät så att det blir användbart även för rikssändningar är ju möjligt. Att kostnaderna för ett uppbyggbart FM 4-nät blir större än för ett fast nät är vi medvetna om, men eftersom frekvenserna måste fastställas att gälla en lång tid framåt – 20 à 30 år – är det viktigt med en framsynt utformning och flexibilitet för ljudradions utveckling.

Det alternativa systemet med mobila sändare lär f. ö. bli avsevärt dyrare på grund av de höga driftkostnaderna. På experthåll säger man också att områdestäckningen blir sämre.

I budgetpropositionen har statsrådet uttalat som sin åsikt att en utbyggnad av nya FM-nät inte bör genomföras förrän efter 1988/89. Vi socialdemokrater kan inte dela den uppfattningen. Vi anser att det är nödvändigt att en successiv utbyggnad kommer till stånd så snart som möjligt i den omfattning som resurser kan ställas till förfogande.

Det finns en lång rad krav från allmänhetens sida, som under den allmänna motionstiden i januari 1980 resulterade i många motioner från riksdagsledamöter, representerande samtliga partier. Motionerna handlade bl. a. om krav på förbättrade mottagningsförhållanden, så att man skulle kunna lyssna på "sin" station. Det är väl ett ganska rimligt rättvisekrav att mottagningsförhållandena är likvärdiga över samtliga lokalradioområden.

Några exempel: På östra sidan av Vättern hör man Radio Skaraborg och Radio Sörmland bättre än Radio Östergötland. I södra Örebro län – Askersund – hör man Radio Skaraborg bättre. I södra Kalmar län hör man

Radio Kronoberg bättre. Det här kan rättas till enbart med hjälp av nya sändare. Dessutom förekommer dåliga lyssnarförhållanden över huvud taget i t. ex. norra delen av Örebro län, i Västernorrland, i Sörmland, i centrala Norrtälje och i Askersund i södra Örebro län.

Lokalradions utvecklingsplan för storstadsområdena innebär parallella sändningar, och det förutsätter också nya sändare och nya frekvenser i Stockholm och Göteborg. I Göteborg är en sändare i Alingsås nödvändig för att man skall få till stånd länssändningar över Älvsborgs län och för att lösa problemen med stationsindelningen i Västsverige.

Riksdagen har åtminstone två gånger tidigare uttalat att lokalradions uppgift bl. a. är att programverksamheten inriktas på lokal information. Lokalradion är ju det medium där en opinion kommer till tals som eljest har svårt att göra sig hörd.

För att ytterligare med de medel som står till buds tillmötesgå de här kräven sände under 1979/80 lokalradion 900 timmar över delar av lokalradiområden med bl. a. hjälp av televerkets s. k. kommunsändare, som ju inte har möjlighet att täcka hela kommuner utan endast tätortsområden. Dessa sändare är alltså inget alternativ till FM 4, men det är ett sätt att komma i gång med kommunsändningsverksamheten.

De höga lyssnarsiffrorna visar att lokalradion är uppskattad runt om i landet. Den kan bli det ännu mer när vi fått bättre sändar- och lyssnarförhållanden.

Jag uppfattade Jan-Erik Wikströms uttalande tidigare här i debatten som en öppning i den riktning som vi har krävt. Formuleringen var om jag minns rätt: Det skall inte vara något idiotstopp för FM 4. Det tycker jag talar för att utskottsmajoriteten borde kunnat ställa upp på vårt alternativ till utskottsskrivning, vilket ju innebär att en successiv utbyggnad av ett nytt sändarnät får påbörjas i den omfattning som resurser kan ställas till förfogande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i utskottets betänkande.

Anf. 21 EVA WINTHER (fp):

Herr talman! I 6 § radiolagen föreskrivs bl. a. att programföretagen i programverksamheten skall hävda principen om alla människors lika värde. I propositionen 1977/78:91 uttalades att denna princip har betydelse också i fråga om behandlingen av könsrollsfrågor i programmen. Föredragande statsrådet framhöll att det var självklart att man i programverksamheten måste verka för sådana grundläggande värden som jämställdhet mellan könen men ansåg inte att någon föreskrift härom borde föras in i radiolagen.

Det här svarade utskottet förra året med anledning av en motion från mig med en önskan om att riksdagen skulle uttala sig för en bättre bevakning av damidrott i radio och TV. Jag har inte väckt någon motion i år. Men att ämnet är aktuellt och att det verkligen behövs en annorlunda fördelning av den tid och de resurser som Sveriges Radio avsätter på radio- och TV-sidan när det gäller bevakning av idrott visar en undersökning som gjorts av en basketbollklubb i Luleå. Man har bevakat radio- och TV-sportens sändning-

ar under veckorna 16–28 år 1980. Den totala bevakningstiden var två veckor för vardera TV och radio. Låt mig redovisa några siffror:

Radiosporten sände totalt 19 timmar och 33 minuter. Därav fick herrsporten 16 timmar och 31 minuter och damsporten 53 minuter och 17 sekunder. Övrig tid avsattes till annat. Det var alltså ungefär 84,4 % för herrsporten och 4,5 % för damsporten.

När det gäller TV-sporten var sändningstiden totalt drygt 5 timmar. Därav upptog herrsporten 4 timmar och 29 minuter samt några sekunder och damsporten 9 minuter och 51 sekunder – 89,4 % för herrsporten, 3,3 % för damsporten.

Undersökningen gör naturligtvis inte anspråk på att vara vetenskapligt utförd. Den är en grov överblick över hur sändningstiderna fördelar sig. Men jag tycker ändå att den väldigt klart visar hur fördelningen är. Klubben har vidareutvecklat detta och följt upp undersökningen så till vida att man har tittat på hur sändningstiden fördelar sig i förhållande till antalet aktiva när det gäller dam- resp. herridrott. Det ser naturligtvis lika illa ut då.

Allt fler kvinnor ägnar sig aktivt och engagerat åt idrott. De och många med dem undrar varför damidrotten är så ointressant för radio och TV. Det bristande intresset för damidrotten hos sportredaktionerna får naturligtvis de kvinnliga idrottsinsatserna att framstå som mindre värda. Det i sin tur påverkar damidrottens utveckling negativt, både ekonomiskt och publikmässigt, vilket ju har inflytande på ekonomin men också när det gäller att intressera flickor för aktivt deltagande i idrott.

Här behövs en skärpning från sportredaktionerna på TV och radio. De måste leva upp till den jämställdhet som vi här i riksdagen förväntar oss att de har som utgångspunkt för sitt arbete.

Anf. 22 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! De allra flesta människor i vårt land har ingen eller ringa möjlighet att se levande teater, opera eller balett. Orsakerna härtill är många. Det kan vara ekonomiska, sociala eller geografiska hinder som ligger i vägen. Sveriges Radio och framför allt Sveriges Television spelar en väldigt viktig roll när det gäller att nå ut till en bred – och ofta helt ny – publik genom sitt utbud av olika aktiviteter. Detta har också tagits upp i radioutredningen som en mycket viktig del av radions och televisionens verksamhet. Och vi har ju fått TV-teatern, som jag tycker är en fin förstärkning just när det gäller att ge allt fler människor möjlighet till teaterupplevelser.

I radioutredningen och också i propositionen om Sveriges Radios framtida verksamhet tog man upp frågan om sändningar från i första hand Operan och Dramaten. Jag har i motion 542 aktualiserat frågan, för jag tycker att det har hänt ytterst litet på det här området. I propositionen uttalade statsrådet att om en frivillig överenskommelse inte skulle leda till något resultat, var han beredd att ta initiativ till att avtal tecknades med i första hand de nämnda institutionerna. Utskottet har behandlat min motion och ansett att det hela egentligen är bra som det är. Utskottet anser inte att det är berättigat med någon form av avtal och menar att samarbetet t. o. m. ökat i omfattning. När

det gäller Operan kan jag delvis hålla med utskottet men inte i fråga om Dramatiska teatern.

Det är enligt min uppfattning viktigt för hela svenska folket att få möjlighet att genom TV ta del av föreställningar som ges på Operan och Dramatiska teatern. Det satsas ju väldigt mycket pengar från statens sida på de här institutionerna – med all rätt, för vi skall slå vakt om de nationella scenerna. Men det är också riktigt och nödvändigt att fler människor får ta del av deras utbud. Om vi jämför med andra länder finner vi att man i Danmark har sådana avtal med Det kongelige teater t. ex. I England förekommer också sådana överföringar i stor utsträckning.

Utskottet är hoppfullt i sin skrivning, och det får väl jag också vara. Det lönar sig naturligtvis inte att mot ett enligt utskottet ställa något yrkande om bifall till motionen, men jag är angelägen om att understryka hur viktigt den här frågan är för stora grupper av befolkningen i vårt land.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

Anf. 23 KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag vill bara göra det förtydligandet att det är riktigt, som Kerstin Göthberg läst innantill i betänkandet, att utskottet konstaterat att samarbetet mellan just Operan och TV har ökat i omfattning. Vi har däremot inte kunnat notera något ökat samarbete mellan Dramaten och TV. Det är därför vi i utskottets skrivning erinrar om vad utskottet tidigare uttalat i den här frågan. Vi hoppas också på att TV:s samarbete med Operan kommer att utvidgas till att även gälla Dramaten.

Punkt 1

Mom. 2 (nya riktlinjer för Sveriges Radio m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 17 för motion 729 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (lokalradions medlemskap i Svenska Arbetsgivareföreningen)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 17 för motion 956 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (kvalitetshöjande åtgärder i fråga om radio- och TV-program)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 17 för motion 729 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (utbyggnaden av regional-TV)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 17 för motion 729 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (närradion)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 17 för motionerna 729 och 956 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar. 1 ledamot avstod från att rösta.

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Onsdagen den
11 mars 1981

*Medelsanvisningen
till radio och tele-
vision, m. m.*

Mom. 19 (en utvecklingsplan för lokalradion)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 17 för motion 956 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 20 (utbyggnad av nya FM-nät)

Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 155 för reservation 1 av Georg Andersson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (reklamfinansiering av radio och TV)

Utskottets hemställan bifölls med 244 röster mot 68 för reservation 2 av Tore Nilsson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 (sändningar i lokalradion på minoritetsspråk)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 17 för motion 956 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1980/81:36 om allmänna pensionsfondens förvaltning, m. m. (prop. 1980/81:81 och 1980/81:105)

Civilutskottets betänkanden

1980/81:20 om anslag till bostadsdepartementet m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:21 om anslag till kommundepartementet m. m. (prop. 1980/81:100)

1980/81:22 om anslag till centralnämnden för fastighetsdata (prop. 1980/81:100)

1980/81:23 om anslag till lantmäteri- och kartväsendet (prop. 1980/81:100)

Vad utskotten hemställt bifölls.

8 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1980/81:17 om anslag på tilläggsbudget II inom budgetdepartementets verksamhetsområde

Punkt 1

Lades till handlingarna.

Punkt 2

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

9 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1980/81:22 om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 i vad avser visst anslag till tullverket (prop. 1980/81:101)

Snabbvinsatser

Utskottets hemställan bifölles.

10 § Snabbvinsatser

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:23 om s. k. snabbvinsatser (prop. 1980/81:91).

Anf. 24 ERIK WÄRNBERG (s):

Herr talman! På riksdagens bord ligger nu ett betänkande från skatteutskottet över en regeringsproposition med förslag som har till syfte att begränsa rätten till hemtillverkning av vin så att den mest kommersiella avarten kommer bort. Bakgrunden till propositionen finns att söka i det förhållandet att riksdagen 1977 med sitt beslut i alkoholfrågan gjorde ett misstag och inte täppte till alla kryphål för de kommersiella krafter som funnit en stor marknad genom att missbruka rätten till hemtillverkning av vin.

Förra våren hade riksdagen att ta ställning till motioner om förbud att försälja snabbvinsatser. Skatteutskottet instämde i motionernas syfte. Man ansåg att det behövde bli förbud mot försäljning av snabbvinsatser, men då man hade vetskap om att socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor föreslagit regeringen att avge en proposition i frågan, och då regeringen också aviserat en sådan, tyckte utskottet liksom riksdagen att man skulle invänta den aviserade propositionen, även om man instämde i motionernas syfte. Nu föreligger alltså propositionen, och förslaget är utformat på sätt som riksdagen 1980 tyckte var bra.

Det har också väckts några motioner med anledning av propositionen, och de har alla det gemensamt att motionärerna yrkar avslag på propositionen. I en del av motionerna anstränger man sig att förlöjliga propositionen, både av principiella skäl och därför att den kan bli svår att tillämpa. För egen del menar jag att löjet mest drabbar dem som i föl tyckte att man skulle förbjuda snabbvinsatserna och som nu försöker göra sig roliga över den produkt de varit med om att beställa.

Jag kan förstå dem som av praktiska skäl hyser tvekan inför lagstiftning som det kan vara grannlaga att tillämpa. Respekten för dem skulle bli ännu större, om de försökte hitta alternativa lösningar.

Samtidigt vågar jag säga att de, som tycker att alla försök att begränsa alkoholkonsumtionen och skatteflykten kring den hanteringen bara är

löjligen, kanske inte riktigt förstått vare sig den alkoholpolitiska situationen i vårt land eller det förhållandet att alkoholskatter också är skatter.

Herr talman! Låt mig anföra några, som jag tycker, goda skäl för det kloka i att hålla fast vid utskottsmotiveringen sedan i fjol. Det är möjligt att snabbvinsförsäljningen som den ser ut just nu inte är något större socialt problem. Men man skall ha klart för sig att de försålda satserna dock motsvarar minst 10 miljoner liter vin eller omkring 15 % av Systembolagets hela försäljning av vin. Utslaget på Systembolagets totala alkoholförsäljning rör det sig kanske om 3 %, inte 1 % som det står i någon motion. Då de mest utsatta grupperna inte hittills har sysslat så mycket med den hanteringen har de sociala vådorna dock ännu inte varit så stora.

Men finns det någon garanti för att så kommer att bli fallet framöver? Enkätundersökningar visar att ungdomar tillverkar vin i högre grad än äldre. Är det här den hobbyverksamhet som en barngeneration helst skall se sina föräldrar syssla med? Man måste ha klart för sig att berusningseffekten av det hemgjorda vinet är vida överlägsen mellanölets. Den som tror att den här verksamheten kommer att vara en skyddad sektor bara därför att tillverkningen tar 2–4 veckor skall nog inte vara alltför säker. Minderåriga kan i dag helt legalt köpa vad som behövs för att på kort tid framställa en dryck med avsevärd alkoholstyrka, medan man å andra sidan måste vara 20 år för att i systembutiken kunna köpa betydligt svagare drycker.

Ingen trodde från början att mellanölet skulle få den utbredning som det fick, men när kommersiella krafter ser en möjlighet att tjäna pengar, får sociala hänsyn vika. Det vet vi nu genom dyrköpt erfarenhet. Jag tror att det är bäst att stämma i bäcken, innan vi verkligen har fått ett nytt ungdomsproblem. Försäljningen visar en starkt stigande trend, och problemen kan komma tämligen snabbt.

Riksdagen har som målsättning för alkoholpolitiken beslutat att man skall sänka den alltför höga totalkonsumtionen. En fortsatt legal försäljning av snabbvinsatser motarbetar på ett markant sätt den målsättningen. Handeln i alla slags affärer och genom postorder av varor som på kort tid blir alkoholstarka drycker går också tvärt emot ett annat beslut som riksdagen har fattat, nämligen att det enskilda vinstintresset skall bortkopplas från hanteringen och att speciella affärer – systembutikerna – skall sköta försäljningen. Nog måste det vara orimligt att i det här fallet överlåta hela försäljningen, utan kontroll och utan beskattning, till enskilda.

I alla andra sammanhang är huvudparten av riksdagens ledamöter överens om att vi skall förhindra inte bara skatteflykt utan också kringgående av skattelagar. I den här frågan tycks motionärer och utskottsmajoritet ha en annan uppfattning. Här är man beredd att med öppna ögon tillåta ett skatteundandragande som kan beräknas uppgå till något hundratal miljoner kronor årligen, en summa som kommer att öka i takt med den ökande användningen av den här typen av alkohol och i takt med att riksdagen vill använda skatteinstrumentet för att pressa ned den höga alkoholkonsumtionen.

Ibland frestas jag att tro att man även från riksdagshåll har överseende med

just den här typen av skatteundandraganden. På något annat sätt kan jag inte tolka det förhållandet att ingenting egentligen blir gjort mot all den skattefria försäljning som i dag sker både legalt och illegalt. Det är som om det skulle ligga ett försönings skimmer över denna typ av skatteflykt. Ja, man kräver att hela branscher skall hållas i gång genom att inte betala skatt.

Självklart måste man ta på allvar de invändningar som kan resas mot att det kan bli tillämpningssvårigheter eller kontrollsvårigheter när propositionens lagförslag skall föras ut i verkligheten. Det märkliga är ändå att ingen motionär och ingen inom utskottsmajoriteten gjort det minsta lilla försök att hitta några alternativa förslag till lösningar. Det är väl ändå det minsta man kan begära av dem som i fjol tyckte att regeringen skulle lägga fram ett förslag om förbud för snabbvinsatser. Den vägande invändningen mot propositionen synes nu vara att den inte blir effektiv, och därför vill man avslå alltsammans. Jag kan försäkra utskottsmajoriteten att hade ni gjort det allra minsta lilla försök att presentera ett effektivare förslag, så hade inte jag varit reservant.

Nu är det nog ändå så att propositionen inte är så dålig ur effektivitets-synpunkt. Tar man bort möjligheten att köpa snabbvinsatserna som helhet med de rätta doseringarna, på sätt som föreslås i propositionen, har man kraftigt försvårat möjligheterna att göra en aptitlig dryck. Tar man också bort möjligheten, vilket föreslås, att göra vin på den specialtillverkade saft som saluförs – det går nämligen inte att använda fabrikstillverkad saft med dess tillsatser – tror jag att den här hanteringen inte längre blir lockande för de affärsintressen som nu vill sälja så mycket som möjligt utan hinder.

Man skall också ha klart för sig att det här inte är fråga om att tillfredsställa några konsumenternas behov. Innan de kommersiella intressena kom in i den här hanteringen var det ytterst små kvantiteter som tillverkades, mest kanske av nyfikenhet men också för att tillvarata en del överskottsfrukt.

Nu menar utskottsmajoriteten att man inte kan kriminalisera en tillverkning i hemmet därför att alla ingredienserna var för sig kan köpas i affär. Men det är just vad vi har gjort exempelvis beträffande hembränningen. Man kan inte i affärerna marknadsföra de här varorna hur som helst enligt marknadsföringslagen, som tar speciellt sikte på alkoholhaltiga varor. Också på den punkten innebär propositionen en ganska effektiv spärr.

Den som köper den speciella saften och av den gör vin hemma gör sig alltså skyldig till en straffbar handling. Utskottsmajoriteten menar att detta aldrig kan kontrolleras. Invändningar av detta slag måste man också ta på allvar – det blir svårigheter att kontrollera det hela. Ingen har tänkt sig att polisen skall springa i hemmen och kontrollera råvaran till hemtillverkat vin. F. ö. är det många bestämmelser som är likartade. Det är mycket som man inte får göra i hemmet och som polisen ännu inte går in och kontrollerar. Frågan är om man ens får gå in och titta om det finns TV-apparat. TV kan ju inte förbjudas därför att staten inte får in alla licenser och för att polisen inte kan springa i hemmen och kontrollera. Om lagen skall bli hundraprocentigt effektiv eller nära intill, måste naturligtvis hemtillverkningen förbjudas helt. Men så långt vill inte socialministern gå. Socialministern vill fortfarande

upphålla tanken – kanske fiktionen – att folk på det här sättet kan tillvarata litet svenska frukter. Jag menar att om man bara kan komma tillbaka till den omfattning som den här hanteringen hade innan den blev föremål för affärsintressen, är riskerna för missbruk inte särskilt stora.

Reservanterna ansluter sig alltså till socialministerns förslag och är beredda att med de relativt lindriga metoder som föreslås i propositionen göra ett försök att komma till rätta med ett problem som i dag kanske inte är så stort men som kan få helt andra proportioner, om det nu nonchaleras. Enligt reservanternas uppfattning är det bättre att försöka göra något i dag i stället för att invänta den tidpunkt då underåriga i betydande utsträckning dricker viner från snabbvinsatser. Men det är så dags då. I ett sådant läge vill t. o. m. utskottsmajoriteten ingripa, och då måste det vidtas kanske mera drastiska metoder än som i dag föreslås.

Visst tycker utskottsmajoriteten att det här med skatteflykten är felaktigt om vi får tro skrivningen, men så säger den att all hemtillverkning ju egentligen innebär skatteflykt och att man därför inte kan göra något åt detta heller. Visst tycker utskottsmajoriteten att saluförandet av snabbvinsatser styrs av enskilt vinstintresse, och det är ju inte bra det heller, men eftersom kringutrustning vid vanlig hemtillverkning försäljs med samma vinstintresse får man överse med snabbvinsaternas privata vinstintresse. Jag skulle vilja säga att sällan har så många undanflykter och den obotfärdiges förhinder presenterats för att inte ta emot den lagstiftning som riksdagen förra året begärt.

Herr talman! Som jag tidigare nämnt kan inte heller reservanterna känna sig helt säkra på att den i propositionen föreslagna lagstiftningen blir tillräckligt effektiv. Vi förutsätter därför att utvecklingen följs med stor uppmärksamhet både från socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor och från regeringens samordningsorgan. Framför allt är det postorderförsäljningen som vi tror kan bli ett problem i fortsättningen. Vi är dock övertygade om att propositionens förslag är ett stort steg i rätt riktning och just i rätt tid.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, som med några smärre ändringar sammanfaller med propositionen.

Anf. 25 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Självfallet finns det inte någon enda ledamot av denna kammare som inte besjålas av en önskan att minska alkoholmissbruket i vårt land, och lika självfallet bör alla möjligheter tillvaratas att minska detta missbruk. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om förslaget i proposition 91 om förbud att sälja snabbvinsatser samt att inskränka möjligheterna för hemtillverkning av vin på något sätt är ägnat att minska alkoholmissbruket, även då det gäller ungdomen.

Den förbudsproposition som vi nu behandlar är mer eller mindre ett beställningsarbete av förra årets vårriksdag. Skatteutskottet ställde sig då, med anledning av några center- och folkpartimotioner, positivt till ett saluförbud för snabbvinsatser, och utskottet förutsatte att regeringen skulle

lägga fram ett förslag om förbud, vilket alltså nu har skett. Jag behöver kanske inte tillägga att vi tre moderater i skatteutskottet reserverade oss till förmån för en annan skrivning där vi inte instämde i det önskvärda av ett förbud. Riksdagen följde emellertid med stor majoritet utskottet, och därmed var beställningen ett faktum.

Som Erik Wörnberg tidigare redogjort för är det inte första gången som frågan om snabbvinerna behandlas här i riksdagen. För fyra år sedan förbjöd riksdagen att extrakt och koncentrat av safter användes för hemtillverkning av vin. Förbudet att saluföra dessa ingredienser i snabbvinförpackningarna var ett slag i luften och generande enkelt att kringgå genom att extrakten och koncentraten i förpackningarna utbyttes mot råsaft.

Det var ungefär lika effektivt som om man skulle förbjuda färghandlarna att sälja grön färg, när sådan färg lätt kan fås genom att blanda blått och gult.

Ett av skälen till att vi moderater i utskottet går emot ett nytt förbudsförslag är att ett sådant förbud knappast kan bli särskilt effektivt. De ingredienser som tillåts som råvaror, frukt och bär, kan ju fås överallt även om det nu kommer att gynna dem som har tillgång till egna fruktträd.

Ett annat skäl till vårt motstånd är att det självfallet är helt omöjligt för polisen att kontrollera om vid hemtillverkning av vin vederbörande "hembrännare" som råvara använder förbjuden saft i stället för tillåten frukt. Det där talesättet som vi har att "förbjuden frukt smakar bäst" får vi tydligen ändra till att "förbjuden saft smakar bäst".

Hur skall vi politiker kunna gå ut till svenska folket och med bibehållen trovärdighet kunna förklara varför det går för sig att köpa ett par kilo äpplen, stoppa dem i en fruktcentrifug och sedan göra vin av den utvunna saften, medan det inte är tillåtet att tillverka vin av köpt saft?

Självfallet bör man inte stifta lagar som för det första är lätta att kringgå, för det andra svårligen kan beivras och för det tredje uppfattas av många som löjeväckande. Polisens knappa resurser bör förvisso användas till mer angelägna uppgifter som exempelvis att hålla efter rattonyktra och langare.

Jag skulle kunna känna en viss förståelse för förbudsvrarna, om man genom ett stopp för snabbvinerna väsentligt eller t. o. m. blott i ringa grad kunde minska alkoholmissbruket och särskilt då ungdomsfylleriet. Erik Wörnberg har själv erkänt att det just nu inte föreligger några större sociala problem. Ingenting har emellertid enligt min uppfattning framkommit som ger stöd åt antagandet att missbruket kan minskas genom detta förbud. De olika ingredienserna får man även fortsättningsvis köpa var för sig, och själva tillverkningsprocessen som sådan föreslås inte bli förbjuden. Den mängd alkohol som konsumeras genom snabbvinerna torde inte motsvara mer än någon procent av den totala alkoholkonsumtionen. Erik Wörnberg hade en annan uppfattning och nämnde 3 %. Man har heller inte särskilt övertygande kunnat leda i bevis att det är den ungdom under 20 år som inte får handla i systembutikerna som i någon högre grad sysslar med hemtillverkning av vin.

Vi måste på ett helt annat och effektivare sätt använda de resurser som står till buds för att komma till rätta med alkoholmissbruket.

Som vanligt var Erik Wärnbergs anförande präglad av måttfullhet, och jag har inte så många kommentarer att göra men vill anföra några i alla fall.

Han talade om att det var negativt att de kommersiella krafterna skulle kunna tjäna på fortsatt tillverkning. Ja, vi har kommersiella krafter i restaurangnäringen och i öltillverkningen som man ju accepterar.

Sedan talade Erik Wärnberg om skatteundandragande. Ja, vill man åt det, är det enda effektiva sättet att helt förbjuda tillverkning av vin över huvud taget i hemmen. Han jämförde också ett förbud med förbudet mot hembränning som sådant. Men där råder en väsentlig skillnad, ty själva processen när det gäller hembränning är förbjuden, medan det inte är tänkt att processen när det gäller hemtillverkning av vin skall förbjudas, i varje fall än så länge.

Om trots allt förbudsivrarna skulle vinna den votering som snart följer och propositionen således antas av riksdagen, bör man åtminstone rätta till den oformlighet som det innebär att ikraftträdandet av saluförbudet och tillverkningsförbudet för snabbvinsatserna satts till samma tidpunkt, nämligen den 1 maj i år.

Eftersom snabbvinsatserna har ungefär tolv månaders lagringsduglighet, måste alla de som inte hunnit förbruka dessa före den 1 maj kasta bort återstående vinsatser för att inte bli lagbrytare. Detta kommer säkerligen av en bred allmänhet att betraktas som obilligt.

Ett eventuellt förbud mot hemtillverkning sådant det formulerats i propositionen bör därför inte träda i kraft förrän tolv månader efter ett saluförbud. Förslaget om denna senareläggning lyder:

”Denna lag träder i kraft den 1 maj 1981. Bestämmelserna i 10 § i sin nya lydelse tillämpas dock för tid fr. o. m. den 1 maj 1982.”

Förslaget är utdelat till kammarens ledamöter, och jag yrkar i andra hand bifall därtill.

Avslutningsvis måste jag, fru talman, säga att det är beklämmande att riksdagen, som har så många oerhört viktiga beslut att ta ställning till, skall behöva ägna tid åt och befatta sig med så pass bagatellartade ärenden som vilka ingredienser människor skall få använda för att tillverka sitt eget vin.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Fru talman! Jag har två frågor att ställa till Knut Wachtmeister. Den första frågan är: Står Knut Wachtmeister bakom riksdagens förslag om att försöka få ner den alltför höga totala alkoholkonsumtionen? Den andra frågan är: Står Knut Wachtmeister bakom riksdagens beslut att så långt det är möjligt

koppla bort allt enskilt vinstintresse från alkoholhanteringen?

Om Knut Wachtmeister står bakom de här förslagen kan han inte bortse från att snabbvinsatserna i dag ökar den totala vinkonsumtionen i landet med minst 15 %. Det är en ganska avsevärd höjning av den totala konsumtionen i landet. Detta går stick i stäv mot det beslut som riksdagen har fattat om att försöka få ner den totala konsumtionen. Jag vet inte om Knut Wachtmeister accepterar detta, och därför frågar jag. Knut Wachtmeister kanske driver den linjen att det är missbruket som till varje pris skall bekämpas, att missbruk icke kommer av bruk, och därmed förnekar han det sambandet. I så fall förfaller givetvis min fråga.

Det är samma sak när det gäller de privata vinstintressena. Vi flyttade ju över mellanöl och drycker med motsvarande alkoholhalt till systembutiker-
na, men nu tillåter vi barn och vem som helst att gå in i en affär och köpa sådant som man kan få fram drycker av med mera än 15 % alkohol. Det innebär alltså att vi här helt och hållet accepterar det privata vinstintresset.

Knut Wachtmeister går emot detta förslag, säger han, på grund av att ett sådant här förbud inte kommer att bli effektivt, och man kommer – som man gjorde 1977 – att hitta på något sätt att kringgå förbudet. Men jag är inte säker på att man kommer att göra det. Dessutom skulle detta förslag vara så pass lindrigt att det skulle orsaka liten inverkan på människors vanliga konsumtionsmönster. Vi gör emellertid ett försök och börjar med det här. Men är felet att det är för litet effektivitet förstår jag inte varför Knut Wachtmeister inte har gjort det minsta lilla försök att komma med ett effektivare förslag. Det finns ju ett sådant: Gör precis som med hembränningen, som är helt och hållet förbjuden! Om Knut Wachtmeister vill ha det så, varför inte ta upp ett sådant förslag till prövning?

Anf. 27 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag fick två frågor av Erik Wärnberg som jag självfallet skall besvara.

Den första frågan var om jag står bakom beslutet att vi skall försöka nedbringa den totala alkoholkonsumtionen i vårt land. Svaret är självfallet ja. Erik Wärnberg frågar då varför jag inte kommer med några rekommendationer. Jag vill inte ta upp tiden med att redogöra för moderata samlingspartiets rapport, som heter En realistisk alkoholpolitik och som färdigställdes i augusti förra året. Jag skall gärna överlämna ett exemplar till Erik Wärnberg. Där finns en lång rad åtgärder föreslagna för att vi skall komma till rätta med alkoholmissbruket.

Den andra frågan var om jag vill acceptera vinstintressena på detta område. Vinstintressen finns i allting i detta land. Det finns vinstintressen i sjukvården, läkemedelstillverkningen och tillverkningen av många livsmedel, skadliga som oskadliga. Vinstintressena accepteras fortfarande så till vida att Erik Wärnberg inte vill förbjuda tillverkningen som sådan av vin i hemmen. Det är bara det att man inte skall få använda vissa ingredienser utan endast frukt och bär.

Vi accepterar att man får köpa en liter billig sprit när man varit ute på en semesterresa. Vi accepterar den hantering av alkohol som förekommer i samband med färjetrafiken och på många andra ställen. Därför kan man inte kategoriskt säga att man vill förhindra vinstintressena på ett visst område. Jag är i stort sett positiv till vinstintressena över huvud taget i vårt näringsliv, för det är en av grundpelarna till välståndet att människor kan tjäna någonting på det de tillverkar. Därför vill jag inte svara ja på frågan om jag är mot alla former av vinstintressen.

Anf. 28 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Fru talman! Knut Wachtmeister sade i ett tidigare anförande att han fann det beklämmande att riksdagen och polisen skulle syssla med sådana här ting. Jag tycker i stället att det är synnerligen beklämmande att Knut Wachtmeister i dag deklarerar att han är intresserad av vinsten i svenskt näringsliv och att han för in alkoholhanteringen som en del av svenskt näringsliv. Jag tar bestämt avstånd från någonting liknande.

Detta gäller alltså intressen som är ute för att tjäna pengar på någonting som staten tidigare vid ett flertal tillfällen sagt att enskilda människor inte skall tjäna på, utan man skall försöka ta bort det. Jag tycker det är beklämmande att Knut Wachtmeister inte kan skilja på alkoholhantering och näringsliv i övrigt i vårt land.

Att jag i dag inte är beredd att gå med på totalförbud mot vintillverkning i hemmen beror helt enkelt på att jag tror att de åtgärder som föreslås i denna proposition skall innebära att alkoholkonsumtionen kommer ner på samma nivå som innan importörerna hade upptäckt att Sverige var en gyllenc marknad att tjäna pengar på, om man kunde utnyttja vissa kryphål i den generösa alkohollagstiftning som vi hade på denna punkt, nämligen att det var tillåtet att tillverka vin och vissa andra drycker i hemmen. Detta utnyttjade man hänsynslöst.

1977 var alla överens – även Knut Wachtmeister – om att vi måste stoppa detta. När vi nu gör ett nytt försök att täppa till det hål som vi inte lyckades täppa till 1977 går Knut Wachtmeister fram och säger att ett sådant här förbud inte blir effektivt och att vi skall strunta i det hela. Jag tror att om alkoholkonsumtionen går tillbaka till den nivå den hade i början av 1970-talet så är det inga problem längre. Men om man ändå skulle fortsätta att försöka hitta på nya kringgående rörelser måste vi nog ta till ännu mer drastiska metoder. Låt oss åtminstone försöka med det här.

Anf. 29 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Erik Wörnberg har nu inte längre någon replikrätt, och därför skall jag inte ställa några frågor till honom. Jag vill blott konstatera att Erik Wörnberg inte vill förbjuda all hemtillverkning av vin och inte heller vill förbjuda tillverkningen av öl, som ju också är ett alkoholpolitiskt problem och där det finns vinstintressen.

Fru talman! Under de senaste åren har insikten om att alkoholen är ett verkligt samhällsproblem vuxit sig allt starkare. Politiskt har det också rått en bred enighet om att kraftfulla åtgärder är nödvändiga för att komma till rätta med missbruket. Det har också understrukits i debatten i dag att det är på det sättet.

För att komma till rätta med missbruket anser jag att det finns en enda väg att gå, nämligen genom att minska den totala konsumtionen. Det är ju ur bruket som missbruket uppstår.

Tyvärr har riksdagen under senare år ofta haft anledning att återkomma till alkoholpolitiska frågor. Tyvärr, säger jag, därför att orsaken till att vi har återkommit till alkoholpolitiken så ofta är ett alltmer utbrett alkoholmissbruk. Detta missbruk har inte minst tagit sig uttryck i att det framför allt är bland ungdomen i allt lägre åldrar som missbruket har spritt sig i allt större utsträckning. Det var en av orsakerna till den långvariga och tidvis intensiva debatt som vi hade omkring mellanölet. Det var också orsaken till att det blev en majoritet i riksdagen för att ta bort mellanölet. Vi kan väl ändå göra det konstaterandet att man nu kan skönja positiva tendenser efter det beslutet just när det gäller missbruket av alkohol bland ungdom.

Den fråga som vi diskuterar i dag kan som jag ser det mycket väl vara en parallell. Den diskuterades också vid samma tillfälle som mellanölsfrågan. Det är alltså inte på något sätt någon ny fråga som vi har att behandla, vilket har framgått av den debatt som förts hittills i dag. Däremot kanske man skall tillägga att det är första gången som vi har denna fråga uppe till behandling i riksdagen separat. Tidigare har den behandlats i samband med andra frågor, som alltså har utgjort ett helt nykterhetspolitiskt paket.

Det har redovisats tidigare att den här frågan diskuterades 1977 första gången. Det beslut som riksdagsmajoriteten den gången fattade var betingat av ambitionen och möjligheten att få ett stopp på försäljningen av snabbvinsatserna. Man gick den gången inte så långt som förslaget i propositionen i dag innebär. Orsaken till att man inte gjorde det var att man ansåg att alkoholnämnden skulle ha dessa frågor under prövning innan man vidtog ytterligare åtgärder. Alkoholnämnden har också undersökt och behandlat dessa problem och lade så småningom fram ett förslag om att man borde förbjuda snabbvinet. Det resulterade i motioner till förra årets riksmöte, vilka behandlades på våren 1980.

När frågan förra året behandlades i riksdagen var det en, som jag betraktar det, egentligen helt enig riksdag som beställde ett förslag från regeringen – låt vara att moderaterna hade en annan formulering på beställningen än utskottsmajoriteten. Utskottsmajoriteten hade ett klart instämmande i motionernas syfte. Man avslutade med att ändå avslå motionerna på grund av att man förväntade sig att regeringen skulle lägga fram ett förslag redan hösten 1980. Detta förslag föreligger nu, och det förslaget diskuterar vi i dag. Jag vill alltså klart konstatera att det förslag som regeringen har kommit med och som vi nu behandlar kan betraktas som en beställning.

När det gäller moderaternas särlinje förra året sade de i sin reservation att

de avstyrkte motionerna med hänsyn till att regeringen förväntades lägga fram ett förslag i anledning av alkoholnämndens framställning. Vad var det för förslag som moderaterna den gången väntade sig? Man väntade sig naturligtvis att regeringen skulle lägga fram ett förslag om en skärpning av bestämmelserna. Skulle man behålla nuvarande bestämmelser så behövde man ju inte vänta på regeringens förslag.

Jag betraktar det alltså så, att en tämligen enig riksdag förra våren beställde det förslag vi nu har fått. Därför är jag en aning förvånad över de motioner som vi har att behandla här i dag. Jag skall inte gå in på dem, men jag är framför allt förvånad över det tonläge och det språkbruk som används, när man förlöjligar det förslag man nu har fått – och som man egentligen har begärt.

Det är två saker som utgör grunden för det beslut som föreslås av oss reserveranter och i propositionen. Det är dels nykterhetspolitiska skäl för att vidta den här åtgärden, dels beskattningsmässiga skäl.

Det är litet svårt att veta hur stor omfattning snabbvinstillverkningen har. Vissa uppgifter säger att den tidvis går upp till ca 20 miljoner liter färdigt vin per år, andra uppgifter anger att det är 10 miljoner liter. Ställer man detta mot de drygt 70 miljoner liter vin som årligen säljs via Systembolaget kan man konstatera att det är en rätt stor del som undandras beskattning den här vägen. Det gör att detta väl ändå får ses som en beskattningsfråga, så som Erik Wärnberg klart har redovisat tidigare.

Med hänvisning till de anförda synpunkterna vill jag yrka bifall till reservationen, som innebär bifall i stort till propositionen. Eftersom det också har framställts ett tilläggsyrkande av Knut Wachtmeister under debattens gång yrkar jag avslag på det tilläggsyrkandet.

Anf. 31 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Tage Sundkvist säger här att det var en enig riksdag som beställde propositionen i våras, och jag förfäktade motsatsen i mitt första anförande. Jag måste tydligen upprepa att det inte var något enigt utskott och inte någon enig riksdag, för skatteutskottets majoritet instämde den gången helt i de väckta motionernas syfte, vilket alltså innebar att man var emot ett saluförande av snabbvinsatser. Man åberopade också att man ville begränsa den alltför höga alkoholkonsumtionen, och man åberopade vidare statens fiskala intressen och angelägenheten av att motverka de enskilda vinstintressena inom alkoholområdet. Slutklämmen löd: "Utskottet instämmer i motionernas syfte. Med hänsyn till att regeringen under hösten 1980 väntas lägga fram förslag – – finner utskottet emellertid att motionerna inte nu bör föranleda någon riksdagens åtgärd, varför utskottet avstyrker bifall till desamma."

Från moderat håll sade vi kort och gott att det med hänsyn till att regeringen under hösten 1980 väntades lägga fram en proposition inte fanns mer att diskutera då – alltså förra våren – och med den motiveringen föreslog vi att motionerna skulle avslås. Vi uttalade inte på något vis förståelse eller sympati för motionernas syfte.

Anf. 32 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Fru talman! Jag nämnde redan i mitt huvudanförande att den utformning som den moderata reservationen har i det här aktstycket ändå måste uppfattas så, att man väntar sig att regeringen skall komma med ett förslag som innebär någon form av förbud. Det hänvisas ju till att man väntar det här regeringsförslaget i anledning av alkoholnämndens framställning. Hade man från moderat håll inte utgått från att förslaget skulle innebära någon form av förbud eller en lagstiftning i skärpande riktning skulle man naturligtvis inte ha hänvisat till den väntade propositionen. Propositionen kunde ju inte väntas innehålla annat än förslag om skärpning. Om man utgått från att nuvarande regler skulle bibehållas skulle det inte ha behövts någon proposition över huvud taget.

Anf. 33 OLLE GRAHN (fp):

Fru talman! Tillsammans med utskottets ordförande och fem andra ledamöter står jag bakom den reservation som avgivits till skatteutskottets betänkande 23 och som i allt väsentligt innebär bifall till regeringens förslag. I vår reservation understryker vi starkt att de som kritiserar propositionen helt bortser från att försäljningen av snabbvinsatser uteslutande styrs av kommersiella intressen, vilkas enda strävan är att öka sin egen omsättning och därigenom också den totala alkoholkonsumtionen. Vi understryker också att denna strävan till främjad alkoholkonsumtion går stick i stäv mot riksdagens alkoholpolitiska målsättning.

Förslaget i motionerna att ordningen med snabbvinsatser skall permanentas och vinna riksdagens stöd och gillande strider således mot en rad andra riksdagsbeslut om vart alkoholpolitiken skall syfta – riksdagsbeslut som genomgående fattats under mycket bred enighet och med deltagande av bl. a. just de partier som de olika ledamöter av kammaren som nu har väckt motioner mot regeringens förslag representerar.

Den tillfälliga utskottsmajoriteten har försökt gå förbi principfrågan om det enskilda vinstintressets betydelse för denna del av alkoholkonsumtionen genom att tala om att det kan finnas vinstintresse i försäljningen av glasflaskor och inom bryggerier och restauranger. Men detta är just att gå förbi huvudfrågan, nämligen om det skall få finnas verksamhet som är kommersiellt inriktad på det område som riksdagen, på starka socialpolitiska grunder, har förbehållit Systembolaget. En bred riksdagsmajoritet har tidigare avvisat en sådan hållning. Därför bör detsamma kunna bli resultatet här i dag.

Jag skulle sålunda vara mycket förvånad om vår utskottsordförande Erik Wärnberg, trots det som inträffat i utskottet, inte bakom sig skulle kunna samla en bred majoritet i sin egen riksdagsgrupp. Stöd till kommersiell alkoholhantering, delvis inriktad på tonåringar, ingår inte i den socialdemokratiska politiken i andra sammanhang, så det borde inte vara fallet i den här frågan heller.

I propagandan mot regeringsförslaget har det sagts att snabbvinerna skulle vara ett exempel på att politiker ägnar sig åt små frågor i stället för att ta itu

med de stora. Man skall då minnas att varken regeringen eller riksdagen ägnat någon betydande del av sin uppmärksamhet åt den här frågan. Dessutom har regeringen inte gjort någonting annat än föreslagit de lagändringar som riksdagen begärt och som föranleds av att ett gammalt riksdagsbeslut skall kunna upprätthållas, nämligen beslutet att den dominerande delen av alkoholförsäljningen skall hållas fri från kommersiella intressen och ske genom Systembolaget.

Är det några som borde bli föremål för kritik på just den här punkten, så är det de som i stället för att ägna sig åt viktigare frågor fått för sig att just nu riva upp en stor lucka i Systembolagets monopol genom att permanenta och godkänna ordningen med snabbvinsatser. Det är nämligen inte någon liten verksamhet det här är fråga om. Tullverkets siffror för importen av snabbvinsatser 1979 tyder på en tillverkning av minst 10 miljoner liter lätt- och starkvin. Systembolagets vinförsäljning samma år var 78 miljoner liter. De importfirmor och andra återförsäljare som här är verksamma har alltså redan lyckats skaffa sig en marknadsandel på ca 13 % inom den del av vinförsäljningen som tidigare, av socialpolitiska skäl, begränsats till Systembolaget. Dessa siffror visar att vi har att göra med någonting som har verklig alkoholpolitisk och socialpolitisk betydelse. Snabbvinsatserna är alltså inte någon obetydlig socialpolitisk fråga.

Vi som i utskottet har företrätt regeringens ståndpunkt, som också är riksdagens ståndpunkt från förra året, har starkt understrukit snabbvinsatsernas betydelse när det gäller ungdomens alkoholvanor.

För det första är det helt klart att snabbvinsatser används bland ungdomar. Och de används i berusningssyfte, även om det inte är möjligt att med statistik belägga den exakta omfattningen.

För det andra finns det en klar risk att denna användning av snabbvinsatser i berusningssyfte bland ungdomar kan komma att tillta kraftigt. Det pågår ju nu från många håll intensiva försök att få stopp på den langning av spritdrycker och andra varor från Systembolaget till ungdomar som varit vanligt förekommande. Om de insatserna lyckas – vilket alla partier här i riksdagen varit eniga om det angelägna i – så öppnas nya kommersiella möjligheter för de importfirmor som säljer sina snabbvinsatser utan minsta försök till ålderskontroll. Ju mer vi lyckas tränga tillbaka langning till ungdom, desto större betydelse kan snabbvinsatserna få, ifall den nuvarande kommersiella hanteringen får fortsätta.

För det tredje innebär själva försäljningsformen för snabbvinsatser ett principiellt avsteg från en av alkoholpolitikens grundprinciper, nämligen 20-årsgränsen för inköp i Systembolaget.

För det fjärde skulle riksdagen även opinionsmässigt undergräva den stora kampanjen mot langningen, om riksdagen mitt under pågående kampanj fattade ett beslut som innebar att man skulle permanenta och stödja en försäljningsform för vin, där försäljning till ungdomar kan ske i en i princip obegränsad omfattning, med förbigående av såväl Systembolaget som alkoholbeskattningen.

Ännu ett argument mot propositionen har varit att de nya reglerna skulle –

jag citerar ur utskottsmajoritetens skrivning – ”undergräva respekten för lagstiftningen”. Jag är inte så säker på att det är en riktig bedömning. Börjar man diskussionen med att bortse från de socialpolitiska dimensionerna och vänder saken så att det framställs som ett nytt utslag av Krångelsverige, då är det naturligtvis följdriktigt att man också väntar sig att allmänheten skall reagera negativt. Men är det så säkert att medborgarna ser saken i det perspektivet? Människor som lever ute i vårt samhälle är ju medvetna om de stora och tilltagande problemen med ungdomars alkoholmissbruk. Det finns också hos allmänheten – det är jag övertygad om – ett mycket brett stöd för grundtanken att de flesta alkoholdrycker skall säljas på systemet och inte i andra former, som lämnar större utrymme för okontrollerad försäljning, exempelvis till ungdomar.

För att hålla nere alkoholförbrukningen har riksdagen, mot bakgrund av starka socialpolitiska skäl, lagt skatter på alkoholen. Om dessa skatter råder en nästan fullständig enighet här i kammaren. Men eftersom dessa skatter finns blir det också så oerhört lönande att genom att bryta mot eller kringgå lagen sälja alkohol i strid mot de regler som gäller. Alkohollagstiftningen kommer därför alltid att vara utsatt för angrepp och försök till kringgående som är kommersiellt motiverade. Gäller det att upprätthålla laglydnad skall riksdagen inte reagera på sådana försök genom att godkänna dem i efterhand. Det är precis det som föreslås i motionerna. Genom att använda sig av halvfabrikat har man kunnat utnyttja en lucka mellan lagen med handel med drycker och lagen om tillverkning av drycker. När därvid en ganska stor alkoholförsäljning uppstått vid sidan av skattelagstiftning och övriga regler föreslås i motionerna att riksdagen skall ändra principerna så att de stämmer överens med den affärsmissiga alkoholförsäljningen. Jag menar att det tvärtom är angeläget att vi i sådana fall upprätthåller principerna genom att täppa till kryphålen, annars stimulerar vi till nya, affärsmissigt motiverade, försök att kringgå, tänja eller rent av bryta mot reglerna på det här området.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid utskottsbetänkandet.

Anf. 34 LENNART NILSSON (s):

Fru talman! En del talare i dagens debatt har ondgjort sig över det språk som används i detta ärende. Kanske gäller det också den motion som jag har undertecknat. Men om man från denna talarstol skulle förmedla det språk som förts ute bland de människor man dagligen träffar, utgår jag från att fru talmannen skulle slå klubban i bordet.

Det är naturligtvis inte så att man försöker göra sig rolig i sådana här frågor, men faktum är att många människor i vårt land har fått intrycket att svensk alkoholpolitik handlar om hur många alkoholprocent som får finnas i det öl som säljs i butikerna, t. ex. om det skall vara 2,8 % eller 3,5 % alkoholstyrka.

Hur ofta har man inte fått höra ordet ”maskrosvin” i radio och i revyer när det skojsats med politiker. Hur ofta har man inte fått höra talas om det löjliga i att det krävs tillstånd för servering av pilsner i en personalmatsal. Det senaste

i svensk alkoholpolitik handlar, som vi har uttryckt det i vår motion, om att förbjuda Medelvensson att tillverka snabbvin av inköpt äppeljuice och saft.

Mot denna bakgrund är det många människor som funderar över vad vi egentligen sysslar med här i riksdagshuset – samtidigt som många går under bara ett stenkast från detta hus, samtidigt som personer vilka arbetar inom alkohol- och narkotikavården ropar efter hjälp i form av ekonomiska och personella resurser och samtidigt som tusentals ungdomar får problem genom att de inte har arbete och bostad utan är hänvisade till gänget på gator och torg.

Då håller man i den högt stående moralens namn på att diskutera om Medelvensson skall få – i det även i övrigt kärva klimatet – köpa saft för att tillverka vin. Jag vill påstå, fru talman, att denna debatt naturligtvis inte gynnar en seriös behandling av alkoholpolitiken. Tvärtom är det så – det är det intryck man har fått genom många diskussioner ute på arbetsplatser och i bostadsområden – att denna debatt minskar förståelsen bland människorna. Vad borde det egentligen ha handlat om? Jo, naturligtvis borde vi ha sett till att alla de ungdomar som i dag är utan arbete skulle kunna få ett sådant. Då kunde de ha förutsättningar att undvika gängen och att slippa fly undan från tristessen genom att ta till alkohol. Det borde ha handlat om att se till att det byggs bostäder, så att de unga får tak över huvudet. Det borde ha handlat om en förbättring av arbetsmiljöer och om skapande av möjligheter för människor med alkoholproblem att få stöd av sina kamrater.

Det borde också ha handlat om att driva en politik för att förbättra våra bostadsområden. Det borde ha handlat om att genom attitydförändringar, genom upplysning och genom information påverka människorna på det här området. Man borde se till att skapa resurser för att ge skolan en viktig roll i detta sammanhang. Vi vet ju hur det går: alltför stora klasser leder till problem osv. Många ungdomar slås ut och hemfaller kanske till alkohol. Man borde naturligtvis också ha diskuterat ökade vårdinsatser och förebyggande verksamhet liksom ett ökat stöd till organisationerna så att de kan klara sådana här frågor.

Skulle reservationen vinna vid omröstningen, skulle säkerligen en del känna sig nöjda och tro att vi nu har löst problemen. Men tyvärr, fru talman, är verkligheten annorlunda. Den påminns vi om varje dag när vi lämnar detta hus.

Det är naturligtvis inte så att någon försöker göra sig löjlig i dessa frågor, men folk uppfattar oss så när vi pysslar med sådana här frågor i stället för att gripa tag i de förhållanden som orsakar alkoholproblemen.

Man använder ungdomen som ett slagträ när man för fram det förslag som det nu gäller. Finns det någon ansvarskännande förälder som låter en tonåring tillverka vin? – Det krävs ju att man har ett hem eller åtminstone någonstans där man kan vara när man skall tillverka detta. Om man genom att plocka bort det här kunde få ned vinförsäljningen, vore det naturligtvis enklare att slopa all sprit och utgå ifrån att alla problem på så sätt blir lösta. Men det är inte så enkelt här i världen. Jag tror att det krävs åtskilliga

insatser, och jag har räknat upp vissa, för att klara problemen i samhället. Jag är övertygad om att om reservationen vunne vid omröstningen, skulle det inte bli någon speciellt upplyftande debatt bland svenska folket om den alkoholpolitik som vi bedriver.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens hemställan.

Snabbvinsatser

I detta anförande instämde Håkan Strömberg (s).

Anf. 35 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt anförande att jag var förvånad över språkbruket i vissa motioner och känner mig nu litet träffad av inledningen i Lennart Nilssons anförande. I mitt anförande sade jag också att jag, med tanke på det beslut som riksdagen fattade förra våren, var förvånad över att exempelvis Lennart Nilsson kan använda ett sådant språk i motionen. Han instämde ju så fullständigt i motionerna förra året. Får jag ta mig friheten att citera ur förra årets utskottsbetänkande:

”Frågans alkoholpolitiska betydelse belyses av att den årliga importen av snabbvinsatser tidvis motsvarat 20 miljoner liter färdigt vin, vilket i sin tur motsvarar en tredjedel av systembolagets lättvinsförsäljning. Mot saluförandet av snabbvinsatser kan således åberopas inte enbart den alkoholpolitiska målsättningen att begränsa den alltför höga alkoholkonsumtionen utan också statens fiskala intressen och angelägenheten av att motverka det enskilda vinstintresset inom alkoholområdet. Utskottet instämmer i motionernas syfte. Med hänsyn till att regeringen under hösten 1980 väntas lägga fram förslag på grundval av a-nämndens framställning finner utskottet emellertid att motionerna inte nu bör föranleda någon riksdagens åtgärd, varför utskottet avstyrker bifall till desamma.”

Detta var vad Lennart Nilsson instämde i och röstade för i denna kammare för mindre än ett år sedan. Därför är jag litet förvånad över att se en sådan här motion.

Dessutom vill jag fråga: Hur hjälper man de utslagna i samhället genom att behålla möjligheterna till den konsumtion som här medges? Vi skall vara klart medvetna om att den tillverkning som vi nu diskuterar inte är en tillverkning för enbart personligt bruk. Tyvärr är det också fråga om en langningsvara. Jag tycker att det finns anledning att ta med detta i beräkningen.

För att spetsa till det hela vill jag säga att jag inte tror att några *ansvarskännande* föräldrar låter sina tonåringar pyssla med sådant här i källaren där hemma. Men det finns tyvärr någonting i samband med langningen som har påtalats under senare tid, nämligen föräldralangningen. Det här är en vara som kan komma i fråga även i det sammanhanget.

Anf. 36 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag ber om överseende om mitt språkbruk inte är sådant att det motsvarar vissa ledamöters förväntningar om hur språket skall brukas i ett parlament. Förhoppningsvis kommer jag att även i framtiden behålla det

språk som jag har fått växa upp med och som de människor som jag representerar känner igen när vi diskuterar i bostadsområden och på arbetsplatser.

Oavsett om riksdagen har beställt förslag eller inte finns det naturligtvis – om förslaget är dåligt – all möjlighet att avslå ett sådant förslag, och det är det vi motionärer tycker att man skall göra.

Det underliga i en sådan här diskussion är att när staten står för de här verksamheterna är det moraliskt riktigt. Man kammar ju in en hel del slantar på denna verksamhet. Jag slog upp i budgeten förut. Där kan man konstatera att skatterna på sprit kammar in 4,8 miljarder, på vin 1,1 miljarder och på öl drygt 1 miljard. Sedan blir det också en vinst på 170 miljoner vid försäljningen av dessa varor. Det är ganska mycket pengar.

Varför då inte låta de här snabbvinsatserna försäljas på Systembolaget? Då kommer man ifrån hela den här diskussionen om vinstintresset. Det kanske vore ett lämpligt förslag.

Jag tror alltså inte att det är ungdomarna som pysslar med de här sakerna. Det är lätt att använda ungdomarna som ett argument för att på så vis försöka få människor med sig på en sådan här diskussion. Jag tror att det är vanliga människor, som går till jobbet varje dag, som ibland pysslar med detta på sin fritid, för att kanske få sig en flaska vin någon gång ibland.

Hjälper man då utslagna genom att förbjuda snabbvinsatserna? Naturligtvis inte. Jag har ju i mitt tidigare inlägg pekat på att det krävs helt andra åtgärder för att klara denna problematik. Men med den politik som bedrivs i vårt land i dag ökar utslagningen, bl. a. beroende på att allt fler människor saknar arbete. Allt fler människor får svårigheter att klara sin försörjning med den omfördelningspolitik som man bedriver från borgerlighetens sida. Det finns alltså många problem som åtgärder måste sättas in emot, men fortfarande är det naturligtvis så att de flesta människor uppfattar detta som – för att citera ur mina motioner – ”ett löjligt förslag”.

Anf. 37 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Fru talman! Eftersom Lennart Nilsson har en replik kvar, kanske jag kan få ställa en fråga och få svar på den: Vad är det som har inträffat sedan vi senast behandlade detta ärende i riksdagen? Då var ju Lennart Nilsson med om att beställa det här förbudet men nu vill han inte ha det. Vad är det som har inträffat under den tiden som är så positivt?

Anf. 38 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det som har hänt sedan vi behandlade detta ärende sist är att det har kommit ett dåligt förslag.

Anf. 39 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Det råder i dag en bred politisk enighet om nödvändigheten av att komma till rätta med alkoholmissbruket. Den slutsatsen tror jag man kan dra också av den debatt som förs här i dag och som rör en mycket liten del av hela problemställningen.

Det behöver ändå i dag understrykas att alkoholen är en av de främsta orsakerna till sjukdom och för tidig död. Alkoholen kostar samhället miljarder årligen i form av vårdkostnader, produktionsbortfall, brottslighet och olycksskador. Hur stora summor det är fråga om går inte att fastställa.

Till detta kommer det personliga lidande som missbruket innebär, för missbrukaren själv och för anhöriga; ett lidande som inte är mätbart.

Riksdagen har upprepade gånger i stor enighet slagit fast den långsiktiga målsättningen för vår alkoholpolitik. Det övergripande målet är att minska den totala alkoholkonsumtionen och därmed minska skadorna. Vi kommer att få tillfälle att debattera dessa frågor i hela deras vidd. Om jag inte missminner mig kommer de här frågorna upp här i kammaren den 1 april. Alla de frågor som tidigare efterlysts borde behandlas i detta sammanhang.

En väg att åstadkomma en minskad total alkoholkonsumtion är naturligtvis informationsinsatser och opinionsbildande arbete för att söka påverka alkoholvanorna. En annan väg är att minska alkoholens tillgänglighet genom olika typer av restriktiva åtgärder, tillsammans med en aktiv prispolitik. Mellan dessa olika former av insatser råder ett nära samband. Det är nödvändigt att samhällets alkoholpolitiska insatser utformas konsekvent, så att det råder samklang mellan de åtgärder som vidtas.

De senaste årens alkoholpolitiska arbete har varit framgångsrikt så till vida att en markant opinionsändring när det gäller alkoholen kan märkas. Under 1980 har en kraftig nedgång av den registrerade alkoholförsäljningen ägt rum. Den kan i huvudsak antas bero på dels den intensiva opinionsbildning mot alkohol som ägt rum det senaste året, dels de skattehöjningar som skett enligt riksdagens beslut.

Att nå en konsumtionsminskning av den alkohol som säljs genom Systembolaget är emellertid inte tillräckligt. Vid sidan av det statliga monopolet sker en betydande alkoholhantering, som riksdagen redan tidigare vid flera olika tillfällen har uttalat sig emot.

I den proposition som riksdagen nu skall ta ställning till – och som jag än en gång vill påpeka att riksdagen själv har beställt – föreslås åtgärder mot de s. k. snabbvinsatserna.

Dels föreslås ett förbud mot försäljning av sådana vinsatser, dels föreslås att den tillåtna hemtillverkningen av vin inskränks till den traditionella med frukt och bär som råvaror.

Det finns huvudsakligen två skäl för att stoppa snabbvinerna:

Det ena är att stävja att bl. a. ungdomar, i strid mot de restriktioner som i övrigt gäller på alkoholområdet, genom tillverkning av snabbvin får tillgång till stora mängder alkohol.

Det andra är att hindra de betydande enskilda vinstintressen som är förknippade med försäljningen av snabbvinsatser och som av alkoholpolitiska skäl inte bör förekomma därför att vi har bestämt oss för att ha ett monopol på detta område.

Hur stor omfattningen är av snabbvinstillverkningen är inte helt klart.

Undersökningar som gjorts, bl. a. baserade på tullens uppgifter om importen av snabbvinsatser, tyder på att tillverkningen årligen omfattar ca 10 miljoner liter vin. Detta skall jämföras med att Systembolagets hela försäljning av vin förra året uppgick till omkring 79 miljoner liter.

Frågan är då: Vem är det som tillverkar och använder snabbvin? En undersökning som socialstyrelsen har gjort på uppdrag av regeringens samordningsorgan för alkoholfrågor visar att det är betydligt vanligare bland ungdomar än bland äldre att tillverka och att dricka snabbvin.

Av drygt 1 000 tillfrågade personer i åldern 15–75 år svarade 22 % ja på frågan, om de under de senaste tolv månaderna druckit hemgjort s. k. snabbvin. Bland ungdomar i åldern 15–24 år var motsvarande siffra 31 %. Av samtliga tillfrågade hade 5 % tillverkat snabbvin under de senaste tolv månaderna. Bland ungdomar i åldern 15–24 år var motsvarande siffra 8 %.

Det faktum att också ungdomar under 20 år utan problem kommer över, tillverkar och konsumerar s. k. snabbvin är i sig ett tillräckligt skäl för att stoppa den fortsatta hanteringen.

Till detta kommer ytterligare motiv, som riksdagen redan förra året ställde sig bakom då riksdagen uttalade önskemål om åtgärder mot snabbvinerna. Jag citerar skatteutskottets betänkande 1979/80:44:

”Mot saluförandet av snabbvinsatser kan således åberopas inte enbart den alkoholpolitiska målsättningen att begränsa den alltför höga alkoholkonsumtionen utan också statens fiskala intressen och angelägenheten av att motverka det enskilda vinstintresset inom alkoholområdet.”

Skatteutskottets majoritet föreslår nu att propositionen avslås. Samtidigt säger utskottet att det inte skulle vara godtagbart om underåriga i betydande utsträckning drack vin som framställdes av snabbvinsatser.

Jag vet inte om utskottet vill beteckna ungdomens konsumtion, enligt uppgifterna i den undersökning jag nyss åberopade, som mer eller mindre betydande. Enligt svensk alkoholpolitisk tradition har det rått politisk enighet om att ungdom inte skall använda alkohol över huvud taget. Det är, menar jag, en högst anmärkningsvärd hållning skatteutskottet nu intar när man säger att det inte är godtagbart att underåriga i betydande utsträckning dricker vin, framställt av snabbvinsatser. Menar utskottet därmed att en viss snabbvinsförtäring är godtagbar? Detta är en inställning som jag inte kan dela, och det skulle vara en uppseendeväckande liberalisering av den traditionellt restriktiva alkoholpolitiska hållningen om riksdagen skulle ansluta sig till denna uppfattning.

Utskottet säger också att det skulle vara otillfredsställande om snabbvins-tillverkningen bidrog till en påtagligt ökad alkoholkonsumtion. Det är naturligtvis inte möjligt att leda i bevis hur stor andel av den sannolika tillverkningen på 10 miljoner liter vin årligen som i stället skulle inhandlas på Systembolaget, om inte tillverkningsmöjligheterna fanns. Däremot finns det anledning att befara att syftet med en fortsatt restriktiv alkoholpolitik och prispolitik för att nå en önskvärd ytterligare konsumtionsdämpning – vi har fått instämmande också från utskottsmajoritetens sida att detta är målsätt-

ningen – skulle hotas av en ökad snabbvinstillverkning, om inte hanteringen stoppas.

Fru talman! Alkoholmissbruket måste angripas på bred front och med många olika instrument. Det beslut riksdagen tidigare har fattat och de beställningar på åtgärder som riksdagen har gjort omfattar sammantaget ett mycket brett fält, som spänner över såväl opinionsbildande insatser, förbättrade vård- och rehabiliteringsinsatser, vidmakthållande av en traditionell restriktiv alkoholpolitik som en konsumtionsdämpande prispolitik.

En förändring i lagstiftningen om hemtillverkning av vin är självfallet ingen åtgärd som isolerad kan väntas leda till några stora resultat. Den måste sättas in i sitt stora sammanhang och ses som en av de åtgärder som tillsammans med många andra kan bidra till en dämpning av den alltför höga alkoholkonsumtionen, helt i linje med den alkoholpolitik som riksdagen upprepade gånger och i stor enighet lagt fast.

Anf. 40 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar socialministerns uppfattning att man måste satsa på bred front när det gäller att komma till rätta med alkoholproblemen. Jag har bara litet funderingar och kanske någon fråga att ställa kring de undersökningar som gjorts. Där nämns åldern 15–24 år. Man kan då fundera över hur många av dessa ungdomar som är över 20 år. Vad som vore intressant att få veta är också vilken bakgrund, vilka hemförhållanden osv. som de ungdomar har som missbrukar alkohol på detta sätt. Jag tror att om vi här i riksdagen inte vidtar åtgärder för att ungdomarna skall få möjligheter till ett arbete och till en bostad och för att förbättra bostadsmiljöerna, så kommer problemen på livets olika områden att öka. Man mäter i pengar vad skador och annat kostar. Men det går aldrig att mäta vad ensamhet betyder för människor som inte har ett arbete och som inte har en bostad. Jag tror att man när man fortsättningsvis gör undersökningar bör titta på vad det finns för orsaker till problemen och försöka angripa dessa orsaker i stället för att pyssla med sådant som jag betraktar som ganska ovidkommande.

Anf. 41 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Först vill jag i likhet med flera andra talare konstatera att Lennart Nilsson i varje fall inte för ett år sedan tyckte att det här var en ovidkommande fråga. Jag utgår från att han då precis som jag ansåg att detta var en del av den helhet som våra alkoholpolitiska ambitioner utgör. Jag hoppas att han har den synen också nu, även om det inte är så hoppfullt inför omröstningen i dag.

När det gäller de frågor som Lennart Nilsson ställde vill jag säga att vi dess värre inte har några nedbrutna siffror i den undersökning som gjorts, utan vi har gruppen 15–24 år som en helhet. Jag medger att det däri ligger en svaghet. Men vad vi däremot vet från skilda kommuner är att de som arbetar inom socialvården, polisen och andra myndigheter känner till att det förekommer en avsevärd konsumtion av snabbvin också bland ungdomar som är under 20 år. Det är det vi tar fasta på. I övrigt delar jag helt Lennart Nilssons

uppfattning att det viktigaste vi kan göra självfallet är att förebygga missbruk redan från det barnen är små. Men det gäller också ungdomstiden, introduktionen i och den tidiga kontakten med arbetslivet. Det är därför som vi i centerpartiet mycket hårt har drivit frågan om vikten av praktiskt arbete, praktiska uppgifter i skolan, betydelsen av att knyta ytterligare kontakter med arbetslivet för att ungdomarna successivt skall anpassas till arbetslivet. En mycket viktig faktor är naturligtvis att ungdomarna känner att de behövs i samhället och att de känner att någon bryr sig om dem. Jag försäkrar att jag ägnar mycket stor uppmärksamhet åt dessa problem i den arbetsuppgift som jag har i dag. Vi får aldrig någonsin i det här sammanhanget bortse från dessa frågor. Men, Lennart Nilsson, det gäller att ta tag i alla typer av problem. Vi får inte nonchalera någon del av problematiken.

När vi nu de facto vet att förekomsten av snabbvinsatser leder till en så avsevärd konsumtion totalt sett, utanför det monopolsystem vi har, så tycker jag att det här också är en fråga om att leva upp till de principer som riksdagen har lagt fast, nämligen att vi måste se till att den här hanteringen upphör.

Anf. 42 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det var vad jag menade när jag ställde frågan om de här undersökningarna. Det som ogillas är att några siffror plockas ut. Man nämner en årgång – exempelvis 15–24-åringar. Det kan ju vara på det sättet att det till 99 % är 22-åringarna, vilka ju är myndiga att klara andra saker, som pysslar med det här.

Vad som över huvud taget är oroväckande i dessa frågor är att det inte finns någon konsekvens i regeringens handlande. Mycket av det som Karin Söder här säger om behovet av att sätta in åtgärder för att komma till rätta med problematiken är riktigt, men det kommer inte till uttryck i den praktiska politiken. Bl. a. måste en meningsfull fritid skapas. I dag vet vi att man skär ner på exempelvis stödet till organisationer och bildningsförbund, vilket medför att dessa inte har samma möjligheter som tidigare att samla folk omkring sig.

Jag tror att bland det viktigaste när det gäller att komma till rätta med problemet är att man försöker samarbeta, att man satsar resurserna på förebyggande verksamhet och att man ser till att man har stöd av föräldrarna. På det sättet kan man undvika missbruk. Man måste ta de föräldrar i kragen som har ungdomar i lägre tonåren som missbrukar snabbviner.

Anf. 43 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! När det gäller de siffror som Lennart Nilsson återigen åberopade vill jag framhålla att man i vissa undersökningar konstaterat tendenser – även om man inte presenterat siffror för olika åldersgrupper – till att ju yngre personer det är fråga om, desto oftare nyttjas dessa snabbviner. F. ö. är det ju faktiskt också så att ju tidigare man börjar konsumera alkohol, desto snabbare kommer man – om man fortsätter att öka intaget – i en missbrukssituation med åtföljande medicinska skador. Därför är denna grupp av människor intressant också ur den synpunkten, även om

problematiken spänner över ett stort område.

Jag trodde inte att jag skulle behöva göra Lennart Nilsson underkunnig om att det som han sade sist i sin replik – att det gäller att förebygga, att ta föräldrarna i kragen, att satsa på att vuxna skall ta ansvar för sina barn – just är det som vi från socialdepartementet har arbetat med i samverkan med folkrörelserna. Inte minst har vi samarbetat med Hem och skola-föreningarna, vilkas ordförande snart skall tala här enligt talarlistan. Det gäller att få föräldrarna att ta sitt ansvar och att få dem att inse att de inte skall medverka i langning till sina barn. Det gäller också att föregå med gott exempel, att diskutera alkoholvanor, så att ett tidigt missbruk kan förebyggas. Därmed förebygger man lidanden, social utslagning etc. Naturligtvis behövs här en lång rad åtgärder. Även i det fallet tror jag att vi som föräldrar har ett ansvar. Vi måste bry oss om våra barn. Men det är inte bara föräldrarna som har ansvaret. Alla medmänniskor, alla som har med barn att göra har faktiskt det ansvaret. Det gäller också föreningarna, som skall ta upp barnen i gemenskapen och på det sättet se till att de inte behöver fly från en grym verklighet in i förljugenhet. Det är, fru talman, kanske det viktigaste budskapet av alla. Jag vill ändå påstå att åtgärder av det slag som regeringen på riksdagens beställning här har föreslagit är ägnade att också verka i förebyggande syfte.

Anf. 44 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Genom ett riksdagsbeslut förra året fick regeringen i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag om förbud mot tillverkning av s. k. snabbvinsatser. Regeringen har nu genom propositionen nr 91 verkställt riksdagens beslut. I hopp om att riksdagen skall ändra sitt förra året fattade, föga genomtänkta beslut har jag tillsammans med några partikolleger väckt motionen 1925.

Socialministerns skäl för förbudslagstiftning är i huvudsak två.

Det första skälet är faran för att ungdomar med hjälp av snabbvinsatser gör eget vin och den risk för missbruk som uppstår när ungdomar får tillgång till en betydande mängd alkohol.

Det andra skälet är att prishöjningar på Systembolagets alkoholdrycker torde öka benägenheten för medborgarna att själva framställa alkoholhaltiga drycker, vilket minskar prisinstrumentets alkoholpolitiska verkan. Andra föregivet alkoholpolitiska nackdelar med framställning av snabbvin som anförts i propositionen är att sådant vin inte är lika omständligt att tillverka som traditionellt hemgjort vin. Det har – sägs det i propositionen – "åtminstone tidigare" varit komplicerat att framställa och tagit förhållandevis lång tid.

En del olika argument mot snabbvin framförs således. Argumenten är emellertid både obestyrkta och överdrivna för att inte säga felaktiga på en del punkter. I ett enligt vår mening klart förfelat alkoholpolitiskt nit söker man argumentera mot en mycket oskyldig företeelse. Då får man naturligtvis ett resultat därefter. Enligt vår mening är alkoholpolitiska åtgärder befogade, om de syftar till att förebygga dåliga alkoholvanor och missbruk framför allt

hos ungdom. Men den som dricker för att berusa sig torde knappast sätta sig att vänta i flera veckor för att få tillfälle till det. Det tar nämligen tre till fyra veckor, vanligen omkring fem till sex veckor, att få fram ett snabbvin. Inte heller torde den som är ute i syfte att berusa sig utöver denna långa väntan dessförinnan ha haft ork och tålamod att "slabba" med ett flertal ingredienser. Man skall dosera rätt, koka sockerlag, låta den svalna till en viss temperatur för att inte förstöra jäsbakterierna, skaka damejeanner osv. Påståendena i propositionen om att den delen av tillverkningsprocessen skulle vara så mycket enklare när det gäller snabbvin att det inte skulle krävas särskilt intresse och goda kunskaper för snabbvinstillverkning är gripna ur luften. Det krävs samma intresse och kunskap för sådan tillverkning som för traditionell vinframställning. Det är en typisk hobbyverksamhet som snarare tilltalar medelålders människor och äldre pensionärer än ungdomar.

Socialministerns konstaterande att prishöjningar blir ett mindre verkingsfullt alkoholpolitiskt instrument, om medborgarna tillverkar alkoholdrycker hemma till lägre priser än systempriserna, är obestridligt. Men varför drar man då inte slutsatsen fullt ut? Priserna på Systembolagets varor har blivit alltför höga för att över huvud taget ha någon alkoholpolitisk relevans. Det är allmänt känt att hembränning förekommer i allt större omfattning. Nyligen publicerad statistik visar att av den totala jästillverkningen i vårt land – då har hänsyn tagits till vad som används till bakning i hemmen och yrkesmässigt – går det numera åt 1 040 ton mer jäst än tidigare. Man frågar sig vart den tar vägen. Knappast till snabbvinsatser.

Alkoholkonsumtionen stiger, samtidigt som staten sålunda går miste om betydande skatteintäkter. Under tiden viker systemförsäljningen så mycket att statens inkomster på skatten dessutom minskar och som någon sade tidigare: Detta är ju ändå någonting som finns med i den allmänna budgeten.

Alkoholpolitiken har således inte lett till en minskad konsumtion utan endast till en ökad brottslighet på det här området. Det är befängt att då tro att förbud mot hemgjort vin, s. k. snabbvin, med saft som råvara skulle ha någon effekt. Jag skulle gärna vilja veta av propositionsskrivaren vad det är för skäl som gör att om man har egen frukt, egna bär eller rabarber i sin trädgård, då är det fritt fram för vintillverkning, medan det, om jag skulle låta en fruktindustri ta hand om frukten och föredra att köpa saften för min vintillverkning, plötsligt är en brottslig handling – enligt socialministerns förslag.

Jag skulle vilja fortsätta och ställa följande fråga: Hur skall man efterleva den här bestämmelsen? Hur skall den kontrolleras? Skall polisen göra husundersökning och ta damejeanneprov för kriminalteknisk laboratorieutredning, motsvarande vad som sker med blodprov från rattonykterhetsmiss-tänkta? Eller skall saftinköpen bli föremål för registrering i syfte att avslöja onormalt hög konsumtion? Alla ingredienser som ingår i snabbvinsatserna finns ju legalt överkomliga. De finns att köpa i affärerna. Man behöver bara plocka ihop dem ur det sortiment som finns för att få en enhet. Även om förbud införs mot försäljning av snabbvinsatser kan vi knappast stoppa

hemtillverkningen med mindre vi inför ett totalförbud mot försäljning av alla dessa ingredienser, som ju finns att köpa.

Det finns andra litet märkliga argument. Det sägs att ett förbud behövs för att vi skall komma till rätta med de allra yngsta ungdomarnas alkoholvanor. Men flertalet av ungdomarna i den åldersgruppen bor hemma hos föräldrarna. Och det är väl enklare att kontrollera ungdomarna om de gör ett snabbvin där hemma än det är att kontrollera dem om de släpps ut på stan och köper sprit av langarna, som vi vet finns tillgängliga i ganska stor omfattning.

Vad skall man då göra åt problematiken? Jag anser att de nya resurser som vi kan och bör ge polisen bör sättas in för att stoppa det helt överskuggande problemet bland den svenska ungdomen, nämligen kampen mot narkotikan. Det är där resurserna skall användas, fru socialminister. Det är resurser till det området som skall prioriteras framför kontrollen av vindamejeanner i herr och fru Svenssons källare eller vardagsrum.

Låt oss ta ett djärvt, rejält grepp för att komma till rätta med vårt lands alkohol- och narkotikaproblem. Men det skall vara ett rejält grepp som ger effekt, inte ett förslag som förlöjligar riksdagens målsättning och anseende i de här frågorna.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 45 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Vem som förlöjligar riksdagen eller ej får utomstående bedöma. Det finns dess bättre delade meningar om vad som är viktigt och vad som är oviktigt i olika sammanhang.

När det gäller efterlevnaden vill jag framhålla, att riksdagen har fattat ett otal beslut genom åren, vilkas efterlevnad det nog ibland har varit ganska komplicerat att kontrollera. Dess bättre försöker den svenske medborgaren i gemen – det har i dag talats om Medelsvensson, men jag väljer att säga den svenske medborgaren – i allmänhet att efterleva lagarna, i den mån han är underkunnig om dem. Det kan i och för sig vara svårt ibland, eftersom de är många. Att de lagar vi har efterlevs är ju själva grundförutsättningen.

Det är varken lättare eller svårare att kontrollera hemtillverkningen med de föreslagna bestämmelserna än f. n. De hänsyn man i dag måste ta till hemmets helgd skall man naturligtvis ta även i fortsättningen – det sade också herr Wärnberg tidigare. En ny gränsdragning mellan vad som är tillåtet och vad som är förbjudet vid hemtillverkning av vin gör ingen skillnad i det avseendet.

Kontrollsvårigheterna får inte förhindra att en alkoholpolitiskt viktig åtgärd vidtas. Det är väl ingen i den här församlingen som vill föreslå att vi skall tillåta hembränning med hänsyn till att den är svår att upptäcka? Det är faktiskt en relevant jämförelse!

Wiggo Komstedt ställde ytterligare någon fråga. Det är faktiskt en väsentlig skillnad mellan att gå in i närmaste snabbköpsbutik och inhandla ett paket med snabbvinsatser som man sedan sätter i gång och tillverkar av och att göra vin av egen frukt, som vi har gjort av tradition. Det senare är ett

förfarande som många människor ägnat sig åt för att ta reda på frukt i sin trädgård. Det fordrar omsorg och tar relativt lång tid. Jag vidhåller alltså det som sägs om detta i propositionen, trots att man har försökt att nedvärdera det.

Wiggo Komstedt sade att vi i stället borde ta upp kampen mot narkotikan, om jag fattade det rätt. Men sedan rättade han det till att vi skulle ta upp kampen mot både alkoholen och narkotikan. I det senaste uttalandet kan jag instämma.

Jag vill också påstå att vi med stor intensitet och aktivitet går in för att förebygga och bekämpa båda dessa former av missbruk. Men det är dess värre så, att den stora gruppen av människor med missbruksproblem i dag är de som har alkoholproblem. De är många gånger flera än de som har hamnat i narkotikans garn. Men därför får vi inte på något sätt förringa narkotikan! Kampen måste föras intensivt. Men om vi skall jämföra antalet lidande människor måste vi konstatera att det är många fler som hamnat i alkoholmissbruk och som har svårt att komma ur det. I båda dessa avseenden är det förebyggande arbetet utomordentligt viktigt.

Anf. 46 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Fru talman! Socialministern säger att den här riksdagen har fattat en mängd beslut som det är svårt att kontrollera efterlevnaden av. Ja, det vill jag gärna instämma i. Jag och många andra har ibland haft en avvikande mening även på de punkterna. Men det gör knappast situationen bättre att vi inför flera lagstiftningar som det är svårt att kontrollera efterlevnaden av. De åtföljs ju inte av ytterligare resurser för dem som skall kontrollera efterlevnaden! Det argumentet för att fortsätta att införa lagstiftningar som det är svårt att kontrollera efterlevnaden av är inte speciellt starkt.

Socialministern säger att den svenske medborgaren försöker att efterleva de lagar vi skapar. Det vill jag också tro. Men jag vågar också påstå att den svenske medborgarens efterlevnad av lagarna inte blir bättre om vi fattar beslut om nya lagar mot exempelvis snabbvinet, när samma medborgare strängt taget varje kväll i TV kan studera hur den grova brottsligheten, inte minst beroende på narkotikans härjningar, i vårt land ökar. Då blir Svensson något som jag inte vill säga i kammaren och tycker att vi genom vår lagstiftning är klåfingriga.

Jag vill fråga: Vad har socialministern för idéer om vart över 1 000 ton jäst varje år tar vägen? Det är kanske inte längre så väl ställt med medborgarnas efterlevnad av lagarna?

Traditionen att göra vin har funnits länge, säger socialministern. Ja, och jag vill att vi skall försöka bibehålla den, för de som sysslar med vintillverkning är inga alkoholister utan personer som är intresserade av att göra det. Om någon vill ta till vara bär från sin trädgård genom att framställa vin av dem, skulle det alltså vara bättre än att köpa snabbvinsatser. Men vad gör då den som bor på tolfte våningen i ett höghus i Stockholm, fru socialminister, och som inte har någon trädgård? Skall den vara diskriminerad när det gäller rätten att tillverka ett vin, bara för att han eller hon måste gå

till affären och köpa råvarorna? Vad är det för slags jämställdhetspolitik egentligen?

Jag har sagt tidigare att för att bekämpa alkoholproblemen är jag beredd till hur hårda åtgärder som helst, vilka restriktioner som helst, men kom med dem på en gång så att de får någon verkan och inte bara blir en krusning på ytan. På det här sättet skapas ingen större förståelse ute bland människorna. Om socialministern tror det, då tycker jag att socialministern nog borde göra något slags eriksgata, hålla sig utanför kanslihusets väggar och leva bland människorna ett tag.

Anf. 47 HANS PETTERSSON i Helsingborg (s):

Fru talman! Vi rör oss nu inom ett mycket begränsat område av den stora alkoholdebatten, och argumenten blir naturligtvis också en aning begränsade. Det mesta har redan sagts, och jag har bara några små bemärkningar att göra. Synpunkterna i det ursprungligen skrivna anförandet har framförts så många gånger att jag lagt mitt manuskript åt sidan. Vi får en alkoholpolitisk debatt i april, som socialministern sade, och då tror jag att vi kommer att behandla de mera allvarliga problemen.

Att jag och några partivänner motionerade i frågan om snabbvinerna berodde på att vi tyckte att det var fel att kriminalisera hemtillverkning av snabbvin. Skälet till det är att det är så svårt att informera allmänheten om vilket som är rätt och vilket som är fel. Vi menade att man inte bör kriminalisera ett förfarande, när allmänheten inte kan få information om vad som egentligen är tillåtet. Därtill kommer att det är svårt att övervaka ett förbud och se till att lagarna verkligen efterlevs.

I proposition nr 91 skrev socialministern att om behov förelåg skulle socialstyrelsen utfärda regler för användningen av kemikalier som avbryter jäsningen och som klarar vinet. Det reagerade jag också emot. Nu har visserligen reservanterna sagt att detta passar inte in i lagstiftningen och att de inte vill ha detta med, så det kommer ju bort under alla förhållanden, och jag skall inte orda mer om det. Men som det har sagts tidigare, kan man ju köpa alla ingredienser var för sig och sedan blanda dem själv, och det blir väldigt svårt att kontrollera.

Det har sagts att man har förlöjligt den här propositionen och de tag som där tas för att stävja alkoholmissbruket. Det skall inte jag göra, och jag tror inte att vi har gjort det i vår motion heller, för jag tycker att var och en som efter sin förmåga försöker komma till rätta med dessa problem skall ha all heder av det.

Nu finns det olika uppfattningar om vägarna, och jag tror ingen har patentlösningar att komma med. Utan att det skall uppfattas som löjeväckande skall jag försöka beskriva hur människorna i allmänhet ser på den alkoholpolitik som riksdagen har fört – jag tänker på mellanölsförbudet, förbudet mot att servera folköl i personalmatsalar, förbudet att brygga vin på nypon och maskrosor. Nu föreslås förbud mot snabbvinsatserna. Det diskuteras lördagsstängt på Systemet, och det finns de som vill införa någon form av registrering eller ransonering. Jag tror att vi är inne på fel väg. De

planerade åtgärderna kommer inte att göra svenska folket nyktrare eller ge ungdomen bättre alkoholvanor. Tvärtom tror jag att de kommer att främja hembränning och langning, som redan i dag är ett stort problem.

I stället borde man inrikta krafterna på någonting i stil med antirökkampanjen. Även om vi har fri radio och TV i vårt land tycker jag att här skulle vi verkligen kunna ställa krav på att de skulle medverka. I en film i TV har man visat hur en rökares lungor ser ut när de dissekeras och hur människor får leva efter en operation. Det har skrämt ungdomen, och många har slutat röka på grund av det. Om man kunde följa upp den kampanj som socialmyndigheterna i Stockholm bedrev och dels med affischer, dels genom medverkan av läkare visa vad alkoholen ställer till med, tror jag att man skulle komma en bra bit på väg. Man kan inte hålla på med det här småplottrandet hit och dit, utan här behövs verkligen kraftiga grepp, och jag hoppas att det alkoholpolitiska förslag som kommer i april har litet mera av verksamma substanser i sig. Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Anf. 48 Socialministern KARIN SÖDER:

Fru talman! Bara några korta reflexioner. Vi har faktiskt redan – det behöver tydligen upprepas flera gånger – en lagstiftning på det område som vi diskuterar, och nu är det fråga om att flytta gränsdragningen en bit. Det gäller alltså en skärpning, men i övrigt innebär förslaget ingenting nytt.

På olika sätt har vi också bedrivit kampanjer på det positiva sätt som Hans Pettersson i Helsingborg efterlyste, och det hoppas jag att riksdagen är medveten om. Dess bättre är 97 % av svenska folket medvetna om – det har visat sig i undersökningar – att det har bedrivits en kampanj om alkoholfaran under drygt ett år i skolor, i folkrörelser, i alla möjliga sammanhang; jag talar inte minst om Hem och skola-föreningarnas aktiva intresse. Den kampanjen har också givit väldigt goda resultat. Vi har också haft samarbete med Utbildningsradion, som har haft flera program i sammanhanget.

Jag tycker att massmedierna, som vi politiker ofta skäller på, i det här avseendet har varit mycket aktiva. Många tidningar har gjort stora insatser för att fästa uppmärksamheten på problemen med alkohol och narkotika och därmed varit till god hjälp i arbetet.

Just nu pågår ett arbete, som är initierat av socialdepartementet och där vi går ut med information, tillsammans med lärarhandledning, till alla ungdomar på högstadium och gymnasium om knarkets – hasch och marijuana – skadlighet. Jag hoppas att detta också skall vara en kampanj som ger ökad insikt och därmed motståndskraft mot alla de faror som smyger sig på när kommersiella intressen får ta överhanden och på ett förljuget sätt inbillar ungdomen att man kan fly från en verklighet som kanske inte i alla avseenden är så angenäm.

Vi är alltså helt eniga på den här punkten. Vi skall hjälpas åt, och kan vi få flera med oss och få ännu mer utrymme i olika typer av massmedier, tror jag att arbetet blir framgångsrikt. Det bästa sättet att klara problemen är ju att se till, att de aldrig uppkommer.

Anf. 49 HANS PETTERSSON i Helsingborg (s) replik:

Fru talman! Det var en nyhet för mig att vi har uppnått goda resultat, och det skulle vara väldigt bra om vi kunde få redovisat hur de ser ut. Man kan ju fråga sig: Om vi inte hade fått de här goda resultaten, hur hade situationen då varit? Den är nämligen skrämmande i dag.

Det har tidigare nämnts att man skulle lägga ut litet medel till organisationer som skulle kunna hjälpa till. Man måste ju börja i tid. I dag når vi inga missbrukare med den information som vi vill ge genom samhället. Den går inte hem hos missbrukarna, den går förbi dem. Vad vi skall inrikta oss på är i första hand, som tidigare har sagts, föräldrarna och ungdomen. Då får man börja tidigt, redan i skolan.

Länkarna är en mycket aktiv organisation. Dess medlemmar talar också av erfarenhet. Låt dem komma med ut till skolorna och berätta om det elände som de själva har upplevt! Låt dem snacka med ungarna på den nivå där de begriper! Det är ett sätt som vi har använt hemma i min kommun, och det har givit goda resultat. Jag tror att vi genom att lägga ut litet pengar nu kan spara mycket pengar i framtiden.

Anf. 50 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Vi har en restriktiv alkoholpolitik, men vi skall också undvika sådana bestämmelser som bara skapar krångel, som ställer till besvär för människor och som inte har en bra alkoholpolitisk motivering. Det tycker jag bör vara ledmotivet för statsmakternas handlande. Av det skälet har jag länge varit tveksam till ett förbud mot snabbvinsatser. Jag trodde nämligen att vi skulle få just en sådan debatt som den vi har haft om maskrosviner och att det skulle skada förtroendet för alkoholpolitiken.

Men jag har faktiskt tänkt om. Jag har blivit övertygad om att detta inte är ett bagatellartat ärende, som utskottets talesman sade, utan att det är en allvarlig fråga. Tillverkningen av vin med snabbvinsatser har fått en sådan omfattning att man inte längre kan kalla den för en bagatell. Det tillverkas minst 10 miljoner liter, mer än 10 % av det vin som säljs på Systembolaget. Dessutom befinner vi oss just nu i ett läge där denna vintillverkning hotar att starkt öka. En anledning till det är att alkoholdryckerna i enlighet med riksdagens beslut har blivit dyrare medan människorna samtidigt har fått mindre pengar att röra sig med. Det är naturligtvis då frestande att börja med denna hemtillverkning, där man får vin till en bråkdel av vad det kostar på Systembolaget. En annan anledning är den kampanj som socialdepartementet har bedrivit och som har haft framgångar. Det är inte längre lika lätt för ungdomar att få tag i vin eller sprit från Systembolaget, och det tycker vi är bra. Men då faller man lätt för frestelsen att gå över till att göra vinet själv. Och det är då som risken finns att snabbvinet blir en modefluga bland ungdomen. Och tecken på detta finns redan.

Hur stor omfattning har den här tillverkningen? Den undersökning som socialministern har redovisat säger, för att ta bara en enda siffra, att nästan en tredjedel av de tillfrågade i åldern 15–24 år har druckit hemtillverkat snabbvin under det senaste året. Det är ingen liten siffra. En del av de

tillfrågade är naturligtvis över 20 år, men det framgår fullt klart att också många ungdomar under 20 år har gjort det. Dessutom är det inte betydelselöst vad de gör som är över 20 år – alkoholen blir inte ofarligare bara för att man fyller 20 år. Det allvarliga är emellertid att ungdomar redan i 20-årsåldern har vant sig vid att dricka detta snabbvin, som är mycket billigare än annat vin.

Detta vin är alltså inte någonting som bara den medelålders villaägaren Svensson, som har nämnts här, har puttrande någonstans i sin kåk, utan det är någonting som ungdomar redan sysslar med. Och det är ganska lätt att förstå att de gör det. En grupp ungdomar som är litet företagsamma kan skaffa sig tre sådana här utrustningar. Det tar ungefär tre veckor för dem att göra vinet. Det betyder att de sedan varje veckohelg till sin fest kan ha 25 flaskor vin att tillgå som kostar tre kronor flaskan.

Många som arbetar bland ungdomar är oroad av detta. Jag kommer just från ett sammanträde med den grupp inom Riksförbundet Hem och skola som sysslar med alkoholfrågorna. En av de aktiva i den gruppen, som ute på fältet arbetar med ungdom och alkohol, sade så här, när jag refererade vad som har sagts här i riksdagen: De som påstår att ungdomar inte sysslar med snabbvintillverkning vet inte vad de talar om.

Det är klart att ungdomarna inte kan brygga vinet hemma, om föräldrarna är litet uppmärksamma. Men det finns andra möjligheter att få tag i lokaler där en sådan här apparat kan stå. Dessutom är det allt fler ungdomar som i någon form har egen bostad. Det räcker ju med att någon i gruppen har en plats där man kan ställa en damejeanne för att ungdomarna skall klara av att tillverka detta vin.

Det har tidigare talats om dem som har vintillverkning som hobby. Men om propositionen blir bifallen kan den som har ett starkt hobbyintresse även i framtiden utöva denna hobby. Hobbyintresset måste väl vara knutet till proceduren, och den blir ju mer intressant om vinet görs på bär eller frukt än om det är fråga om snabbsatser.

Utskottets majoritet säger att det inte är klarlagt att underåriga i betydande utsträckning dricker snabbvin. Jag förmodar att utskottet tidigare inte har haft tillgång till socialstyrelsens undersökning. Men då undersökningen nu har redovisats hoppas jag att de som följer denna debatt också beaktar undersökningens resultat.

Detta är ett ärende där partikonstellationerna är ovanliga och partigränserna något uppluckrade. Jag vill vädja till de ledamöter som tillhör de två partier som har ställt sig bakom utskottets förslag att ändå överväga att stödja propositionen och reservationen. Jag vill vädja till de socialdemokratiska ledamöterna att hjälpa till och tränga tillbaka vinstintresset inom alkoholhanteringen. Det är ju helt uppenbart att det har varit ett påfallande vinstintresse bakom snabbvinsatsernas expansion. Det vet var och en som har gått in i en butik och sett hur dessa varor skyltas upp.

Jag vill också – utöver vad jag tidigare har sagt om alkohopolitiken – rikta ett par ord till de moderata ledamöterna här i riksdagen. En av huvudpunkterna i regeringens ekonomiska politik är att minska budgetunderskottet.

Det gäller då naturligtvis att titta på både utgifter och inkomster. Det är obestridligt att snabbvinsatserna medför ett bortfall av skatteinkomster. Vi vet inte hur stort bortfallet är. Men oavsett om det är 30, 40 eller 50 milj. kr. om året eller kanske ännu mer, så är det obestridligen fråga om ett bortfall av skatteinkomster.

Vi sitter här i riksdagen och gnetar om en miljon hit och en miljon dit. Vi diskuterar om vi har råd med ytterligare 100 000 eller 200 000 kr. till en handikappgrupp eller för att synskadade skall få en tidning. I dessa sammanhang utgör bortfallet av skatteinkomster på grund av snabbvinsatserna ingen liten summa. Det är klart att skattefrågan inte är huvudfrågan – det vill i alla fall inte jag göra den till. Huvudfrågan är ju den alkoholpolitiska, framför allt vilka effekter som snabbvinsatserna får när det gäller ungdomen. Men oavsett vilket parti man tillhör kan man inte bortse från de statsfinansiella effekterna. Och i det avseendet är det betydande skillnader mellan propositionens och utskottsmajoritetens förslag.

Jag tror att det var Lennart Nilsson som sade att vi skall tala om andra saker – arbetslösheten, att ungdomarna skall ha bostäder och en meningsfull fritid osv. Det är ett argument som vi alltid möter när vi diskuterar restriktioner inom alkoholområdet. Men nu har vi väl ändå kommit fram till att vi måste göra båda sakerna. Vi måste dels tala om hur vi skaffar ungdomen bostad och arbete och ger den en meningsfull fritid, dels se till att alkoholen inte är alltför lättillgänglig. Debatten måste handla om båda dessa saker. Var sak har kanske sin plats, men i vår politik mot missbruket måste vi försöka att båda lösa de sociala frågorna och se till att alkoholen inte är för lätt att få tag i för ungdomen. Det blir ju inte enklare för oss att ge ungdomen en meningsfull fritid, om vi ser till att den ganska lätt kan brygga billigt vin. Det blir i stället svårare för oss att ge ungdomen en meningsfull fritid, om snabbvinsatserna finns ute på marknaden. Det råder nämligen inget tvivel om att snabbvinerna är en bidragande faktor när det gäller brottsligheten – denna nämndes ju tidigare.

Det är klart att debatten om restriktioner av den här typen skadar förtroendet för alkoholpolitiken. Jag är medveten om det. Jag har själv varit med att föreslå att vi skall ta bort en del restriktioner av den här naturen, t. ex. om tillstånd för öl i personalmatsalar, som jag inte tror har någon alkoholpolitisk betydelse.

Men ibland måste vi ta obehaget att förklara för människor som inte uppskattar ett sådant här beslut vad som ligger bakom det – att det faktiskt inte är någon obetydlighet om 10 miljoner liter vin tillverkas och konsumeras utanför det alkoholpolitiska systemet.

Det som övertygat mig om det riktiga i ett förbud mot snabbvin är att risken för att ansträngningarna att försvåra för ungdomar att få tag i alkohol – hela den kampanj som fått ett så brett stöd – kommer att undermineras om tillverkningen får fortsätta. Då kan man naturligtvis säga: Låt oss inte ta beslutet nu, utan låt oss vänta och se om skadeverkningarna blir så stora.

Jag vet inte vad det är vi skall vänta på. Skall vi vänta tills tillverkningen av snabbvin är 20 miljoner eller 30 miljoner liter? Eller är det när tillverkningen

är 40 miljoner liter som vi skall inskrida? En sak är säker: Ju längre vi väntar, desto svårare blir det att göra någonting åt det här. Den dag det står en damejeanne och puttrar i vartannat svenskt hem, då kommer den här riksdagen att ha svårt att ingripa – då kommer det inte att vara lätt.

Nu är gudskelov snabbvinstillverkningen ännu inte så spridd. Och vi kan inte önska att den skall spridas, eftersom det innebär att vi sätter alkoholpolitikens huvudprinciper ur spel. Både åldersgränsen, skatteinstrumentet och försäljningsmonopolet sätts ur spel.

Om vi väntar och tillverkningen ökar kommer det att bli verkligt svårt att ingripa. Skall vi vänta tills vi kunnat visa på ett antal ungdomar som blivit alkoholskadade på grund av snabbvinet? Jag anser inte det, fru talman, och därför skulle jag än en gång vilja vädja till dem som är tveksamma: Låt oss ingripa nu, innan det blir verkligt svårt att göra någonting åt det här problemet.

Anf. 51 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! I ett par frågor nämnde Gabriel Romanus utskottsmajoriteten i allmänhet och oss moderater i synnerhet, vilket ger mig anledning att gå i svaromål.

Först beträffande definitionen av snabbvin: Det är snabbvin om man jämför det med annan vintillverkning. Men för den som plötsligt behöver en flaska vin är snabbvin blott det vin som finns att tillgå på Systemet.

Gabriel Romanus säger att tillverkningen av snabbvin motsvarar 10 % av vad som säljs i form av lättvin på Systemet. Men man måste väl ändå se på mängden alkohol. Då blir den totala konsumtionen enligt mina uppgifter någon procent och enligt andra uppgifter ett par eller tre procent. På det viset är problemet för tillfället inte så hemskt dominerande.

Sedan säger Gabriel Romanus att ungdomarna – de som är under 20 år och inte har möjlighet att inhandla varor på Systemet – lätt kan skaffa sig damejeanner och syssla med hemtillverkning. Där har föräldrarna förvisso ett mycket stort ansvar som vi inte skall komma ifrån. Men jag tror inte att det finns så förskräckligt många ungdomar som har möjlighet att utan föräldrarnas vetskap tillverka snabbvin i andra lokaler.

Dessutom anser jag att Gabriel Romanus motverkar sitt eget syfte genom att både i tal här i riksdagen i dag och i skrift i Svenska Dagbladet också i dag tala om för vem som vill höra på hur lätt och billigt det är att varje vecka få ett antal snabbvinsflaskor till billigt pris. Detta sprider bara kunskapen om hur hemtillverkningen går till, och det tycker jag är olyckligt.

Gabriel Romanus nämnde också skatte- och inkomstfrågan och sade att så och så många tiotal miljoner i skatteintäkter inte kommer in på grund av tillståndet att tillverka snabbvin. Skall vi lägga inkomstpolitiska synpunkter på alkoholpolitiken, då kanske vi rent av skulle sänka skatten för att därmed öka förbrukningen av alkohol, vilket i sin tur ger högre skatteintäkter för staten. Jag tycker alltså inte att vi skall blanda in skatteproblematiken i diskussionen om snabbvinsatserna.

Slutligen förutsatte Gabriel Romanus i samband med den undersökning

som ett opinionsinstitut har gjort, att utskottsmajoriteten inte hade läst denna innan betänkandet skrevs. Ja, det är riktigt, men vi har läst den efteråt, och jag har ingen anledning att ändra inställning. De siffror som kom fram, både avseende ungdomar som någon gång hade smakat snabbvin och avseende sådana som hade tillverkat snabbvin, gällde personer i åldrarna 15–24 år. Det säger rysligt litet om antalet ungdomar som är under 20 år och som alltså inte har tillgång till Systemets produkter. Den undersökningen tycker jag således inte är särskilt allvarlig.

Anf. 52 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Att man talar om snabbvinsatser beror på att det går snabbare att av dem tillverka vin än vad som är förhållandet med bär och frukter. Det går t. o. m. så snabbt att problem har uppstått. Mängden av snabbvin är mer än 10 % av det vin som säljs av Systembolaget, och det är en ganska stor kvantitet. Det handlar om 10 miljoner liter.

Man kan naturligtvis visa på något som är ännu större, för att få denna kvantitet att framstå som liten, men att 10 miljoner liter trots allt är ganska mycket kan vi väl vara överens om. Därmed är dock inte sagt att det inte kan bli mer. Det kan det förvisso, om vi inte gör något åt förhållandena.

Jag medger vidare att det är betänkligt att från denna talarstol tala om hur lätt det är att tillverka snabbvin. När det gäller försvaret brukar det sägas att vi inte skall tala om att vi har problem med detta – fienden kan ju få reda på det. Men jag tror inte att Knut Wachtmeister är beredd att dra den slutsatsen när det gäller försvarsdebatten. Jag kan också försäkra att de ungdomar som jag är orolig för känner till vilka möjligheter som finns. Det är till de andra, till dem som inte vet om detta, som jag riktar mig. Jag vill väcka dem genom att påpeka hur allvarligt läget är.

Vi skall påminna om föräldrarnas ansvar, säger Knut Wachtmeister. Ja, jag är medveten om det och försöker bidra också till det. Men vi kanske också bör ge föräldrarna ett stöd, och det som vi kan lämna dem i detta fall är att inte göra det möjligt för ungdomarna att tillverka vin själva, något som de enligt den nuvarande lagstiftningen kan göra.

Det är visserligen sant att inte alla ungdomar har tillgång till någon plats där de kan ställa upp en damejeanne, men många har det eller skaffar sig det. Om det i en bekantskapskrets finns en enda ung människa som har egen bostad – och det är numera ganska många ungdomar som har en egen bostad – kan denna tillverka vin som räcker för flera. Man kan tillverka åtskilliga flaskor vin på det sättet. Vill vi stödja föräldrarna i detta fall skall vi rösta för regeringens proposition.

Jag trodde inte att jag hörde riktigt rätt när Knut Wachtmeister sade att man, om man skulle tänka ekonomiskt, skulle öka alkoholförbrukningen. Det är inte en bra affär att öka alkoholkonsumtionen. Men nu har vi en chans att minska alkoholkonsumtionen och samtidigt se till att staten får in de av oss beslutade skatteinkomsterna av alkoholkonsumtionen.

Vad jag i all enkelhet sade var att ingen ledamot av kammaren när han eller hon trycker på knappen kan bortse från de statsfinansiella effekterna av detta

ärende. I synnerhet moderaterna brukar inte tillhöra dem som bortser från detta. Det handlar om att man med flera tiotal miljoner vill försvaga ekonomin i förhållande till regeringens förslag. Det är inte likt moderaterna, och jag hoppas att många moderater här i kammaren trots allt vill hålla fast vid omsorgen om statens affärer, som vi normalt brukar vara så ense om.

Anf. 53 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag skall fatta mig kort. Beträffande frågan om uteblivna skatteinkomster är det mycket svårt att säga vad resultatet skulle bli, om man förbjuder snabbvinsatserna. Til syvende og sidst är ju själva tillverkningsprocessen tillåten. Vad man vill åstadkomma är en strypning av tillförseln av vissa ingredienser.

Jag hann inte i mitt förra inlägg nämna att undersökningen om ungdomens snabbvinvanor säger rysligt litet om ungdomens alkoholmissbruk i allmänhet. Man har nämligen inte alls undersökt hur mycket sprit ungdomarna i fråga konsumerar vid sidan av snabbvinerna. Beträffande jämförelsen med försvaret vill jag säga att jag inte alls är beredd att dra den parallellen. Jag tycker att jämförelsen haltar i allra högsta grad.

Anf. 54 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Det är riktigt att det kan vara svårt att säga hur mycket pengar som staten går miste om, men ingen bestrider att det är fråga om flera tiotals miljoner kronor. Om det sedan blir 30, 50 eller 60 milj. kr. vet man inte. Det råder emellertid inget tvivel om att det är fråga om ett bortfall som är stort, jämfört med vad vi annars brukar träta om. Därför kan man inte, som Knut Wachtmeister, vifta bort det hela och säga att man inte bör anlägga ekonomiska synpunkter på frågan. Det liknar i varje fall inte en moderat inställning. Det är klart att undersökningen inte säger något om hur mycket sprit ungdomarna dricker, men vi vet mycket väl att ungdom dricker både mycket sprit och mycket vin. Det är ju detta som vi försöker begränsa eller stoppa. Därför bör vi inte ha kvar den här luckan i lagstiftningen, som gör det så svårt att komma åt problemet och som gör att en kampanj kan undermineras genom att de här företagen marknadsför sina produkter effektivt och intensivt, så att det blir mera populärt bland ungdomarna än det redan är.

Förste vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 55 TORSTEN BENGTON (c):

Fru talman! Du skall icke dräpa, du skall icke stjäla och en hel rad andra "du skall icke" står i vår Bibel. Hela den svenska lagstiftningen i en lagbok på flera tusen sidor innehåller en hel mängd "du skall icke". Man får icke inneha stiletter. Det krävs en hel del, innan man får ha vapen. Vidare får man inte gå mot rött ljus ute. Det finns en mängd "du skall icke". Men så fort man talar om alkohollagstiftningen, då är det genast förbud. Knut Wachtmeister sade:

ni förbudsivrare – och då tänker jag att han också inkluderade mig. Det har han f. ö. rätt i. Likaså har Hans Pettersson i Helsingborg talat om förbud.

Det är bra med förbud på en mängd områden, men när det gäller alkoholen skall alkoholfloren få flöda fritt inom vissa områden. Då kan man inte ha några förbud. Jag medger att moderaterna har lyckats mycket bra härvidlag, eftersom det är de som har lanserat att det inte skall finnas några förbud. Ni har fått vissa socialdemokrater och andra med på att det inte skall få finnas förbud.

När det gäller snabbvinerna, som vi nu diskuterar, har man bagatelliserat det hela. Knut Wachtmeister sade att det var en bagatell. Men socialministern står ju för propositionen, och vi är tacksamma för att hon har lagt fram den. Formellt är dock hela regeringen ansvarig för propositionen. Moderata statsråd har alltså varit med och föreslagit detta. Det brukar ju finnas en lojalitet mot regeringens förslag, men Knut Wachtmeister och andra tycker att man måste motionera emot regeringen, som ju alla de tre borgerliga partierna står bakom. Vilka är det som gör detta till en stor sak om inte motionärerna? Hade ni bara följt regeringens proposition, som era egna statsråd har varit med om att fastställa, hade det inte blivit någon debatt i denna fråga. Det är ju ni som har gjort frågan till en stor sak.

Sedan säger man att åtgärderna inte skulle få någon effekt. Det är möjligt. Jag har emellertid hört samma talare tidigare, och nästan alltid har de sagt: Tror ni att borttagandet av mellanölet löser alkoholfrågan eller att borttagandet av reklamen gör det? Mitt svar är: Nej, det tror jag inte. Ingen har påstått någonting sådant. Alkoholfrågan kan inte lösas med en enda åtgärd. Det är en rad av åtgärder som leder till resultat.

Hans Pettersson frågade om resultaten, och Wiggo Komstedt sade att det inte blivit någon minskning av konsumtionen. Ni är felaktigt underåttade. Jag har de senaste uppgifterna, från 1980. De finns i en pressrelease från Systembolaget och Vin- och Spritcentralen av den 18 februari. Det är bra siffror. Spritkonsumtionen minskade under 1980 med 8,5 %, ett resultat som vi sannerligen inte har haft på länge i vårt land. Starkvinet minskade med 3,9 %. Lättvinet ökade med 2,6 %. Starkölet är tämligen oförändrat men har haft en vikande tendens, så fjärde kvartalet 1980 hade försäljningen minskat med 4 %. Det är de samlade åtgärderna som vi har beslutat som har lett till dessa goda resultat, och därför skall man inte nonchalera de mindre åtgärderna.

I princip är det ju så att vi har varit eniga om att hela alkoholhanteringen skall handhas av staten vad gäller vin och sprit. Vin- & Spritcentralen är den importerande och tillverkande delen, Systembolagets butiker är minuthandlarna som säljer ut. Man gjorde ett enda undantag beträffande vinet. Man sade att folk skulle få rätt att tillverka vin av egna bär och frukter. Det kanske var fel att göra sådana undantag. Knut Wachtmeister säger beträffande vinstintresset att man kan bära in en liter sprit i tullen. Det var också ett felaktigt undantag man gjorde, som har ställt till en massa krångel. Man skulle ha varit konsekvent och sagt att detta skall nu staten ha hand om,

punkt och slut – inga undantag.

Knut Wachtmeister talade om vinstintresset i början av debatten. Detta finns – men observera att vi har Pripps, som äges av staten till största delen och som representerar 55–60 % av hela ölproduktionen. Man får hoppas att det skall kunna bli rent spel även i det fallet, så att vi tar bort vinstintresset helt och hållet och staten tar hand om den övriga delen också.

Det är alltså som ett led i den politik som har bedrivits länge som ett förbud mot snabbvinerna bör införas.

När riksdagen första gången beslutade om förbud för snabbvinet, så menade man väl att det skulle bli slut på tillverkningen. Vad gör då de som vill tjäna pengar på det? Jo, de inför bara en annan metod. Tycker vi verkligen allesammans i Sveriges riksdag att det är angenämt att kommersiella intressen skall knäppa oss på näsan och säga att man struntar i vad riksdagen beslutar, man bara kringgår det? Är det inte viktigt för riksdagens prestige att vi säger att vi har fattat beslutet, och vi menar också att det skall efterföljas? Då skulle man även statuera exempel och se till att beslutet leder till vad som avsågs.

Jag har alltså velat framhålla att vi måste ta till de många åtgärderna för att det skall bli goda resultat. Lennart Nilsson nonchalerar detta och talar om mellanölet t. ex. Han tyckte tydligen inte att det gav något gott resultat att ta bort mellanölet. Han säger att man diskuterade om ölet skulle ha 2,8 eller 3,5 % alkoholhalt. Nu har vi inte haft något öl med 3,5 % alkoholhalt – det var 3,6 %. Men Lennart Nilsson tyckte inte att det var så viktigt med de där procentskillnaderna. Men en minskning från 3,6 till 2,8 % alkoholhalt innebär en 23-procentig minskning. Det är inget oväsentligt, som Bryggareföreningen och andra försökte göra gällande.

Vidare kan jag tala om för både Lennart Nilsson och de andra som har företrätt alkoholiberalismen här i dag att det mest lysande resultat vi har haft i fråga om konsumtionsminskning kom året efter det att mellanölet hade avskaffats. Då minskade den totala alkoholkonsumtionen, räknat i 100-procentig alkohol, med nära 11 %. Jag kan inte minnas att vi någonsin har haft en så stor minskning av den totala alkoholkonsumtionen. Det kan vara lärorikt för Lennart Nilsson att studera vad som har hänt efter detta.

Så talar Lennart Nilsson om att vi gör oss löjliga med maskrosvin och sådant. Varför kan man inte tillverka spikvin i stället? Det är, som i den gamla sagan, precis samma sak. Man kan göra vin på en spik lika gärna, för det blir inget vin av maskrosor. Men det recept som användes var att man gjorde brännvin och lade maskrosor i det, och så kallade man det för maskrosvin. Maskrosor jäser inte, så det blir inte något vin av dem – den som är löjlig är därför den som försvarade maskrosvinet.

Jag kan instämma med Lennart Nilsson när han säger att visst är det bra att ha goda bostäder och att man försöker göra det bra för folk. Men sedan kommer han in på den här pryfilosofin och säger: ge folk prylar och pengar, så super de inte – vilket är helt missledande. Det har alltid varit så att de bäst situerade, dvs. de som har haft goda bostäder och haft det bra här i livet, har druckit mest. Det var inte de rika människorna som startade nykterhetsrö-

relsen när de den 5 november 1879 marscherade upp för att bilda den första nykterhetslogen i Sverige, utan det var de fattiga. Om Lennart Nilsson har studerat sitt eget partis historia, så har han sett att det var arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen och till stor del också landsbygdens folk som motarbetade användningen av alkohol, fastän vägarna har blivit litet andra och man åtminstone inom vissa av partierna nu inte företräder samma idéer. Nej, det är så att själva existensen av dessa kemikalier predestinerar folk att dricka, även de som har det bra ställt i livet.

Det har nämnts om de ekonomiska problemen i samband med snabbvin. I en motion står det att snabbvinstillverkning skulle vara "en typisk hobbyverksamhet". Skatteutskottet sade att det i ett fall t. o. m. kunde röra sig om så mycket som 20 miljoner liter färdigt vin, och siffran 10 miljoner liter har nämnts. Det är mycket i båda fallen. För att göra en jämförelse, så är det lika mycket vin som köps i alla Stockholms systembutiker under tre kvartal; det är alltså inte så litet. Dessutom baseras denna kvantitet nästan helt och hållet på importerade varor. Den gamla idén att tillverka vin av frukt och bär har nästan helt blivit bortglömd, och man har i stället skaffat in råvaror från andra länder.

Detta är några av de synpunkter som jag tycker bör beaktas.

När Lennart Nilsson sedan talar om inkomster från alkoholförsäljningen bör han observera vart de slantar går som kommer in från denna. Tänk då på vad skatt är! Skatt är en överflyttning av pengar från individen till stat och kommun. Men Sverige lär totalt inte förlora under 25 miljarder kronor om året på grund av uteblivande från arbete, större antal olycksfall och den jättelika sjukvård som läkarna börjar bli alltmer besvärade av. De slantarna skall vi nog, som Gabriel Romanus mycket riktigt sade, betacka oss för.

Jag vill sluta med att säga att om nu inte propositionen skulle bifallas, så bör ni som tänker rösta för avslag på den spekulera över vad som kommer att hända sedan. Vad innebär ett avslag på propositionen? Jo, det är klart att alla dessa kommersiella intressen, dessa geschäftmakare som inte bryr sig om hur det går med Sveriges ungdom – kommer att ta detta som ett tecken på att det är fritt fram för dem nu. Jag befarar att det efter detta beslut blir en reklam för snabbvinsatserna som ni inte har kunnat föreställa er. Eftersom man har fått den svenska riksdagens tillåtelse att fortsätta med snabbvinsatserna är det ju bara att köra fram och fortsätta att tjäna så mycket pengar som möjligt.

Det är det som jag befarar kan hända. Jag hoppas det *inte* kommer att ske, men ingen vet ju hur mycket alkoholliberalismen kommer att breda ut sig nu. Därför yrkar jag givetvis bifall till reservationen.

Anf. 56 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Torsten Bengtson beskärmar sig över att vi moderater i skatteutskottet har gått emot våra egna statsråd genom att motionera och i utskottet också yrka avslag på propositionen.

Som Torsten Bengtson och alla andra vet skär alkoholfrågorna rakt igenom partilinjerna. Det har alltid varit fri röstning i de frågorna.

Sedan säger Torsten Bengtson att minskningen av konsumtionen har varit si och så många procent för de olika varuslagen. Det kan ju vara glädjande, men vad beror det på? Jo, det beror naturligtvis på prishöjningarna. Men hur vet Torsten Bengtson att konsumtionen av alkohol har minskat i samma utsträckning. Wiggo Komstedt har tidigare i debatten i dag efterlyst vart all den jäst tagit vägen som man inte kan redovisa. Är det inte fara värt att om priserna på Systembolagets produkter stiger alltför mycket, så kommer i stället hembränningen in i bilden, och den är mycket svår att bekämpa. Priserna är alltså ett tveeggat svärd, och jag tror inte att man kan dra de slutsatser som Torsten Bengtson gjort, nämligen att Sverige blivit så mycket nyktrare bara därför att en viss minskning av Systembolagets försäljning ägt rum.

Slutligen konstaterar jag med beklagande att Torsten Bengtson uppenbarligen vill socialisera hela bryggeriindustrin och att han indirekt kallar dess företrädare för geschäftmakare, eftersom de tillhandahåller produkter, som Torsten Bengtson anser vara skadliga för människor.

Anf. 57 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Ibland får man beundra människor som vet bäst, som kan allt och som säger att bara det blir som de vill så är alla problem lösta. Det låter här precis som om vi som företräder majoritetens linje i utskottet inte bryr oss om Sveriges ungdom. Det är ungefär det som Torsten Bengtson säger.

Däremot säger han inte ett ord om de kommersiella krafter som styr det här samhället i dag. Det är ju de krafterna som medverkar till att ungdomarna slås ut, inte spriten i sig.

När det går mängder av ungdomar på torget utanför det här huset kan det bero på att de inte fått chansen här i livet. Det kan bero på att de haft trassliga hemförhållanden och dåliga bostäder.

Det har i den här diskussionen talats mycket om att göra sig löjlig. Det är ett återgivande av vad många människor i det här samhället tycker om vårt agerande i dessa frågor. Detta medverkar till att folk i seriösa frågor inte tar oss på allvar.

Jag har hävdat att det krävs helt andra åtgärder för att rätta till problemen, och där är arbete och bostad det grundläggande. Det är vidare viktigt att människor inte skall behöva uppleva ensamhet, osv. Det är åtgärder i den riktningen som måste till.

Sedan kan man naturligtvis som Torsten Bengtson gör laborera med statistik om olika procentsatser, osv. Men jag tror att det är så att när mellanölet fanns var det vanliga människor som när de kom hem från jobbet drack en mellanöl till maten. När mellanölet togs bort gick ungdomarna till pubarna. Vi som kanske någon gång går in på en pub ser att det är ungdomarna som finns där. De dricker i dag starköl på Centralens restaurang och allt vad det nu heter. Det är lätt att slinka in och dricka en öl. Industriebetaren däremot kan inte dricka mellanöl när han kommer hem från jobbet, utan han dricker i stället klass II. Det är väl i och för sig bra.

Man kan naturligtvis hålla på och laborera med statistik hur som helst, men det leder ingenstans. Vad det handlar om är att man måste ta itu med de grundläggande problemen i samhället. Det klarar inte Torsten Bengtson och hans medarbetare i den borgerliga regeringen.

Anf. 58 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Fru talman! Man gör inte en dålig sak bättre därför att man anför någonting ännu sämre. Det är det som förekommit i debatten i dag. För att ursäktas för att man inte vidtar några åtgärder anför man hembränningen och annat sådant, något som vi som talar för reservationen sannerligen inte har förordat. Men det blir inte alls någon förbättring, när det gäller framställning av snabbvin hemma, genom att det anförs att hembränningen finns.

Knut Wachtmeister säger – Wiggo Komstedt har också varit inne på det – att man rent av skulle kunna ha ett lägre pris. Nu kostar en butelj brännvin 86:25 kr., varav 6:25 kr. är tillverknings- och distributionskostnader och 80 kr. är skatt. Jag undrar just om en sänkning av priset till 50 kr. skulle inverka så värst mycket på hembrännafeen. Han skulle fortsätta på samma sätt ändå. Jag tror att det är dåliga råd som man här försöker ge. Det är tvärtom så att prisinstrumentet har visat sig vara effektivt. De som är intresserade kan läsa den av Industriförbundet utgivna boken Dryckeskonsumtionen i Sverige, plus en del annat som kommit fram senare. Där finns fakta om vad det här egentligen betyder prismässigt.

Vad jag sade till Knut Wachtmeister om regeringen innebar inte att jag ville förmäna någon att ha en egen åsikt. Jag sade att om ni tycker att det är en bagatell, så är det förvånande att ni så ivrigt talar för och motionerar om saken. Hade det varit en bagatell, så hade ni kunnat låta det passera utan motioner och tal.

Det är klart att vi skall socialisera bryggerierna. Det råder väl inget tvivel om det. Är man konsekvent skall man naturligtvis lägga hela alkoholhanteringen i statens hand. Det vill jag för min del ge klart besked om, ifall Knut Wachtmeister tvivlar på vad jag har för mening på den punkten.

Lennart Nilsson sade att Torsten Bengtson påstår sig veta allt. Att äta är detsamma som att svälta, bara tvärtom. Jag poängterade att man inte vet allt i denna fråga. Det är mycket svårt att finna en kungsväg när det gäller att komma till rätta med alkoholproblemen. Därför betonade jag att man måste vidta en hel del åtgärder. Man måste ta bort mellanölet, förbjuda snabbvinstillverkningen osv. På det sättet når man resultat. Jag betonade kraftigt, och det framgår av protokollet, att det är mycket betydelsefullt med alla sociala åtgärder som vi kan vidta. Men därmed löser man inte hela problemet. Vi måste också ta itu med de kemikalier som gör människor berusade och som förstör dem på många sätt. Det är inte, som Lennart Nilsson säger, så att man kan ägna sig åt ett sådant här prylfilosofierande och säga att bara man ger dem det och det så super de inte.

Anf. 59 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Jag har inte bagatelliserat problemen. Jag har inte ens använt det ordet. Jag har bara sagt att den alkoholmängd som konsumeras i form av snabbvin endast utgör någon eller några procent av den totala konsumtionen och att det nu inte är något större problem. Den uppfattningen delas i debatten av Erik Wärnberg.

Jag beklagar att Torsten Bengtson vill socialisera bryggeriindustrin. Då vill han förmodligen också socialisera restaurangnäringen, för även den profiterar ju på folks dryckesvanor.

Anf. 60 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Fru talman! Man behöver inte sträcka sig så långt att man säger att restaurangnäringen för den skull skall socialiseras. Jag hoppas att det inte är så att alkoholdryckerna är huvudsaken för restaurangnäringen utan att den också har andra uppgifter. Jag har inte fört fram några förslag om att restaurangnäringen skall socialiseras.

Anf. 61 MÅRTEN WERNER (m):

Fru talman! I den här debatten har man buntat ihop alla moderater. Ömsom kallar man dem moderater, ömsom reserveranter. Det talet vill jag reservera mig mot, för det finns de som tycker annorlunda.

Jag är väldigt angelägen om att frågan avdramatiseras. Dels får man inte sprida löje över den, dels får man självfallet inte i inläggen tolka in den meningen att vi tror att vi med den här reformen löser samhällets svåra alkoholproblem. Och det kan inte sägas nog ofta. Vi anser vidare att detta är en liten detalj i sammanhanget, en liten – men ändå väsentlig – bricka i spelet. Med tanke på de förhållanden som finns i samhället har vi anledning att använda alla de brickor som vi kan använda.

Jag trodde att Torsten Bengtson skulle föra fram sin gamla goda tes om att missbrukarna kommer ur brukarnas led. Det är ju helt riktigt. När denna verksamhet legaliseras, när den får fortsätta att förekomma i hemmen blir snabbvinet många människors första kontakt med alkoholdrycker. Den första kontakten är alltså ett hyggligt bruk av ett dåligt vin, och sedan går man vidare. Detta är således inte en oväsentlig fråga.

Med stor förtjusning, fru talman, skall jag rösta för regeringens förslag.

Anf. 62 NILS CARLSHAMRE (m):

Fru talman! Torsten Bengtson var så grovt orättvis mot denna kammares ledamöter att det inte bör få stå opåtalat. Han sade att även de som alltid är raskt villiga till nya förbud, förbjuder stiletter och andra mordvapen, förbjuder gående mot rött ljus osv., så fort det kommer till alkohol anser att alkoholfloren fritt skall få flöda. Så sade Torsten Bengtson. Det finns ingen i denna kammare som har rekommenderat något sådant. Sverige har faktiskt några av världens strängaste alkoholrestriktioner, och nästan alla har införts i stor enighet. Det finns ingen som vill låta alkoholfloren flöda fritt – det är

lögn och grovt förtal. Torsten Bengtson, om man säger det till denna kammare.

Själv kommer jag att rösta med utskottsmajoriteten mot det föreslagna förbudet mot snabbvinsatser, och jag gör det av renodlat alkoholpolitiska skäl. Jag tror att även Torsten Bengtson medger att jag inte har varit särskilt rädd för att ställa upp för nya restriktioner. Vi hjälptes åt på sin tid att få bort mellanölet. Jag anser alltså att det var en riktig gärning vi begick och att utvecklingen har givit oss rätt på de begränsade områden som i varje fall jag den gången återopade när det gällde de allra yngsta. Jag talade, som kammarens ledamöter kanske kommer ihåg, på den tiden aldrig om ungdom utan om barn. Jag tror att det beslutet var ett riktigt steg och att utvecklingen har gett oss rätt.

Jag har heller aldrig sagt att vi inte skall acceptera små åtgärder. Jag har sagt att vi kan bli tvungna att lägga pussel med bokstavligen talat hundratals små åtgärder för att få fram en helhet som är acceptabel. Men alla åtgärderna skall dra åt rätt håll. Jag är övertygad om att det lilla förbud som man vill införa i dag drar åt fel håll. Det är alkoholpolitiskt negativt – inte ens i ringa utsträckning positivt. Därför vill jag inte vara med om det.

Först och främst anser jag att det föreslagna förbudet över huvud taget inte riktar sig mot missbrukarna. Det har ingen heller hävdad, såvitt jag vet. Man når icke missbrukarna med detta förbud. Vi kallar de här satserna för snabbvinsatser. För alkoholmissbrukarna är de icke snabba utan alldeles för långsamma. Det tar, om jag förstår Gabriel Romanus rätt, tre veckor att få satsen färdig. Så lång tid som tre veckor är helt ointressant för missbrukarna. Vi har sedan länge en hembränning i det här landet – det behöver vi inte dölja. Men det är inte alkoholmissbrukarna som bränner hemma. Missbrukarna, alkoholisterna, är hembrännarnas kunder. Det är inte de som är hembrännare. Det ligger i sakens natur att vad de svåra alkoholmissbrukarna saknar är den sortens tålmod och långsiktighet som hembränning och tillverkning av vin även med snabbvinsatser kräver. De har inte det tålmodet. För den gruppen är alltså detta med snabbvin ointressant.

Jag tycker som Knut Wachtmeister att än så länge ingenting har förebragts som tyder på att vi av hänsyn till speciellt ungdomen skulle gå den föreslagna vägen. Det är riktigt att vi i en enkät har fått fram att en betydande del av ungdomar mellan 18 och 24 år någon gång under det senast förflutna året har smakat hemgjort vin, framställt med hjälp av snabbvinsatser. Det enda vi kan gissa om hur den gruppen är sammansatt är att den till en del omfattar rena engångsföreteelser. I gruppen ingår alltså de som någon gång har blivit bjudna på ett glas snabbvin. De har, får vi förmoda, hederligt uppgett det i enkäten. De är faktiskt t. o. m. om de är ganska unga, i detta sammanhang rätt ointressanta. Det är inte engångsdrickningen en gång om året som är intressant. Sedan är det alldeles säkert en betydande del med alkoholproblem. Det enda vi vet även om dem är att de har sagt att de någon gång under året har druckit snabbvin. Det skulle kunna vara en gång hemgjort snabbvin och 100–150 gånger under året annan sprit och annat vin. Undersökningen säger ingenting om det. Det sannolika är att det förhåller sig på det sättet.

Jag tror också att det i allt vårt förbudande är viktigt att vi, där vi så kan, lämnar en säkerhetsventil eller ett andningshål öppet för människors företagsamhet. Om vi verkligen vill upprätthålla de viktiga restriktionerna tror jag inte att vi vinner någonting med att systematiskt jaga även de allra minsta smyghålen. Jag tror att vi vinner motsatsen till det vi eftersträvar. Därför vill jag ha starkare skäl än dem som förebragts här i dag och i den debatt som har förevarit innan jag tror att detta förbud är meningsfullt. Jag tror tyvärr att det skulle motverka det avsedda syftet.

Den dag kan komma då vi får göra någonting åt snabbvinerna, och då kommer Torsten Bengtson och många andra att med all rätt stå och upp och säga: Vad var det vi sade? Hade vi inte rätt? Hade det inte varit bättre att stämma i bäcken eller i ån eller i rännilen – för att nu ställa något mer verkningsfullt ord mot Torsten Bengtsons flod?

Jag måste ha något skäl som tyder på att åtgärden är meningsfull innan jag röstar för att genomföra den. Det blir en ny maskrosdebatt. Den gången var det en skröna; riksdagen har aldrig förbjudit maskrosvin. Riksdagen har varken förbjudit eller tillåtit maskrosvin. Det har Torsten Bengtson rätt i, därför att det går helt enkelt inte att göra vin av maskrosor. Det är en skröna som gått igenom massmedia. Men den här gången är det faktiskt sant att riksdagen planerar ett förbud, som man hoppas skall bli effektivt. Och jag är rädd för att det faktiskt gör mer skada än nytta – genom att undanröja en del av det förtroende för politiken som ändå är svårt att upprätthålla.

Anf. 63 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Fru talman! Nils Carlshamre har en positiv inställning till att lösa alkoholproblemen, det är jag den förste att betyga.

Och det är aktningvärt att han medverkade när vi drog in mellanölet. Jag skall inte alls polemisera emot honom.

Han hade ändå vissa tankar om att det kunde vara litet farligt att tillåta snabbvinsatserna. Nu får vi se hur det blir i fortsättningen. Om förslaget inte vinner och om det sedan blir våldsamt reklam och försök att sälja mer får vi väl ta itu med frågan igen – och jag förmodar att Nils Carlshamre *då* är positiv till förbud.

Sedan vände sig Nils Carlshamre mot mitt uttryckssätt att alkoholfloden flödar fritt och sade att det var överdrivet. Jag kan gärna rätta till mitt uttalande på den punkten. Jag beklagar bara att Nils Carlshamre kom till slutsatsen att han inte nu skall rösta på reservationen.

Anf. 64 GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Jag har stor respekt för Nils Carlshamres uppfattning i alkoholpolitiska frågor. Men jag tycker inte att de alkoholpolitiska skäl som han här anförde för att stödja utskottet var särskilt starka. Han anförde två skäl. Det ena var att frågan om snabbvinet inte rör missbrukarna, därför att de inte har tid att vänta i tre veckor.

Men det finns väldigt mycket inom alkoholpolitiken som är förebyggande, som syftar till att nedbringa den totala konsumtionen. Dit hör åldersgränsen,

dit hör försäljningsmonopolet och dit hör prispolitiken. Och snabbvinerna innebär ett kringgående av alla de tre sakerna: det finns ingen åldersgräns, det finns vinstintresse och det är mycket billigare än vin på Systemet. Att tillåta snabbvinerna innebär därför att underminera grundvalen i den alkoholpolitik som vi har varit ense om. Nu kan man säga att snabbvinerna ännu inte har så stor omfattning, det är bara 10 miljoner liter. Det är rätt mycket, men det är klart att det kan bli mer. Frågan är bara hur mycket det skall bli innan vi ingriper. Jag tycker det är bättre att ingripa nu.

Det andra skälet som Nils Carlshamre anförde var att undersökningen av ungdomens vanor inte visade hur ofta ungdomarna dricker sådant här. Nej, det är klart att den undersökningen inte är fullständig, men tendensen är klar. Den visar att snabbvin är vanligast i den yngre åldersgruppen – till skillnad från den föreställningen många har, nämligen att snabbvin är någonting för de etablerade, som vill ha litet vin till maten.

Jag vill komplettera undersökningen med vittnesbörd från folk som arbetar med ungdomar. Senast i dag har jag – som jag tidigare refererade, men Nils Carlshamre kanske inte var inne då – träffat folk som är aktiva i Hem och skola och som sysslar med missbruksfrågor. De säger att de som påstår att ungdomar inte befattar sig med snabbvin inte vet vad de talar om.

Nils Carlshamre åberopade mellanölet. Det misstag vi gjorde när vi införde mellanölet tog väldigt lång tid att reparera, därför att mellanölet blev etablerat. Snabbvinerna är ännu inte så etablerade. De är ingen obetydlighet, men de är fortfarande inte så etablerade att det är svårt att inskrida mot dem. Låt oss då dra lärdom av historien med mellanölet och inte skaffa oss samma problem en gång till genom att låta utvecklingen – som innebär ett klart kringgående av de principer vi har varit överens om – gå så långt att det blir svårt att reparera skadorna! Den vädjan skulle jag vilja rikta till kammarens ledamöter.

Vi var 1977 överens om att den hemtillverkning som skulle tillåtas skulle vara tillvaratagande av frukter och bär, medan snabbtillverkningen med essenser och extrakt förbjöds. Nu har man på rent kommersiella grunder kringgått det förbudet – det råder ingen diskussion om att det här är ett rent kringgående av det beslut riksdagen fattade 1977. Frågan är då: Varför skall vi acceptera det? Har det blivit något fel på de principer som vi då beslöt följa om försäljningsmonopol, prispolitik och åldersgränser, eftersom vi inte längre skall hålla på dem? Jag tycker inte det. Jag är djupt oroad för effekterna om vi skall vänta tills skadeverkningarna är uppenbara innan vi inskrider mot snabbtillverkningen.

FÖRSTE VICE TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande den i reservationen föreslagna ändringen i lagen om tillverkning av drycker, m. m. med undantag av ikraftträdandebestämmelsen. Därefter ställs särskilda propositioner i fråga om ikraftträdandebestämmelsen. Slutligen avgörs utskottets hemställan i övrigt.

Föreslagen lagändring med undantag av ikraftträdandebestämmelsen

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 125 för reservationen av Erik Wårnberg m. fl. i motsvarande del. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Ikraftträdandebestämmelsen till föreslagen lagändring

Utskottets hemställan bifölls.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölls.

11 § Beskattningen av vissa förslagsarvoden

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:24 om beskattning av uppfinnare m. m.

Anf. 65 ANDERS GERNANDT (c):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande 1980/81:24 avhandlar främst beskattning av uppfinnare. Behandlingen i skatteutskottet är föranledd av fem motioner, varav fyra gäller uppfinnarna och deras besvärliga skattesituation. Den femte, som har lämnats av Kerstin Göthberg och mig, har nr 1980/81:1149 och gäller vanliga löntagares förslagsrätt och förslagsverksamhet i deras tjänsteutövning. Den förslagsverksamheten förekommer också i normalt organiserad form här i riksdagen. Och detta är definitivt inte en uppfinnarfråga!

Som alla vet, är det mycket sällan som de anställdas förslagsverksamhet omfattar uppfinnarfrågor. Om en anställd föreslår bättre arbetsrutiner eller anskaffning av vissa hjälpmedel eller andra anordningar som kan underlätta arbetet och ge ökad ekonomisk vinst åt företaget eller arbetsgivaren, så är detta ytterst sällan en uppfinning. Men det är ändå en förslagsaktivitet, som ibland uppmuntras bl. a. genom kontant ersättning av engångskaraktär.

Tidvis görs också propaganda för att aktivera de anställda till att avge förslag som de genom sin tjänsteutövning eller genom allmän kunskap, uppmärksamhet etc. har god möjlighet att utarbeta. Av olika skäl har det inte alltid varit så stor benägenhet från de anställdas sida att bidra med förslag till arbetsgivaren eller till de lokala förslagskommittéerna. Det har tydligt framkommit att en av orsakerna härtill är att den förhållandevis blygsamma ekonomiska ersättningen för förslagen blir så kraftigt reducerad genom beskattningens marginaleffekt.

Man kan ju fundera över det berättigade i att exempelvis ett samhällsnyttigt förslag till förenkling av arbetsrutiner – som bl. a. kan spara in kostnader för stat och kommuner – dessutom skall tillföra stat och kommuner 60–70 % av förslagsställarens tillerkända ersättningsbelopp, medan förslagsställaren själv bara får 30–40 % därav. Om sådana ersättningsbelopp skulle vara skattefria, kan det antas att förslagsfrekvensen skulle öka avsevärt. Och

staten får ju ändå inga skatteinkomster för förslagsidéer som aldrig kommer fram på grund av den ogynnsamma skatteeffekten. Det kan väl därför anses vara fullt berättigat att man skattebefriar förslagsarvoden som är av engångskaraktär och har behandlats och godkänts av lokala förslagskommittéer och företagsnämnder och där ersättningsbeloppet överenskommit i samråd och efter vedertagna regler och värdeberäkningar.

Det är alltså den sortens ekonomiska ersättning som vi föreslår till skattebefrielse. Motionen förefaller att ha uppmärksammats av personalföreningar, personaltidningar och sådana enskilda anställda som brukar vara intresserade av förslagsverksamheten.

Men skatteutskottets betänkande innehåller inte ett enda uppmuntrande ord om att just detta ärende ens kommer att behandlas i fortsättningen. Beträffande kulturarbetare och uppfinnare hänvisar man till kulturskattekommitténs utredning. I utredningsdirektiven finns emellertid inte ett spår av den i motionen avsedda förslagsverksamheten. Vid närmare förfrågan har jag inte heller kunnat finna att förslagsverksamhetens beskattning på något betydande och verkningsfullt sätt kan inrymmas i kulturskattekommitténs utredningsarbete.

Det är inte tillräckligt att bara säga att man förutsätter att ärendet skall behandlas tillsammans med kulturarbetar- och uppfinnarfrågorna. Om skatteutskottet hade velat beakta motionen litet bättre, hade man ju lämpligen tillfogat några rader i betänkandet om att frågan borde inordnas under kommitténs arbete.

Som situationen nu är kan det bara konstateras att skatteutskottet har behandlat den här motionen – och därmed alla som berörs av motionsärendet – med betydligt mindre engagemang än frågan egentligen borde vara värd.

Fru talman! Jag har inget yrkande nu, men kommer naturligtvis att återkomma i ärendet i andra sammanhang.

I detta anförande instämde Kerstin Göthberg (c).

Anf. 66 ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Skatteutskottet har inte tagit ställning till frågan om man skall ha skattebefrielse helt eller delvis för förslag som lämnas in eller om man skall anse sådana som en del i arbetet och beskatta dem på vanligt sätt. Men vi har förutsatt att saken behandlas i samband med uppfinnares, konstnärers och kulturarbetares beskattning, och sker inte det får vi naturligtvis behandla den särskilt vid ett annat tillfälle.

Då herr Gernandt inte hade något yrkande har jag inte heller något annat yrkande än om bifall till skatteutskottets hemställan.

Anf. 67 ANDERS GERNANDT (c):

Fru talman! Jag har hört herr Wörnbergs uttalande med anledning av betänkandet, och jag tycker inte att det är mycket mer att säga i ärendet än att jag hoppas att mitt lilla inlägg och herr Wörnbergs yttrande, som nu har förts

Slopande av mervärdeskatten för vissa hyres- och bostadsrättslägenheter

till protokollet, skall vara till någon ytterligare liten hjälp för att ärendet skall nå fram till en lycklig lösning för de människor som är intresserade av frågeställningen.

Utskottets hemställan bifölles.

12 § Slopande av mervärdeskatten för vissa hyres- och bostadsrättslägenheter

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:26 om slopande av mervärdeskatten för vissa hyres- och bostadsrättslägenheter.

Anf. 68 BO FORSLUND (s):

Fru talman! Så sent som den 11 december 1980 förde vi en debatt om slopande av mervärdeskatten för vissa hyres- och bostadsrättslägenheter. Vårt krav på ett slopande av denna skatt har vi under den allmänna motionstiden i år återkommit med. Vårt krav på momsbefrielse har vi framställt för att stimulera ett högre bostadsbyggande. Men en momsbefrielse från februari 1981 till årets slut skall ses som endast en åtgärd bland många andra för att klara det behov som finns och för att uppehålla en god bostadsplanering.

Den borgerliga majoriteten har gjort det väldigt lätt för sig. På sex rader i utskottsbetänkandet motiverar man sitt avstyrkande med att det inte har framkommit några nya omständigheter som kan leda till ett ändrat ställningstagande.

Fru talman! Jag sade att utskottsmajoriteten har gjort det lätt för sig, men det kan väl inte vara så att man är helt omedveten om vilka stora problem man har skapat inom bostadsförsörjningen och alla de konsekvenser som det medför? Regeringens sparpaket och ytterligare räntehöjningar sedan den 11 december 1980 får väl anses vara tillräckliga omständigheter, som bör leda till ett ändrat ställningstagande. De har medverkat till att ytterligare förvärra situationen.

Om jag tyder Gösta Bohmans finansplan rätt anser han att det är tillräckligt med ett byggande av 35 000–40 000 bostäder under budgetåret. Och så sent som för några dagar sedan uttalades att det inte är samhälls-ekonomiskt att bygga bostäder. Detta kan det råda delade meningar om. Men vi kan inte nedrusta bostadsbyggandet för att vi har en kärv ekonomi. Många anser att bostadsbyggandet är en mycket viktigt motor i samhällsverksamheten. Det måste därför bero på bristande vilja och likgiltighet från regeringens sida att den inte klarar de höga nyproduktionskostnaderna, som får till följd ett för lågt byggande.

Bostadsstyrelsen lämnade för en kort tid sedan en rapport om att bostadsbyggandet under 1981 kommer att stanna vid ungefär 40 000 bostäder. Risk finns för att den siffran är för optimistiskt tilltagen. Samtidigt

anmäler bostadsstyrelsen att det behövs ca 60 000 lägenheter för att trygga behovet.

Från socialdemokratisk sida har vi sedan 1977 lämnat ingående och väl motiverade förslag för att förbättra bostadssituationen – dock utan framgång. Jag skall inte upprepa våra krav, men vår reservation vid detta betänkande får ses som en åtgärd i en åtgärds katalog.

Krisen inom bostadsbyggandet börjar nu bli så besvärande att den håller på att slå ut vårt moderna produktionssystem för byggmaterialindustrin. Snickerifabriker och andra produktionsfaktorer inom bostadssektorn nedläggningshotas på löpande band. Samtidigt vet vi att yrkeskunnandet hos alla de människor som nu lämnar byggnadsbranschen kommer att behövas i framtiden. Det är därför upprörande med den kapitalförstöring som nu sker på grund av regeringens oförmåga att hantera problemen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid betänkandet.

Anf. 69 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Det är inte mer än knappt tre månader sedan frågan om byggmomsens slopande debatterades i riksdagen, som Bo Forslund sade. Det som inträffat sedan dess är bl. a. att slutfacit för regeringens låga aktivitet beträffande bostadsbyggandet har kunnat avläsas. Det är en skrämmande utveckling, framför allt för alla bostadsökande, för alla dem som inte har en bostad, för alla de ungdomar som inte längre anser sig vilja bo kvar hemma hos föräldrarna. För alla dessa ter sig regeringens brist på aktivitet på bostadspolitikens område som katastrofal. I stället för att öka bostadsbyggandet till nödvändiga 70 000 lägenheter per år mäktar regeringen inte ens att hålla sina egna snålt tilltagna mål. Endast 45 000 lägenheter färdigställdes förra året – detta om man gör den mest positiva tolkningen. Det är alltså en klar brist på ca 25 000 lägenheter eller motsvarande mer än hälften av vad som byggdes.

Den struktur som har tagit överhanden är att det byggs i huvudsak egna hem, vilket medför att flerfamiljshusens andel sjunker betänkligt. I vissa storstadskommuner har det t. o. m. inneburit att ca 90 % byggs i egna hem.

Samtidigt med ett ökat bostadsbyggande skapas också ökad sysselsättning för övrig industri i landet. Ett byggjobb ger mellan två och tre jobb i övrig industri. Men inte heller ett argument för att minska arbetslösheten biter på den kallsinniga regeringen. Den bryr sig varken om de bostadslösa eller de arbetslösa. Det har också klart redovisats vid flera tillfällen. Att det sedan är ungdomen som drabbas värst spelar tydligen inte heller någon roll för regeringen.

De allmännyttiga bostadsföretagen tillskapades en gång i tiden för att skapa förutsättningar för kommunerna att ta det bostadspolitiska ansvar som utkrävdes. Den socialt oacceptabla segregering som bedrevs – och fortfarande bedrivs av de privata fastighetsägarna – var bl. a. orsak till allmännyttans tillkomst. Men även hyressättningen var en betydande del i

*Slopande av mer-
värdeskatten för
vissa hyres- och
bostadsrättslägen-
heter*

detta sociala ansvar som krävdes.

Genom den sociala insats som allmännyttan gör genom att inte föra en segregationspolitik inom boendet har denna åsamkats högre förvaltningskostnader än för motsvarande privata fastighetsägare. Detta bör och måste på något sätt kompenseras. Vpk har lagt fram en rad förslag, vilka som helhet ger stöd just för ett allmännyttigt boende till rimliga kostnader.

En del i denna politik är just slopandet av byggmomsen för allmännyttan. Vi anser att det är just på detta område som stöd bör sättas in, och vi är inte överens med socialdemokraterna om att byggmomsen skall slopas för alla fastigheter. Vi är dock naturligtvis av den uppfattningen att det är bättre med en totalt slopad byggmoms än att den skall kvarstå oförändrad. Ett riktat stöd till allmännyttan, som vpk-förslaget innebär, medför en möjlighet till lägre hyressättning på hela hyresmarknaden, genom att hyressättningen i allmännyttan också är vägledande för hyressättningen i de privata fastigheterna. Det blir alltså till förmån för alla hyresgäster.

Det påstående som skatteutskottet gör, att vpk-förslaget skulle erfordra en ändring och omprövning av hela hyreslagstiftningen, är osant och oriktigt. Civilutskottet har i sitt yttrande varit mer nyanserat och inte gjort ett påstående av den arten. Man ställer sig gärna frågan om det möjligen kan bero på att civilutskottet vet vad det handlar om.

Vpk:s förslag kommer inte att bli speciellt kostnadskrävande. Vi har beräknat att inkomstbortfallet för staten blir ca 250 milj. kr., vilket vi dock kompenserar – och mer än så – genom bl. a. förslag till skärpning av reglerna för beräkning av realisationsvinst vid fastighetsförsäljning och den beskattningsformen.

Ett riktat stöd som vpk föreslår skulle ge positiva effekter i form av ökat bostadsbyggande, framför allt i allmännyttig regi,
minskad bostadsbrist, främst för ungdomen,
minskad segregation i boendet genom ökat inslag av allmännyttigt boende,
hyrespolitiska effekter i sänkande riktning,
bättre boendemiljöer och
verkligt boendeinflytande.

Allt detta finns det möjligheter att genomföra genom att aktivt stödja samhällsägda bostäder, och det är det som vpk ställer upp för.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen.

Anf. 70 EWY MÖLLER (m):

Fru talman! När man nu har lyssnat till Bo Forslunds och Tommy Franzéns inlägg kan man inte finna att det framkommit något nytt i denna fråga sedan den behandlades och var föremål för debatt i kammaren hösten 1980 som kan leda till att man ändrar ställningstagande. Jag yrkar därför, fru talman, bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Slopande av mer-
värdeskatten för
vissa hyres- och
bostadsrättslägen-
heter*

Anf. 71 BO FORSLUND (s):

Fru talman! Det är tydligt att denna regering inte ser så allvarligt på den rådande bostadssituationen. Jag vill säga till Ewy Möller, att om regeringen skall fortsätta med den bostadspolitik som den nu för måste man också ta med i beaktande vad den arbetslöshet som råder kostar och som accelererar med mycket snabb fart. Vad kostar inte produktionsstopp i redan gjorda investeringar? Vad kostar inte utslagningen på bostadsmarknaden? Konsekvenserna blir således mycket stora och kostar också mycket pengar för samhället.

I december månad, när vi hade den föregående debatten, tog jag ett enda konkret exempel från min egen bygd, nämligen Gullfiber. Det är en ny produktionsanläggning, där vid årsskiftet 100 anställda permitterades. Tre månader senare får ca 75 anställda lämna företaget. Väntar vi tre månader till kan situationen ytterligare förvärras, och man kan på goda grunder räkna med ytterligare permitteringar.

Detta är, Ewy Möller, den krassa verkligheten, och jag kan räkna upp företag efter företag i samma situation. Regeringens passivitet – som också har visat sig här genom utskottets talesman – får således oanade konsekvenser, inte minst för de stora ungdomsgrupper som väntar på att få bostad.

Anf. 72 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! I sitt första anförande sade Bo Forslund mycket riktigt att utskottet avfärdade våra motioner på några få rader. Jag skulle vilja instämma i det samtidigt som jag konstaterar att utskottets talesman avfärdade våra argument med ännu färre ord. Något försvar för den skrivning i utskottets betänkande beträffande ändring av hyreslagstiftningen som jag betecknar som felaktig förekommer inte från utskottets talesman. Det är möjligt att man från utskottets sida, som jag antydde i mitt första anförande, kanske inte behärskar frågan om hyreslagstiftningen och att man därför inte vågar gå in på frågan. Civilutskottet har ju i sitt yttrande varit avsevärt mer nyanserat.

I övrigt tycker jag att denna debatt – även om ”debatt” kanske är väl mycket sagt – förefaller ha vissa likheter med debatten den 11 december förra året. Talesmannen för utskottet var inte heller den gången speciellt benägen att diskutera sloandet av byggmomsen.

Jag vet inte varför man från regeringens och utskottsmajoritetens sida är så knapphändig i sina yttranden och inte vill diskutera byggmomsens slopande. Har man inga sakargument eller vad är orsaken? I vart fall får jag lätt den föreställningen efter att ha läst protokollet från debatten den 11 december och efter att ha hört utskottets talesman här i dag.

Regeringen utlovade 60 000 lägenheter förra året, och det blev maximalt 45 000. Har regeringen och utskottsmajoriteten funderat något på varför det blev på detta sätt? I så fall vore det bra att få besked om vilka analyser man har gjort av orsakerna. Ett slopande av byggmomsen skulle, som vi ser det, stimulera till byggande av flera lägenheter. Framför allt skulle det ge snabba effekter, och det är också enkelt att genomföra.

*Slopande av mer-
värdeskatten för
vissa hyres- och
bostadsrättslägen-
heter*

Anf. 73 EWY MÖLLER (m):

Fru talman! Jag anser att det inte har tagits upp något nytt i debatten – allt detta debatterades så sent som i december förra året. Därför vidhåller jag att det inte framkommit något som kan ändra utskottets ställningstagande i frågan.

Anf. 74 BO FÖRSLUND (s) replik:

Fru talman! Det här visar ju hur främmande man är för verkligheten och att utskottsmajoriteten och regeringen inte inser att det råder mycket stora problem i samhället på grund av den vidriga bostadspolitik man för.

Debatten i den här kammaren ger vid handen att moderaterna har tagit över också bostadspolitiken inom regeringen, och det tycker jag är mycket beklagligt. Den sociala bostadspolitiska målsättningen har vi i alla fall tidigare varit rätt eniga med folkpartiet och centerpartiet om, och det är beklagligt att dessa partier överlåter åt moderaterna att föra deras talan.

Jag tycker att allvaret i den rådande situationen visas av att byggbranschen tillsammans med fackförbunden går ut i stora annonskampanjer och helt enkelt demonstrerar hur besviken man är på regeringen och framför allt hur förtvivlad man är och med vilken stor oro man ser på framtiden.

Vi kräver att ni tar till vara de synpunkter vi framför i den här kammaren och tar hänsyn till de åtgärder vi presenterat i en åtgärds katalog.

Anf. 75 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan inte annat än göra den reflexionen, när jag hör Ewy Möller, att det finns ett talesätt som lyder: En blind höna finner också stundom ett korn. Men här har regeringens företrädare och utskottsmajoriteten tydligen inte funnit ett enda korn, trots allt som skett sedan frågan debatterades den 11 december förra året.

Jag vill bara konstatera att regeringen och utskottsmajoriteten inte vågar ta en debatt om det här utan avfärdar frågan genom svepande uttalanden om att inget nytt har inträffat.

Anf. 76 KERSTIN EKMAN (fp):

Fru talman! Det som Bo Forslund och Tommy Franzén har sagt här är inte sanning. Regeringen är inte ointresserad av dessa frågor. Att målet för bostadsbyggandet, som det står angivet i budgetpropositionen, inte uppnås är oroande. Det sade bostadsminister Friggebo här i kammaren i går som svar på en fråga, och hon sade också att man håller på att analysera det och att man överväger åtgärder.

Det som här debatterats – ett slopande av byggmomsen – är något annat. Det är nämligen fråga om vilken effekt detta skulle ha. Först och främst är byggmomsens slopande en dyr åtgärd och ingen lösning på problemet. Det som nu behövs är att vi får fram de objekt som inte kommer fram. Vi har ett bostadsbyggande, men vi behöver öka detta. Den effekten uppnås dock inte genom ett slopande av byggmomsen.

Från regeringens sida har man sänkt den garanterade räntan, och det skall

ge effekt. Att slopa byggmomsen är en mycket besvärlig administrativ historia. Det vet vi från år 1974 och 1975, då vi slopade den. Man skall inte ta till åtgärder som gör det krångligt för människorna. Om vi bara går igenom det antal besvärssärenden som under tiden 1974–1975 fördes ända upp till regeringen, ser vi att en slopad byggmoms inte är någonting som vi vill ha tillbaka.

Anf. 77 TAGE SUNDKVIST (c):

Fru talman! Visst kan vi från vårt håll också gå upp i denna debatt, om vi kan tillfredsställa Bo Forslund genom att visa intresse för denna fråga.

Låt mig dock säga att den reservation som socialdemokraterna har presterat inte ger underlag för en verkligt seriös debatt. I motiveringen sägs nämligen – det har också Bo Forslund framfört – att man vill slopa byggmomsen från den 1 februari till den 31 december för att stimulera igångsättandet av flerfamiljsbyggnation. Hur skall denna stimulering kunna ske? Socialdemokraterna säger i reservationens att-sats att riksdagen nu skall begära att regeringen skall komma med förslag. Vi vet att det inte går att över en natt få fram förslag. Det betyder att vi har kommit en bra bit fram i vår innan riksdagen över huvud taget kan fatta det slutliga beslutet.

Vi har tidigare i olika skattesammanhang sagt att vi inte är särskilt stora vänner av retroaktiv skattelagstiftning. Hur kan då socialdemokraterna tro att vi på den korta tid som sedan återstår, kanske ett halvår, skall kunna åstadkomma någon stimulans för igångsättandet av byggnation? Alla vet ju hur lång projekteringstid som behövs för att få till stånd en byggnation av det slag som det här är fråga om.

Det har sagts i debatten att det inte har inträffat något sedan förra gången vi behandlade förslaget om slopande av byggmomsen. Men det har hänt att vi har kommit så långt fram i tiden att ett slopande nu skulle ge ännu mindre stimulans och att möjligheterna att stimulansen skulle sätta i gång någon byggnation är ännu mindre. Resultatet kommer i stället att bli att vi hamnar i den situation som vi satt i 1974 och 1975, då vi hade slopat byggmomsen. Det blir något av ett lotteri när det gäller vilka byggnadsföretag som får fördelar av den lägre moms. Det var den stora nackdelen med slopandet av byggmomsen den gången, och det skulle det bli denna gång också. Det är ett av de verkligt starka skälen till att jag tycker att vi bör gå på utskottets linje.

Anf. 78 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Nu har tydligen i varje fall delar av den borgerliga majoriteten vaknat till liv. Det var skönt med ett uppvaknande på något håll, även om det inte var speciellt livfullt.

När Tage Sundkvist säger att ett slopande av byggmomsen inte skulle ge resultat tror jag att han är ute i ogjort väder. Avsikten med vårt förslag är att ge stöd och stimulans till allmännyttan för byggande i allmännyttig regi. Det är definitivt att föredra framför de privata fastighetsintressena. Det har vi klart kunnat konstatera, inte minst under de senaste åren.

*Slopande av mer-
värdeskatten för
vissa hyres- och
bostadsrättslägen-
heter*

*Slopande av mer-
värdeskatten för
vissa hyres- och
bostadsrättslägen-
heter*

Tage Sundkvist säger vidare att det behövs lång projekteringstid för att åstadkomma den typ av byggnation vi här diskuterar. Ja visst, som byggnadsarbetare är jag medveten om att det är lång projekteringstid när det gäller detta slags byggnation. Men ju längre fram i tiden vi skjuter på det – som regeringen föredrar att göra – desto värre blir det naturligtvis, eftersom det blir än längre fram i tiden som ett möjligt bostadsbyggande kan komma i gång.

Medan regeringen utreder – som bostadsministern talade om i går – går människor i allt högre utsträckning bostadslösa. Men det föreligger trots allt klara alternativ som är snabba och enkla att genomföra och som också ger snabba effekter, vilket rimligtvis även för en borgerlig regering borde vara någonting att vilja försöka sig på.

Det är sedan inte bara fråga om att få i gång byggnationen. Det handlar givetvis också om en förändring i stödet till allmännyttan, som i sig innebär en annan hyressättning. Som vi kan förstå och säger i vår motion får man sänkta förvaltningskostnader i allmännyttiga bostadsföretag, vilket naturligvis återverkar positivt för hyresgästerna i form av sänkning av hyrorna.

Det är alltså fråga om dubbla effekter. Stödet till allmännyttan innebär ju samtidigt, som jag sade tidigare, att man minskar segregationen i boendet, som de privata fastighetsägarna sysselsätter sig med.

Anf. 79 BO FORSLUND (s):

Fru talman! Jag har sagt tidigare att momsbefrielsen bara är en enda åtgärd i den här åtgärds katalogen. Självfallet måste man vidta ytterligare åtgärder för att få snurr på bostadsbyggandet. Vi vet ju – enligt uppgifter från bostadsstyrelsen – att vi har behov av 60 000 bostäder. Men vi vet också att under 1981 torde byggandet knappast uppgå till mer än 40 000 lägenheter. Det talar sitt tydliga språk – att man måste göra något kraftfullt för att få i gång hjulen.

Jag vill också påstå att kommunerna har en god planering. Men de törs inte gå i gång med sina projekt. Man är helt enkelt för osäker, också på grund av den ökningstakt för kostnaderna som varit rådande under senare år. Det är därför vi föreslagit en tvåårig uthyrningsgaranti, även om det förslaget inte har behandlats i skatteutskottet.

Jag vill till sist säga till Tage Sundkvist: Finns bara viljan kan regeringen på mycket kort tid lägga fram ett förslag om momsbefrielse, kanske redan om någon vecka.

Anf. 80 TAGE SUNDKVIST (c):

Fru talman! Det är riktigt att momsbefrielsen bara är en del, som Bo Forslund säger, men det är just den delen som vi diskuterar och debatterar just nu. Och jag vill påstå att med den utformning som den socialdemokratiska reservationen har kommer ett bifall till den att vara mycket litet verkningsfullt för att stimulera bostadsbyggnationen.

Däremot vet vi att förslaget kommer att medverka till ökade kostnader för staten. Någonting mellan 300 och 400 milj. kr. kommer det att kosta

statskassan – det har vi reda på. Och det beloppet kommer inte att hamna hos de företag som känner sig stimulerade till att sätta i gång, utan det kommer att hamna hos dem som redan förut bestämt sig för att starta byggnation under just den här tiden. Det är alltså ett rent lotteri att just de företagen får den här biten. Stimulansbiten kan knappast ha någon betydelse med de tidsgränser som det gäller här.

I en förberedande votering biträdde reservationen av Erik Wärnberg m. fl. med 137 röster mot 17 för motion 510 av Lars Werner m. fl. 156 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen avgavs 155 röster för utskottets hemställan och 155 röster för reservationen av Erik Wärnberg m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Kammaren beslöt med 155 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 155 röster avgavs för att ärendet skulle avgöras omedelbart genom lottning. 1 ledamot avstod från att rösta.

13 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1980/81:23 om anslag till åklagarväsendet (prop. 1980/81:100)

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Anslag till information om nedrustning, m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:19 om vissa anslag m. m. för budgetåret 1981/82 inom utrikesdepartementets område (prop. 1980/81:100).

Anf. 81 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 82 STURE ERICSON (s):

Fru talman! Det här inlägget skall i huvudsak vara en plädering för de två socialdemokratiska reservationerna, men jag tänkte först säga några ord om ett principiellt viktigt avsnitt i utrikesutskottets betänkande nr 19.

Det gäller de kommentarer ett enhälligt utskott gör – på socialdemokratiskt initiativ – om vikten av att man verkligen tar hänsyn till de samhällsekonomiska kostnaderna för de s. k. besparingar på 50 milj. kr. i fast penningvärde som nu utreds inom UD. Utskottet skriver att besparingar inom UD är på ett direkt sätt ”kopplade till våra möjligheter att föra en lyhörd och aktiv utrikespolitik och att främja svenska intressen utomlands. I en internationell situation som präglas av ökade politiska spänningar och

*Anslag till infor-
mation om ned-
rustning, m. m.*

hårdnande kommersiell konkurrens och i ett läge där Sverige vidtar ett brett register av åtgärder för att främja den svenska exporten i syfte att på sikt nå balans i den svenska ekonomin, måste omfattningen av de indragningar som kan göras i utrikesförvaltningens verksamhet noga vägas mot de övergripande nationella intressen som kan komma att påverkas. Därför är det enligt utskottets mening angeläget att kommande förslag till besparingar inom utrikesförvaltningen relateras till en realistisk uppfattning om Sveriges framtida behov på det internationella området."

Det här betyder i klartext att utrikesutskottet varnar för att indragningar av utlandsrepresentationen kan komma att förvärpa vår ekonomiska situation. De kan göra det svårare att i framtiden skapa balans i våra affärer med utlandet. Vad som i budgetministerns tabeller ser ut som en besparing kan i själva verket vara raka motsatsen – en kostnadsökning för samhälls-ekonomin.

Därmed är det naturligtvis inte sagt att det inte kan finnas utrymme för besparingar, och där kan personalorganisationerna inom UD säkerligen hjälpa till en del i planeringen. Och man måste uppriktigt beklaga att utrikesministern i måndagens frågestund var så snar att avvisa den hjälpande hand som Sture Palm räckte ut när det gäller att spara pengar inom UD. Det bör inte vara politiska skygglappar av det slaget utan sakliga överväganden som vägleder försöken att spara pengar inom UD. Det uttalande som utrikesutskottet gör i det här betänkandet och som hela riksdagen om en stund ställer sig bakom bör naturligtvis i fortsättningen bli styrande för sparbetet inom UD.

Fru talman! Det är nu tredje gången riksdagen har att ta ställning till de socialdemokratiska förslag som återfinns i reservation 1. Om vi förlorar dagens votering, så lovar vi att återkomma också en fjärde gång. Vi är förvissade om att förslaget har framtiden för sig. Det är bara att beklaga att de borgerliga bromsar. Det försenar det ytterst angelägna informationsarbetet här hemma och internationellt kring rustningsproblemen.

Den borgerliga majoriteten är ju i andra sammanhang så angelägen att höja våra försvarsanslag med miljard efter miljard. De som står bakom den reaktion som nu börjar växa fram inom våra folkrörelser mot rustningsvansinnet är inte alltid så välinformerade som man skulle önska. Det blir lätt en reaktion mot det svenska försvaret, när man i själva verket är oroad av rustningsutvecklingen inom stormaktsblocken och i vissa u-länder. Jag tror helt enkelt att det vore en klok svensk säkerhetspolitik och försvarspolitik att göra de satsningar på informationsarbetet kring internationell nedrustning som vi föreslagit.

Vårt yrkande går ut på att vi får ett särskilt anslag på UD:s huvudtitel benämnt Bidrag till information om internationell nedrustning. Det skall bli ett anslag som stegvis byggs upp till ett belopp motsvarande 1 promille av militärutgifterna. Vi menar att man nästa budgetår bör anslå 4 milj. kr. för det här ändamålet.

Våra stora folkrörelser och andra ideella organisationer kan göra betydelsefulla insatser när det gäller att informera här hemma och

internationellt kring nedrustningsfrågorna. De fackliga organisationerna, de politiska partierna, Kooperationen, de religiösa samfundet och de studieförbundet som är knutna till dessa folkrörelser bör stimuleras att ägna sig åt nedrustningsfrågorna i sin verksamhet.

Det finns i dag ett starkt ökat intresse för fredsfrågan inom våra folkrörelser. Det gav inte minst den internationella kvinnodagen i söndags besked om.

Det är närmast patetiskt när den borgerliga utskottsmajoriteten i årets betänkande för tredje gången upprepar att det inte skulle vara möjligt att finna en effektiv användning för så stora ökningarna som föreslås i vår motion. Vi pekar i vår reservation bl. a. på ett nytt projekt som bör komma i fråga för bidrag från detta anslag. Ärkebiskopen har föreslagit att en internationell ekumenisk konferens kring nedrustningsfrågorna skall arrangeras i Sverige under våren 1982 före FN:s generalförsamlings andra specialsession kring nedrustningsfrågorna. Det senaste biskopsmötet ställde sig bakom förslaget, som har helhjärtat stöd från bl. a. den socialdemokratiska Broderskapsrörelsen.

Detta är bara ett exempel på vilken typ av projekt som skulle kunna främjas vid sidan av det mera vardagliga men inte mindre kostnadskrävande arbete som skulle kunna stimuleras fram, främst genom folkrörelsernas studieförbundet. Argumentet att pengarna inte skulle kunna användas meningsfullt är ingenting annat än ett bevis för att de borgerliga i utrikesutskottet står främmande inför vad som nu engagerar allt fler inom våra stora folkrörelser.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

I reservation 2 föreslår vi socialdemokrater att anslaget till Stockholms internationella fredsforshningsinstitut, SIPRI, skall höjas med 1 milj. kr. Vi motiverar det förslaget utförligt i texten.

SIPRI har nu möjligheter att bli vad som avsågs när institutet skapades i slutet av 1960-talet. Ny ledning, delvis ny organisation och nya lokaler gör det möjligt för SIPRI att spela en ännu större roll än hittills i den internationella debatten i nedrustningsfrågorna.

En sådan ökad insats är också motiverad när man ser hur rustningarna ökar inom stormaktsblocken och i u-länderna. Det behövs mer av sakliga redovisningar och utredningar som ger argument för dem som försöker bromsa och vända denna rustningsvåg. SIPRI:s årsbok är något av en bibel för alla dem som är seriöst engagerade i den internationella nedrustningsverksamheten, och SIPRI:s övriga publikationer har också spelat en central roll när det gäller att informera i dessa frågor. SIPRI har verksamt bidragit till att bryta det informationsmonopol som stormakterna har på det här området och har därmed gjort ovärderlig nytta.

Mot den bakgrunden måste man djupt beklaga att anslaget till SIPRI för det budgetår vi nu är inne i har framvingat en neddragning i fråga om forskningen och när det gäller publiceringen av färdiga utredningar med ungefär 10 %. Det anslag regeringen nu föreslår för nästa budgetår skulle enligt vad SIPRI:s styrelseordförande Rolf Björnerstedt redovisat inför

Onsdagen den
11 mars 1981

Anslag till information om nedrustning, m. m.

utrikesutskottet betyda en ytterligare krympning av verksamheten. Man kommer bl. a. att tvingas minska antalet forskare vid institutet.

Det skulle vara en högst beklaglig utveckling, och jag har svårt att tänka mig att alla borgerliga ledamöter i den här kammaren med lätt hjärta krymper SIPRI:s verksamhet år efter år.

Den som vill göra en insats för att främja det internationella nedrustningsarbetet bör därför rösta på reservation 2. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 83 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag skall här säga några ord om kraven i vpk:s motion 1209, som rör frågorna om anslag till nedrustningsarbete, information och fredsforskning i Sverige.

Sveriges insatser inom nedrustnings- och fredsarbete i vid bemärkelse är välkända. De är mycket goda när det gäller det internationella arbetet – det är en gammal tradition, som har funnits under lång tid och som vi också under senare år har genomfört på ett mycket förtjänstfullt sätt genom deltagande i olika förhandlingar. Vi känner väl alla till de insatser som våra representanter har gjort i de internationella organen. Det finns ingenting att anmärka på våra insatser på det internationella planet, om man betänker det arbete som har genomförts där.

Men när det gäller att sprida upplysning här hemma i Sverige om vad som internationellt sägs av svenska representanter, informera den breda allmänheten om vad som pågår, vad som ligger bakom och vad som görs på det internationella planet, då är vi i en mycket sämre position.

Det har i Sverige aldrig funnits några riktigt breda folkliga rörelser mobiliserade för nedrustning och fredsarbete, med några få undantag. Jag tänker då närmast på 1950-talet, då vi hade en kraftig rörelse mot svenska atomvapen, och tidigare, i samband med det första världskriget. Om man går så långt tillbaka i tiden, finner man att det också har funnits vissa, vad man kan kalla folkliga, rörelser i det hänsendet. Men i och med 1960-talets ingång måste man tyvärr beteckna Sverige som ett u-land när det gäller att skapa opinioner inom landet, att söka få fram bred folklig anslutning genom de välorganiserade rörelser som finns i det här landet. Jag tänker då naturligtvis på folkrörelserna i stort, fackföreningsrörelsen och andra.

Det är klart att detta har en historisk förklaring. Vi har inte varit berörda av krig på samma sätt som vår omvärld. I våra grannländer har det funnits och finns fortfarande mycket mera av breda och omfattande insatser på det här planet.

Därför är det nödvändigt att intensifiera detta arbete och ställa resurser till förfogande, så att de fredsorganisationer som finns i Sverige och som verkligen vill arbeta med dessa frågor får stöd. Jag tänker då på en sådan organisation som Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, den äldsta

fredsorganisationen i det här landet, som under sin hundraåriga tillvaro från det allmänna, från staten, har fått bidrag som bara är någon promille av vad som under samma tid har tilldelats t. ex. de frivilliga försvarsorganisationer som vi också har nämnt som jämförelse i vår motion.

Anslag till information om nedrustning, m. m.

För det kommande budgetåret föreslås ett anslag till frivilliga försvarsorganisationer på över 50 milj. kr. Det är ganska mycket pengar. Dessa organisationer propagerar inte för fredsarbete, nedrustningsarbete och andra sådana ändamål, utan deras uppgift är fastmer att vara propagandorgan för det militära försvaret. För att det skall bli någon balans i fråga om anslagen, borde också de motstående organisationerna – vi har här två motsatta poler – få åtminstone något mer än vad de får nu, även om man inte kan räkna med att de skall få samma anslag som de frivilliga försvarsorganisationerna. Jag tycker att det här föreligger en ganska uppenbar snedvridning, en ganska uppenbar favorisering av de frivilliga försvarsorganisationerna, som ändå tjänar till att bygga under och propagera för det militära försvaret i Sverige, samtidigt som dessa andra organisationer som vill ta fram alternativ och peka på det internationella klimatet och vad som kan göras i Sverige är satta i strykklasse.

Det är mot denna bakgrund som vi i vår motion krävt ett särskilt anslag för information om nedrustning och fredsarbete i Sverige.

När det gäller forskningen kring dessa frågor i Sverige har vi sedan länge SIPRI som är välkänt och som blivit alltmer respekterat allteftersom tiden gått. Jag kan gärna instämma i vad Sture Ericson sade om SIPRI:s roll i det internationella nedrustningsarbetet när det gällt att ta fram material som verkligen respekteras på många håll och som innebär en välkommen motvikt mot de uppgifter som fås från de båda blocken. Dessa uppgifter kan man inte ta för gott utan att kontrollera dem och jämföra dem med mer realistiska beräkningar. Det är just vad SIPRI gör i sina årsböcker.

Det är synd att detta viktiga material, som till huvuddelen utges på engelska, inte kan göras tillgängligt för den svenska allmänheten. Visserligen gör man förtjänstfulla sammandrag i översättning till svenska, men det är långt ifrån tillräckligt, och det täcker inte heller på långt när den breda och viktiga information som finns i årsböckerna. Hade man mer pengar till sitt förfogande skulle man kunna sprida den här viktiga upplysningen på svenska. Det finns fortfarande stora grupper i det här landet som inte kan tillgodogöra sig en publikation på engelska och som naturligtvis inte heller har råd att skaffa sig den relativt dyra publikation som årsboken är, för att inte tala om andra speciella publikationer som SIPRI tar fram. Jag tänker t. ex. på det arbete som lagts ned när det gäller vapenexporten, där det redogörs för förtjänstfulla vetenskapliga undersökningar, vilka nu är tillgängliga bara för en liten exklusiv grupp som är intresserad och har möjlighet att följa upp detta.

Det är tillfredsställande att vi nu fått en ökad satsning på fredsforskningen vid universiteten. Vi har i vpk under flera år krävt en sådan ökad satsning. Det har gång efter annan förhalats. Nu får vi äntligen en professur i ämnet freds forskning. Det är förtjänstfullt och bra. Det finns, som alla känner till

*Anslag till infor-
mation om ned-
rustning, m. m.*

och som också nämndes av Sture Ericson, ett ökat intresse för dessa frågor. Det kan man se inte minst vid universiteten, där det är en ökad tillströmning av studenter just till de institutioner där man sysslar med dessa frågor. Det är en mycket viktig och förtjänstfull forskning som där utförs. Det är, som jag sade tidigare, tillfredsställande att man nu har gett denna forskning en mer fast organisation. Det är att hoppas att denna forskning i fortsättningen skall kunna byggas ut och utvecklas.

Denna forskning är, tillsammans med SIPRI:s forskning, viktig, och den förtjänar ett större stöd. Vi har i vår motion krävt att SIPRI skall få de anslag man äskat för det kommande budgetåret. Det är blygsamma summor i jämförelse med vad som läggs ned på den militära sidan.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till vpk:s motion 1209.

Anf. 84 ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Anslagsfrågor under utrikesdepartementets huvudtitel brukar av tradition icke väcka någon större debatt i kammaren. Rätt smärtfritt går anslagen igenom. Betecknande är också att i år finns det endast två motioner och två reservationer. Det blir mera luft i luckan den 29 april när biståndsfrågorna skall behandlas. Antagligen blir det också litet mera liv i debatten när de olika nedrustningsmotionerna – för att nu ta några exempel ur utskottets agenda – kommer upp till behandling senare i vår.

Av de två motionerna har den ena väckts av Ulla Tillander, som understryker vikten av besparingar även inom utrikesdepartementet. Hennes önskemål är tillgodosedda så till vida att regeringen i sin proposition redan i höstas anmält att man överväger besparingar på sammanlagt 8 milj. kr. på utrikesdepartementets stat. Det har också nu ytterligare anmälts att besparingsutredningen, som arbetar inom departementen och inom regeringen, skall pröva sig fram för att få fram 50 milj. kr. i besparingar, räknat i fast penningvärde, och undersöka konsekvenserna härav. Alternativa förslag skall alltså framläggas. Besparingssyftet kommer således säkerligen att uppnås. Ulla Tillanders motion är därmed besvarad.

Sture Ericson underströk i detta sammanhang vad utskottet har uttalat om vikten av att besparingarna inom utrikesförvaltningen av olika skäl blir realistiska och att de noga övervägs. Det kan vi alla instämma i. Det har också utskottet gjort, och det kommer väl också riksdagen – som Sture Ericson sade – att göra inom kort. Vi tycker att besparingar över huvud taget skall noga övervägas och att de skall vara realistiska. Det gäller icke minst utrikesdepartementet. Det innebär emellertid icke – Sture Ericson gav inte uttryck för den uppfattningen heller – att man skall säga nej till varje besparing – långt därifrån. Utrikesdepartementet har som andra departement utrymme för åtskilligt i det sammanhanget.

Jag tänker här behandla den reservation av socialdemokraterna som föreslår besparingar på 4 milj. kr. för innevarande år, att användas till upplysningsändamål i fråga om nedrustningen. Det är att märka att detta anslag skulle rymmas under titeln E 3, ett anslag som rymmer diverse poster – det är upplysning i fråga om fredarbete och nedrustning – och som

regeringen sannolikt har varit ganska intresserad av. Det föreslås höjt från 2 milj. kr., som det var 1975, till 4,8 milj. kr., vilket är en ganska ansevärd höjning. Det nya anslagskravet är icke särskilt specificerat, men innebär dock i fråga om motiven en förbättring i förhållande till tidigare år. Det sägs sikta till anpassning efter en viss del av försvarskostnaderna och på så vis anpassas efter dessa. Vi tycker emellertid att vi inte har möjlighet att följa med i den marschen den här gången. Vi känner alla till budgetläget. Något nytt anslag av denna storleksordning tycker vi icke är påkallat.

Det innebär icke, som Sture Ericson sade, att de borgerliga skulle sakna intresse för fredsarbetet. Det är i själva verket en ganska betydande insinuation som ligger i det. Det finns lika stark känsla för nedrustningsarbete och fredsarbete i våra led som på Sture Ericsons håll. Det är jag övertygad om.

Vi har möjlighet att på olika sätt dra vårt strå till stacken på den punkten genom insatser av olika slag.

Det har också sagts att en så stor summa icke skulle kunna få en effektiv användning. Det ligger väl någonting i det, men eftersom detta anslagskrav upprepas år efter år blir naturligtvis möjligheterna att förbereda en effektiv användning större och större. Nästa gång kanske herr Ericson är bättre rustad på den punkten än han är i dag. Kvar står att budgetläget icke kan för utskottet motivera ett så stort anslagskrav. Ännu mindre kan det motivera att vi följer Oswald Söderqvists förslag om 10 milj. kr. i samma riktning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 85 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Det tillkommer mig att kommentera den del av utskottets betänkande som täcks av socialdemokraternas andra reservation, nämligen anslaget till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut, SIPRI.

Det är lätt att i huvudsak instämma med argumentationen såväl i reservationens text som i de anföranden som på den här punkten har hållits av Sture Ericson och Oswald Söderqvist. Centern har också i flera år arbetat för en ytterligare förstärkning av SIPRI. Det har ju då, herr talman, inte bara varit fråga om pengar utan också om många andra problem i resonemanget kring SIPRI:s fortsatta arbete. Jag kan alltså inte i och för sig invända mot att ytterligare 1 milj. kr. till SIPRI, som föreslås i den socialdemokratiska reservationen, skulle få god användning. Det är självklart att så skulle bli fallet. Det har talats om att SIPRI ger värdefullt underlag inte bara i den inhemska informationen och i den inhemska debatten utan också internationellt. SIPRI:s material är ju internationellt väl känt och väl utnyttjat.

I det ekonomiska läge som vårt land befinner sig i är det emellertid fråga om prioritering. Är det just nu och just här som pengarna skall läggas? Mot det skulle bl. a., som jag ser det, tala att den nye direktören för SIPRI ännu inte har tillträtt sin befattning. Borde inte han få vara med om att dra upp riktlinjerna för den fortsättning som vi alla är angelägna om? Borde vi inte också först lyssna på SIPRI:s vetenskapliga råd, som, herr talman, under nästa budgetår skall inkallas för första gången sedan 1971? Nya personer och

nya institutioner kommer alltså in i planeringen av SIPRI:s fortsatta arbete, och det synes mig vara angeläget att utskottet och riksdagen får lyssna på dem, innan vi går vidare och fattar beslut om ytterligare förstärkning av underlaget för SIPRI:s verksamhet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 86 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det var en intressant uppdelning som gjordes mellan Allan Hernelius och Sture Korpås när det gällde att svara för utskottsmajoriteten. Jag förstår varför Sture Korpås inte ville åta sig att svara beträffande det avsnitt som handlar om informationsfrågorna. I fjol hade nämligen centern en motion som innehöll all den argumentation som vi fört för en satsning på ökad informationsverksamhet via folkrörelserna, med den lilla skillnaden att centermotionen inte innehöll något yrkande om att man skulle anslå pengar. Vi hade då den för centern litet penibla situationen, att vi socialdemokrater yrkade bifall till centerns motion, medan Sture Korpås yrkade avslag på sin egen text. I år har vi inte sett till någon sådan centermotion, och det är synd. Jag tror fortfarande att det vore bra om de två partier här i riksdagen som har den starkaste anknytningen till stora folkrörelser kunde jobba hand i hand i detta avseende. Jag beklagar att vi måste vänta tills vi har en socialdemokratisk regering, innan vi kan få det här genomfört.

Hänvisningen till budgetläget är litet speciell. Jag tillhör inte dem som sätter försvarsanslaget i relation till vad vi gör på nedrustningsområdet. Men det är ändå så att försvaret får mer pengar än man kan göra av med. Det har vi motionerat om i annat sammanhang, och det handlar om många hundratals miljoner. Vi har lagt ett konkret förslag på fyra miljoner till folkrörelsernas informationsverksamhet och får till svar att budgetläget inte tillåter det: Men budgetläget tillåter alltså att riksdagen öser ut hundratals miljoner i försvarsanslag, som försvaret inte kan förbruka under nästa budgetår. – Detta om budgetläget.

Vi saknar inte intresse för den här saken, säger Allan Hernelius. Det är bra. Nästa gång kanske, säger han. Det är också bra. Men det är under nästa budgetår som ärkebiskopens ekumeniska internationella konferens skall genomföras. Hur har ni tänkt er att få fram pengar till den? Jag förmodar att staten måste rycka in på något sätt om det skall bli en reell konferens. En sådan konferens skulle göra en väldig nytta när det gäller att skapa opinion avseende de frågor som sedan blir de centrala på specialsessionen i FN:s generalförsamling. Det är alltså litet synd att vi inte får de här fyra miljonerna under kommande budgetår.

När det sedan gäller pengarna till SIPRI talade Sture Korpås om en ytterligare förstärkning. Jag tror inte att han lyssnade så noga till vad jag sade. Vad som sker är nämligen att under detta budgetår måste SIPRI dra ner sin verksamhet – sin forskning, sin publiceringsverksamhet osv. – med ungefär 10 %. Nästa budgetår kommer SIPRI, med de anslag som nu är föreslagna från den borgerliga majoritetens sida, att få dra ner ytterligare,

kanske med ett par forskartjänster. Detta är, såvitt jag förstår, sämsta möjliga start för den nye direktören: att komma till ett institut som krymper, med färre och färre forskare, mindre och mindre pengar för att göra någonting när det gäller att informera och sprida kunskap om vilka resultat man kommit fram till.

Sture Korpås tog ordet prioritering i sin mun. Det är verkligen en beklaglig prioritering som ni har gjort, när ni framtingar den här fortsatta krympningen av SIPRI:s verksamhet i ett läge där behovet av ökad satsning är mycket stort.

Under folktopparegeringens tid, våren 1979, gick det att motionsvägen höja anslaget till SIPRI. Men då satt Karin Söder tillfälligt med i utrikesutskottet, och hon hade en kort tid varit ordförande för SIPRI och insåg värdet av det arbete som utförs. Nu saknar vi sådana självständiga borgerliga ledamöter i utrikesutskottet, och därför låter man nedrustningen av SIPRI fortsätta ytterligare ett budgetår. Jag är förvånad över att ledamöter av nedrustningsdelegationen, exempelvis Ingrid Sundberg, vill ställa upp bakom det här förslaget. Jag kan försäkra kammaren att de som är engagerade i de internationella nedrustningsförhandlingarna i Genève, New York, Wien, Madrid och på andra håll och som vet vilken stor betydelse SIPRI har och vilken prestige institutet har, ser med stor förundran på hur den borgerliga regeringen åderlåter SIPRI.

Ola Ullsten kunde i höstas tack vare skickliga medarbetare göra en insats vid ESK-mötet i Madrid. Det goda namn han fick då kommer snabbt att gå förlorat när det blir allmänt känt att han är i färd med att låta SIPRI förblöda.

Anf. 87 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket angeläget att vi får diskutera om saken verkligen är betjänt av mer pengar. Och vi skall diskutera det, men när vi nu får ny ledning för SIPRI och när vi får in vetenskapliga rådet i sammanhanget, då är det angeläget att vi diskuterar med deras synpunkter och deras erfarenheter som bakgrund.

Jag tycker själv att det här är en mycket allvarlig fråga, och jag tror att hela saken tjänar på att vi diskuterar den allvarligt och inte låter enkla omdömen om andra som deltar i debatten få ge intryck av att det är fråga om olika värderingar av institutionernas arbete, av vikten av en dokumentation på det här området.

Låt oss ta det allvarligt! Låt oss diskutera huruvida denna miljon är avgörande för SIPRI:s fortsatta arbete eller om det är ännu viktigare att vi nu verkligen får se vilket underlag den nya uppsättningen i SIPRI kan ge oss för vår fortsatta anslagsbeviljning.

Anf. 88 ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag vill rätta till ett missförstånd som Sture Ericson har gjort sig skyldig till. Jag sade inte att vi kanske kan bevilja anslaget nästa år. Jag sade att herr Ericsons argumentering naturligt nog blir fylligare för varje år;

Anslag till information om nedrustning, m. m.

Onsdagen den
11 mars 1981

Anslag till information om nedrustning, m. m.

den är fylligare i år än den var i fjol. Därmed inte sagt att budgetläget nästa år är sådant att vi kan bevilja anslaget då – det förstår nog herr Ericson mycket bra.

Jag vill tillägga att intresset för fredsfrågor inte visar sig enbart genom anslag i riksdagen.

Anf. 89 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Frågan om anslag till folkrörelsernas informationsverksamhet i nedrustningsfrågor är i grund och botten inte en fråga om budgetläget – det är en fråga om politisk vilja. Den politiska viljan kommer inte att finnas här i kammaren förrän vi har en annan majoritet. Så enkelt är det med den saken.

När det gäller SIPRI säger Sture Korpås: Låt oss ta det allvarligt! En miljon är inte avgörande.

Vi tar det allvarligt. SIPRI:s styrelse har tagit det ytterst allvarligt – man har jobbat hårt med de anslagsäskanden man har fört fram och med den planering som man har presenterat för regeringen. Den slås nu i spillror genom det anslagsyrkande regeringen gör till riksdagen. Det är beklagligt.

Det är inte direktören som gör upp budgeten, utan det är styrelsen. Det är inte några allmänna diskussioner som skall leda till planeringen, utan det är styrelsen som har uppdraget att se till att institutet kan utvecklas, kan genomföra en meningsfull verksamhet och bidra till den internationella debatten i dessa frågor. Styrelsen har lagt fram ett program som regeringen nu skjuter åt sidan. Genom det här låga anslaget framtingar regeringen en ny planering, på en lägre nivå. Jag talade tidigare om ett par forskare. Det blir alltså mindre forskning utförd, det kommer att ges ut färre publikationer, det blir fråga om en krympning av hela verksamheten. Detta är den prioritering som Sture Korpås tycker är riktig. Jag beklagar det.

Anf. 90 ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Den politiska viljan kan komma till uttryck på många sätt. Den har visat sig i att anslaget E 3, som upptar anslag till bl. a. just fredsarbete, har mer än fördubblats under de senaste regeringarna.

Punkt 5 (information om mellanfolkligt samarbete m. m.)

I en förberedande votering biträdades reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl. med 142 röster mot 17 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1209 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 155 för reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

Punkt 6 (bidrag till Stockholms internationella fredsforskningsinstitut)

I en förberedande votering biträdde reservation 2 av Gertrud Sigurdsen m. fl. med 140 röster mot 17 för motion 1209 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 153 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 155 för reservation 2 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

Övriga punkter

Vad utskottet hemställt bifölls.

15 § Telefonkatalogernas utformning, m. m.

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1980/81:14 om anslag till Telekomunikationer (prop. 1980/81:100).

Anf. 91 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! I trafikutskottets betänkande 1980/81:14 behandlas bl. a. motionerna 187, som är en fempartimotion från östgötabänken, och 1723 av Gunilla André m. fl. Slutklämmen i vår östgötamotion är att vi vill ha en sammanhållen telefonkatalog för Östergötlands län, såsom vi hade före 1978.

Striden om hur vår telefonkatalog i Östergötland skall se ut har pågått i flera år. Vi motionärer hävdar, i likhet med de regionala myndigheterna i Östergötland och i likhet med vad vi hävdade i en motion i fjol, att vi bör ha en telefonkatalog som omfattar hela länet, även Ydre kommun. Låt mig här skjuta in att oberoende av hur det går med telefonkatalogen i Östergötland hoppas jag att televerket låter Ydre kommun ingå i någon av östgötadelarna.

Vi motionärer menar att Östergötlands län är väl avgränsat och väl arronderat. Om inte alla vägar bär till Rom, så bär de i alla fall till storstadsalternativet Linköping–Norrköping. De båda städerna fyller tillsammans funktionen av huvudorter för service, näringsliv och arbetsmarknad. I fråga om sjukvård, arbetsmarknad, utbildning, service och kulturella engagemang har man från länets myndigheter i stor utsträckning medvetet satsat på att dessa båda orter skall komplettera varandra. Denna strävan till integrering och komplettering motverkas nu medvetet av televerket genom att verket envist framhåller att ge ut separata katalogdelar för Linköping och Norrköping.

Utskottsskrivningen i anledning av motionerna 187 och 1723 är utförlig och positiv. Varför har jag då reserverat mig? Ja, det finns egentligen tre skäl till det.

Förra året skrev utskottet med anledning av den fempartimotion som vi då hade om en sammanhållen telefonkatalog för Östergötland:

”Utskottet anser att televerket vid eventuella överväganden om ändringar i telefonkatalogens indelning och distribution i största möjliga utsträckning

Onsdagen den
11 mars 1981

*Telefonkataloger-
nas utformning,
m. m.*

bör ta hänsyn till framförda regionala synpunkter och önskemål i enlighet med den av riksdagen fastlagda målsättningen att statliga affärsdrivande verk bör samordna sin planering med de regionalpolitiska riktlinjerna.”

Har televerket brytt sig om vad trafikutskottet sade då? Har televerket brytt sig om att våra regionala myndigheter fortsätter att hävda att televerkets genomförda delning av katalogen går på tvärs mot de av länsstyrelsen uppdragna regionalpolitiska riktlinjerna? Svaret är nej. Utan att bry sig om detta och utan att någon utvärdering gjorts av den genomförda delningen i en Linköpings- och en Norrköpingsdel, aviserar nu televerket en ytterligare uppdelning av katalogen så att en abonnent i Östergötland i framtiden behöver skaffa fem katalogdelar: Linköpingsdelen, Norrköpingsdelen, Motaladelen, det länstäckande yrkesregistret och Jönköpingsdelen för Ydre kommun. Det skulle naturligtvis ytterligare försvåra möjligheterna till sammanhållning och samarbete över kommungränserna i länet, och därför motsätter vi oss det bestämt.

Mitt andra skäl till reservation är att länsstyrelsen i Östergötland gång på gång har haft anledning påtala bristande överensstämmelse mellan åtgärder företagna av statliga verk inom länet och önskemål från regionala myndigheter som har till uppgift att föra länsinvånarnas talan och främja regionala syften. Televerkets agerande vad gäller uppdelning av telefonkatalogen på två delar är ytterligare ett bevis på denna bristande samordning. Man har från televerkets sida efter påtryckningar från länsmyndigheterna framhållit att man önskar få informera om sina åtgärder och planer. Sådan information har också kommit till stånd, men någon strävan från televerket att ta hänsyn till de önskemål som då har framkommit från länsmyndigheterna har inte märkts.

Så går det alltför ofta till i dag: Statliga verk upplyser de regionala myndigheterna om sina planer, noterar att samråd har skett och går sedan vidare i planeringen, oberoende av hur starka negativa reaktioner man får från länsmyndigheterna. Det är viktigt att vi finner former för ett verkligt samarbete mellan regionala myndigheter och statliga verk så att de resp. parternas planering inte går stick i stäv mot varandra.

Mitt tredje skäl till reservation är att televerkets centralförvaltning i en skrivelse den 24 september 1980 anför: ”Projekt framtidskatalogen har nu avancerat så långt att det är dags för den slutliga utformningen av den framtida telefonkatalogen, remittering till yttre intressenter samt genomförandebeslut.” I stort sett innebär framtidskatalogen att vi får färre riktnummerområden i varje katalog. Siffrorna 50–60 kataloger för hela landet anges. Om katalogvolymen överskrider vissa fastställda mått bryts de gula sidorna ut och bildar en separat del. Det är vad som skall ske i t. ex. Östergötland. Katalogen kompletteras med en förteckning över kommunala, landstingskommunala och lokala statliga myndigheter som betjänar medborgare inom abonnentförteckningens täckningsområde och vidare med någon form av socialkatalog och postnummerkatalog. Men, säger televerket – och det här är ett viktigt men –, införandet av de tre sistnämnda avsnitten är beroende av de överenskommelser rörande produktion och finansiering som kan komma att

träffas mellan televerket och huvudmännen för informationsavsnitten. Om en sådan överenskommelse kommer till stånd och hur den i så fall kommer att se ut, det vet vi ingenting om.

I Stockholm och Göteborg däremot planeras inte någon geografisk uppdelning av telefonkatalogerna. Där skall de resp. katalogdelarna indelas i förteckningar över bostadsabbonenter som delas ut till abonnenterna vartannat år och över företag, alfabetiskt och branschvis, som delas ut varje år. Nuvarande katalogformat bibehålls. I dessa områden är det uppenbarligen möjligt att ha sammanhållna kataloger trots att de uppställda kriterierna på volym inte kan följas och trots att man även där ämnar införa den nya information som jag talade om förut.

Som framgår av reservationen menar jag att televerket bör överväga om den här modellen skulle passa även i andra delar av landet och hur stora besparingar man därigenom skulle kunna göra. Däremot ställer jag mig inte bakom förslaget i motion nr 564. Att ge ut katalogerna vart tredje år medför ett för långt tidsintervall, och de årliga supplementen skulle bli så omfattande att kostnadsminskningen blir blygsam.

Som synes kommer den s. k. framtidskatalogen att beröra er allesammans. Om man inte vill ha tre, fyra eller fem katalogdelar att bläddra i när man skall ringa inom länet och om man anser att televerket skall beakta och inte bara notera länsmyndigheternas åsikter i den här frågan, så har man här en chans att rösta med reservationen.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen och därmed till motionerna 187 och 1723.

I detta anförande instämde Börje Stensson (fp) och Åke Polstam (c).

Anf. 92 RUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Till detta betänkande har de socialdemokratiska ledamöterna i trafikutskottet fogat ett särskilt yttrande. Vi har gjort detta för att än en gång markera vår uppfattning när det gäller televerkets verksamhet.

När riksdagen nyligen beslutade om vissa åtgärder på teleområdet motsatte vi socialdemokrater oss flera av de förslag som den borgerliga majoriteten här drev igenom. Det gällde bl. a. att verkstadsrörelsen fördes över till bolagsform, förslaget om en rörlig kredit och tidpunkten för larmdivisionens bolagsbildning.

Vi ansåg, i likhet med televerket, att Telefinans AB skulle bildas. Vi ansåg också att beslutet att ombilda verkstadsrörelsen till bolag var olyckligt och skapade en helt onödig oro samt osäkerhet om framtiden. Detta beslut stred också mot televerkets ursprungliga förslag liksom mot en enig personalkårs uppfattning. Vi ansåg också att flera uttalanden i propositionen skapade oklarhet om hur långt regeringen egentligen vill gå när det gäller privatiseringen inom televerkets verksamhetsområde.

Vår uppfattning i dag är precis densamma som vi tidigare utförligt har redovisat här i riksdagen. Men trots att vi fortfarande anser att våra förslag är de bästa för televerket återkommer vi inte nu, med tanke på att riksdagen så

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Telefonkatalogernas utformning,
m. m.*

Onsdagen den
11 mars 1981

Telefonkataloger-
nas utformning,
m. m.

nyligen har fattat beslut i dessa frågor.

Jag vill ändå, herr talman, slutligen slå fast att vi inte godkänner att man driver igenom sådana här genomgripande förändringar som den borgerliga majoriteten gjorde den 18 december tvärtemot de anställdas klara och entydiga uppfattning. Detta innebär i klartext: med en socialdemokratisk riksdagsmajoritet kommer sådana här beslut att korrigeras.

Anf. 93 STURE PALM (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag kommer tillbaka till en fråga som låg på riksdagens bord så sent som dagarna före jul.

Det gäller propositionen om vissa åtgärder på teleområdet, som tydligen utskottsbehandlades i stor hast för att sedan klubbas igenom vid midnatt under höstsessionens sista kvällsplenum.

Jag anförde då kritiska synpunkter på televerkets provnings- och kontrollfrågor i anslutning till denna proposition.

Enligt min mening har denna fråga fortsatt aktualitet, och därför har jag tillsammans med Lars Gustafsson tagit upp den på nytt i motion 456 vid årets riksmöte.

Redan vid behandlingen av propositionen i december skrev rådet för officiell provning vid statens provningsanstalt till trafikutskottet, kritiserade propositionen och erinrade om den lagstiftning som sedan snart tio år tillbaka finns på detta område.

I skrivelsen påpekades att lagen ger en möjlighet att undanta viss provning från riksprovplatssystemet. Denna möjlighet bör utnyttjas endast när det är påkallat av särskilda skäl.

Rådets ledamöter ansåg att sådana särskilda skäl inte kunde anföras i detta fall och skrev därför till trafikutskottet:

”Det krav på opartiskhet som departementschefen anser att handläggningsordningen inom televerket måste uppfylla, kan enligt rådets mening inte uppfyllas genom de i propositionen föreslagna åtgärderna. Genom olika åtgärder inom televerket kan man möjligtvis öka förutsättningarna för en objektiv handläggning men kravet på opartiskhet kan inte tillgodoses så länge provningen ligger kvar inom televerket.”

Rådet slog vidare fast att det vill ”bestämt avråda från att den officiella provningen inom televerkets område undantas från lagstiftningen om riksprovplatser. Den bör i stället bedrivas vid en riksprovplats som utses enligt den ordning som statsmakterna tidigare beslutat om.”

Undertecknare av skrivelsen var cheferna för konsumentverket, arbetarskyddsstyrelsen och statens bilprovning samt representanter för industri, handel och fackföreningsrörelse som ingår i provningsrådet.

I trafikutskottets betänkande blev inget sagt om denna skrivelse. Riksdagen fick i stället veta att kontrollfunktionen i fortsättningen skulle skötas av en nämnd inom televerket. Ett av skälen mot att ansluta denna verksamhet till riksprovplatssystemet anfördes vara att det skulle bli dyrt för televerket.

Dessa invändningar, herr talman, har vi mött många gånger på andra områden.

Om sådana argument skulle få bli avgörande vore risken stor att vårt samhälle på kort tid blev helt befriat från denna typ av officiell provningsverksamhet, som har lagfästs av riksdagen.

Tänk om t. ex. *vattenfallsstyrelsen* skulle anföra kostnadsskäl för att säga nej till officiell provning och i stället själv svara för all kontroll vid byggandet av kärnkraftverken! Exemplet skulle kunna mångfaldigas på vart det skulle bära hän om man tillämpade den argumentationen på andra områden.

Den motion som nu ligger på riksdagens bord har emellertid fått en mer seriös behandling.

Nu har således statens provningsanstalt inkommit med ett yttrande, och vi noterar med tillfredsställelse att näringsutskottet – som fungerar som ett slags huvudman för denna officiella provningsverksamhet i vårt land – intar en mycket positiv hållning till vad som anförts i motionen.

Jag vill citera ur näringsutskottets yttrande, där man säger: "Näringsutskottet instämmer sålunda i vad motionärerna har anförts om betydelsen av opartiskhet och rättssäkerhet vid officiell provning. Utskottet noterar samtidigt att det beslut som riksdagen fattade för mindre än två månader sedan ger uttryck för en ambition i samma riktning. Mot denna bakgrund är utskottet inte berett att nu förorda ett beslut enligt motionärernas förslag. Näringsutskottet förutsätter emellertid att regeringen noga följer hur den av riksdagen i december 1980 godkända handläggningsordningen fungerar i praktiken."

Hade trafikutskottet berett näringsutskottet möjlighet att lämna sitt yttrande när propositionen var uppe till behandling i höstas hade sannolikt provnings- och kontrollfrågorna redan hamnat där de rätteligen hör hemma – i riksprovplatsystemet vid statens provningsanstalt.

Riksdagen hade därmed sluppit framföra uppmaningen att – som det nu står i trafikutskottets betänkande – regeringen noga skall följa hur den nya handläggningsordningen fungerar i praktiken. Regeringen borde enligt min mening ha annat att göra, när det nu finns specialorgan för de här uppgifterna.

Herr talman! Jag finner behandlingen av denna fråga ganska märklig. Skälet till att trafikutskottet inte vill vidta några åtgärder är att det tidigare beslutet ligger för nära i tiden. Eftersom inte viljan finns hos utskottet att vidta någon ändring är utgången given. Det förändrar emellertid inte motionärernas uppfattning i själva sakfrågan.

Jag yrkar bifall till motion 456.

Anf. 94 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! I motion 1723, som behandlas i detta utskottsbetänkande, har vi centerledamöter från Skaraborgs län begärt en sammanhållen telefonkatalog för vårt län. Anledningen till motionsyrkandet är att televerket nu planerar att vidta drastiska förändringar. Förslaget är att nuvarande Skövdedel skall delas upp i inte mindre än fyra delar. Samman-

Onsdagen den
11 mars 1981

*Telefonkataloger-
nas utformning,
m. m.*

taget innebär det, om man skall få med hela länet, ett behov av sex telefonkatalogdelar, eftersom huvuddelen av Gullspångs kommun ingår i Karlstadsdelen och Mullsjö och Habo ingår i Jönköpingsdelen.

Televerket hävdar att ett vanligt hushållsbehov av information om andra hushåll huvudsakligen är begränsat till ett geografiskt litet område. Från denna utgångspunkt har man gjort upp en mall, byggd på en koncentrationsfilosofi, en centraliserad samhällsstruktur. Denna mall vill man tillämpa också i Skaraborgs län, det i särklass mest decentraliserade län som vi har i vårt land. Det är ett län med små kommuner och en arbetsmarknad där de olika kommunerna kompletterar varandra, vilket medför att pendlingen mellan kommunerna är omfattande. Detta påverkar självfallet kontaktbehoven mellan innevånare i olika kommuner i länet.

Televerkets förslag medför orimliga effekter inte bara mellan olika kommuner utan också inom en kommun. Som exempel kan nämnas att Mariestads kommun enligt förslaget skulle få abonnenter i tre katalogdelar. Det måste innebära att de enskilda människorna tvingas att på egen hand inköpa katalogdelar. Därmed följer man det gängse mönstret vid rationaliseringar: kostnaderna får bäras av någon annan.

Det är knappast förvånande att förslaget mött starkt motstånd. Länets tre regionala organ, länsstyrelse, landsting och Skaraborgs länsavdelning av Kommunförbundet, har i ett gemensamt, enhälligt yttrande uttalat att förslaget om uppdelning av telefonkatalogen inte bör genomföras. Andra alternativ bör i stället studeras och utformas i samråd med företrädare för länsstyrelse, landsting och kommuner. Denna samfälliga meningsyttring från de politiskt sammansatta organen måste tillmätas stor vikt. Reaktionen från Skaraborgs län torde vara ett åskådningsexempel på vad utskottet hade i tankarna då en liknande motion förra året föranledde utskottet att uttala, "att televerket vid eventuella överväganden om ändringar i telefonkatalogens indelning och distribution i största möjliga utsträckning bör ta hänsyn till framförda regionala synpunkter och önskemål i enlighet med den av riksdagen fastlagda målsättningen att statliga affärsdrivande verk bör samordna sin planering med de regionalpolitiska riktlinjerna".

Av utskottets majoritetsskrivning framgår att något beslut om katalogområdenas framtida omfattning ännu inte har fattats av televerket. Det är givetvis bakgrunden till att vi i riksdagen tagit upp den här frågan för att om möjligt kunna påverka beslutet. Det är bra att majoriteten vill understryka vikten av att televerket beaktar regionala synpunkter, men jag anser att skrivningen och hemställan i reservationen på ett än bättre sätt tillgodoser de synpunkter vi framförde i vår motion, varför jag yrkar bifall till den reservation angående telefonkatalogens utformning som är fogad vid trafikutskottets betänkande nr 14.

I detta anförande instämde Stig Genitz (c).

Anf. 95 ROLF CLARKSON (m):

Herr talman! Televerket har en årskostnad på ca 250 milj. kr. för att utge de olika telefonkatalogerna i landet. Televerket är också en affärsdrivande enhet. Det är alldeles klart att en av dess bjudande plikter är att se till att det lämnas en god service till en rimlig kostnad. Det pågår sedan flera år tillbaka en försöksverksamhet när det gäller telefonkatalogerna, för att det skall kunna bli minskning av katalogområdena och smärre enheter. På detta kan man spara avsevärda belopp. T. ex. Östergötlands län har "drabbats". Här delade man redan 1979 katalogen i en Norrköpingsdel och en Linköpingsdel. Abonnenterna erbjöds att utan extra kostnad få ett exemplar av den andra katalogen, om så önskades. Endast 3-5 % av abonnenterna använde sig av detta erbjudande. Det är alldeles uppenbart att det är fråga om en serviceförsämring, men kanske inte så stor att den tidigare höga kostnaden kunde anses motiverad.

Trafikutskottets majoritet är på det klara med att det är viktigt att man från televerkets sida tar hänsyn till regionala och lokala önskemål av det här slaget, men det är viktigt att man fortsätter ansträngningarna att sänka kostnaderna. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till den snabba tekniska utvecklingen, som gör att vi om några år kanske har en framtidskatalog av ett helt annat slag och ett helt annat innehåll än den nuvarande. Arbetet med att i framtiden lägga upp en sådan katalog kräver försöksverksamhet av det slag som vi i dag har talat om här i kammaren.

Herr talman! Jag ber att i alla delar få yrka bifall till trafikutskottets betänkande nr 14.

Anf. 96 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Rolf Clarkson nämnde televerkets besparingar, och jag vill säga några ord om dessa.

Siffrorna beträffande besparingar med det nya systemet är något svåra att få fram. I ett cirkulär av den 10 november 1980 från televerket i Norrköping framhålls att kostnadsminskningen för de centrala framställningsmomenten i vissa fall kan beräknas till ca 25 %. Det sägs också att framställningen om myndighetsregister medför en ökning av personalbehovet på katalogexpeditionerna med 3-5 %. Dessa poster är ju inte jämförbara. De visar bara att det här inte är så enkelt.

I ett annat cirkulär av den 24 september 1980 från televerket heter det: "Den föreslagna formatförändringen kräver nyinvesteringar i tryckeriutrustning som är ganska omfattande och därmed tidsödande." Vi vet inte vad det här kostar.

Televerket säger också att vissa delar av framtidskatalogen är, som jag nämnde förut, beroende av överenskommelser rörande finansiering mellan verket och huvudmännen för informationsavsnittet. Kostnaderna flyttas alltså över till andra myndigheter, som så ofta när ett verk vill rationalisera. Dessutom flyttas kostnaderna över till abonnenterna, som dels får köpa - det är meningen i framtiden - andra delar av katalogen än den egna lilla delen, dels ringa nummerbyrå. Jag kan inte tro annat än att vid det system som

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Telefonkatalogernas utformning,
m. m.*

framtidskatalogen skulle kräva måste nummerbyrån förstärkas, vilket ju också kostar pengar.

När det till slut gäller ekonomin skriver jag i reservation att televerket för att åstadkomma besparingar åtminstone borde överväga modellen att dela upp katalogen i förteckningar över bostadsabonnenter och företagsabonnenter. Dessa förteckningar skulle ges ut vartannat resp. varje år även utanför storstadsområdena. Mig veterligt har man från verkets sida över huvud taget inte räknat med denna möjlighet eller låtit de regionala myndigheterna välja mellan de här båda alternativen.

Anf. 97 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Det är självfallet vällovt att televerket försöker att sänka kostnaderna, och det är inte det som c-ledamöterna från Skaraborgs län vänder sig emot. Vi tycker att det är beklagligt att de regionala och lokala organen inte har beretts tillfälle att lämna synpunkter och påverka utredningsarbetet i ett tidigare skede.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 44 för reservationen av Anna Wohlin-Andersson. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 456 av Sture Palm och Lars Gustafsson, bifölls med acklamation.

16 § Anslag till postverket

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1980/81:15 om anslag till Postväsende (prop. 1980/81:100).

Anf. 98 RUNE TORWALD (c):

Herr talman! Jag vill främst göra några kompletteringar till de särskilda yttranden som finns fogade till trafikutskottets betänkande 1980/81:15.

I motion 268 begärde jag att anslaget på 3,5 milj. kr. till Göteborg Ban skulle slopas, eftersom formuleringen i budgetpropositionen tyder på att det är fråga om medel för en utbyggnad av terminalen Göteborg Ban för brevhanteringen. Utskottet har emellertid under hand erfarit att det inte var så, utan att de 3,5 miljonerna var avsedda för att betala sluträkningarna för den redan färdigställda och ianspråktagna terminalen. Mot den bakgrunden

har jag naturligtvis accepterat utskottets hemställan om avslag på motionen. Men eftersom riksdagsrevisorerna nyligen har redovisat en genomgång av det här ärendet och det därvid har visat sig att det i alla fall är aktuellt med en tillbyggnad, som skulle kosta uppemot 100 milj. kr., finner jag ändå anledning att säga några ord.

För en sådan tillbyggnad skulle bara kapitaltjänstkostnaderna bli så stora att det skulle krävas en personalbesparing på bortåt 100 personer bland dem som sysslar med brevhanteringen i Göteborg. Det tror jag är helt orealistiskt, även om man utnyttjar den allra modernaste brevsorteringsmaskin som finns.

Jag är medveten om att postverket har en mycket personalintensiv verksamhet, och jag finner det därför naturligt att verket genom ökad mekanisering söker nedbringa personalbehovet, men det innebär å andra sidan inte att man får negligera de lokalkostnader som uppkommer i sammanhanget. Enligt min mening finns det stora fördelar med att låta brevhanteringen stanna kvar på Göteborg 1, eftersom man där har snabbare transporter till och från de postkupéer m. m. som primärt ankommer till resp. avgår från Göteborgs centralstation. Dessutom får man vid denna lokalisering direktkontakt med den ganska stora brevbäringsavdelningen på Göteborg 1. Jag har också klarlagt att det finns stora outnyttjade lokalutrymmen på Göteborg 1 sedan man nu har flyttat ut en hel del av de gamla avdelningarna till det nya bangårdspostkontoret. Mot den bakgrunden anser jag att man absolut bör eftersträva att inrymma den brevsorteringsmaskin som är aktuell inom Göteborg 1:s gamla lokaler, även om dessa naturligtvis kommer att kräva viss ombyggnad.

I sammanhanget kan jag inte underlåta att påtala den mycket kraftiga brevportohöjning som har aviserats. Om postverket drar på sig onödiga lokalkostnader i Göteborg – och även på andra håll i landet – skärps naturligtvis riskerna för fortsatta portohöjningar.

I motion 1980/81:577 kräver Gunnar Björk i Gävle och jag att riksdagen skall upphäva 1976 års beslut om att postverkets regionala organisation skulle baseras på åtta distrikt, eftersom detta ännu efter fem år inte har genomförts. Skälen för att ett fastställande av en regional organisation för postverket baserades på nuvarande sju regionförvaltningsorter har även utskottet funnit bärande, varför utskottet väntar sig att postverket snarast aktualiserar frågan. Jag noterar detta med stor tillfredsställelse och tror att denna delas av regionförvaltningens personal i t. ex. Gävle.

När det gäller effekterna i övrigt av den postverkets omorganisation som vi beslutade om 1976 – det var en omorganisation som skulle verka decentraliserande – måste jag tyvärr konstatera att den utlovade reduceringen av administrativ personal inom centralförvaltningen inte har åstadkommits. Om man gör jämförelser av utvecklingen av centralförvaltningarnas administrativa personal inom postverket med de andra trafikverken – televerken och järnvägen – finner man dess värre att postverkets ökning på centralförvaltningen varit större än på lokalförvaltningarna, trots att man där har ett större antal anställda. Järnvägen har lyckats minska sin administrativa

*Anslag till post-
verket*

personal på alla plan, alltså även på centralförvaltningen, i takt med den totala personalminskningen. Televerket har visserligen ökat en aning på centralförvaltningen under samma femårsperiod, men då måste det noteras att man där helt dragit in regionala förvaltningar med drygt 700 tjänster. Det är därför uppenbart att postverket när det gäller en decentraliserad organisation har lyckats sämst.

Jag ställer mig helt bakom utskottets uppfattning att den lokala förvaltningens ställning i postverket skall stärkas genom decentralisering av arbetsuppgifter från central och regional nivå, så att personalen inom såväl central- som regionalförvaltningarna kan minskas i framtiden.

I motion 1980/81:450 har centerpartisterna Gösta Andersson och Arne Fransson redovisat de problem som uppkommer vid sammanslagning av lantbrevbäringslinjer. Jag skulle vilja återge vad vi skrivit i vårt särskilda yttrande:

”Vi delar utskottets uppfattning att glesbygden normalt får en mycket god service genom lantbrevbäringslinjer. Under senare tid har dock en klar tendens till försämrad service kunnat noteras främst till följd av att en mängd kortare linjer vid uppkommen vakans sammanslagits med annan linje för att åstadkomma en heltidstjänst för lantbrevbärare. Detta får två konsekvenser, nämligen dels att flertalet korrespondenter efter linjerna får posten senare än förut, dels att mycket eftertraktade möjligheter till deltidssysslor i glesbygden försvinner.”

Om posten kommer senare i glesbygden innebär det många gånger att småföretagen där får stora svårigheter att besvara posten samma dag – ofta blir det helt omöjligt. Det är också så att det i glesbygden är många som vill kombinera exempelvis barn tillsyn eller mindre förvärvsverksamhet av olika slag med en inkomst av anställning av den här typen. Det vore därför djupt olyckligt om postverket nu valde att koncentrera sin verksamhet på ett mindre antal arbetstillfällen genom övergång till heltidsbefattningar. En sådan politik leder endast till att sysselsättningsläget i glesbygderna blir ännu sämre än vad det nu är.

Till sist vill jag bara med en viss förvåning notera hur brått socialdemokraterna numera har att få bort kyrkans tjänstbrevsrätt. Utskottsmajoriteten liksom kommunikationsministern tycker att frågan bör vila i avvaktan på att de fortsatta överläggningarna om det framtida förhållandet mellan staten och svenska kyrkan hinner slutföras. Vi anser att man dessförinnan inte bör ta ställning i denna fråga.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Anf. 99 PAUL JANSSON (s):

Herr talman! I motsats till Rune Torwald kan jag inte påstå att postverket skaffar sig för stora lokaler, vilket han tydligen ansåg var fallet i Göteborg.

I motion 1980/81:1330 har vi motionärer föreslagit att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en sådan fördelning av tillgängliga medel

för byggande av posthus m. m. bör ske som möjliggör byggstart för ett nytt posthus i Falköping under hösten 1981.

Det här yrkandet ställer sig utskottet kallsinnigt till. I viss mån kan jag förstå det ställningstagandet. Det är ju inte bara det färdigprojekterade posthuset i Falköping som inte kan påbörjas. En rad andra posthus runt om i landet kommer inte till stånd på grund av den uppläggning när det gäller medelstillelningen som kommunikationsministern har valt i det här avseendet.

Det är kanske mot bakgrund av att så mycket pengar satsas på ett enda ställe, nämligen i den s. k. kungl. huvudkommunen. Tomtebodaprojektet kräver ju stora pengar. Dit går huvudparten av de medel som skall användas för byggande av posthus. Självfallet är det viktigt att postservicen fungerar bra i Stockholm. Det har hela landet glädje av. Men man kan, herr talman, fråga sig om det verkligen är rimligt – vi tar upp det i vår motion – att av den tilldelade ramen på 218,4 milj. kr. för byggande av posthus i landet inte mindre än 167 milj. kr. tas i anspråk för Tomtebodaterminalen, medan övriga landet får dela på ca 50 milj. kr.

I övrigt tycker jag att det är en bedrövlig utveckling att man på område efter område lägger hämsko på byggandet i vårt land. Det byggs för litet bostäder – det har vi hört tidigare i dag. Det byggs för litet inom industrisektorn på grund av bristande investeringsvilja inom industrin. Den åtstramning som kommer att ske i både landsting och kommuner kommer att innebära en minskning i byggandet av skolor, sjukhus, daghem osv. Man frågar sig vad landets byggnadsarbetare och byggnadsindustri egentligen skall syssla med framöver, om den här utvecklingen får fortsätta.

Jag tror att det blir utomordentligt bekymmersamt om vi på det här sättet drar ned byggandet i vårt land. Det leder först och främst till försämrade service på många områden. De nya posthus som man från postens sida har begärt att få bygga ute i landet behövs faktiskt för att postens service till människorna skall fungera bra. På många håll är nämligen arbetsmiljön för de postanställda mycket bristfällig. De tvingas jobba i trånga och otidsenliga lokaler. Inte minst viktigt är att arbetstillfällen skapas, inte bara för byggnadsarbetare utan som bekant också för annan industri och inte minst för transportsektorn.

Som vi framhållit i vår motion är inte mindre än 500 byggnadsarbetare utan jobb i Skaraborgs län f. n. Det befaras att läget under kommande vinter blir ännu kärvare. Det är alldeles uppenbart att det skulle vara ett välkommet tillskott för byggnadsarbetarna i Skaraborgs län om byggandet av posthuset i Falköping kom i gång. 35 byggjobb skulle då kunna få jobb.

För min del anser jag det vara beklagligt att utskottet accepterade den medelsfördelningsfilosofi som kommunikationsministern har valt. Postverket hade begärt 77,4 milj. kr. för byggande av medelstora posthus, men man får bara 45 milj. kr. av regeringen. Nu säger trafikutskottet som svar på vår motion: "Utskottet som anser att behov finns att genomföra de av postverket föreslagna byggnadsprojekten vill understryka att de synes väl lämpade för arbetsmarknadspolitiska insatser." Det är i och för sig bra, men om nu

utskottet anser att de posthus borde ha byggts som postverket äskat anslag för, skulle man inte ha godtagit den snäva ram som kommunikationsministern föreslagit, utan man skulle ha tillstyrkt de 77,4 milj. kr. som posten begärt.

Vidare vill jag fråga utskottets talesman: Skall utskottets skrivning tolkas så att postverket nu skall gå till arbetsmarknadsverket och begära pengar för att kunna bygga de här posthusen, eftersom det här är fråga om arbetsmarknadspolitiska medel? Om svaret är ja på den frågan, finns det ännu större anledning att undra varför man inte direkt kunde ha beviljat det anslag som det här är fråga om.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 100 BERTIL ZACHRISSON (s):

Herr talman! Jag har två ärenden i talarstolen. Det första är att yrka bifall till den reservation som är fogad till betänkandet när det gäller ersättningen till postverket för befordran av tjänsteförsändelser. Riksdagen beslöt ju i höstas att en del primär- och landstingskommunala organ, t. ex. sjukvårdsinrättningar, och andra icke statliga organ som ägs av primär- och landstingskommuner skulle få sin tjänstebrevsrätt indragen från 1983/84. Vi tycker att det är lika rimligt att de kyrkliga organen, som ju också de har en beskattningsrätt, skulle kunna avstå från tjänstebrevsrätten. Det skulle spara 20 milj. kr för statsverket.

Självfallet skall tjänstebrevsrätten finnas kvar för det som är exklusivt statligt, dvs. domkapitlens och pastorsämbetenas folkbokföringsverksamhet. I dessa tider är som bekant 20 milj. kr. rätt mycket pengar.

Mitt andra ärende är att mycket kortfattat kommentera situationen för de statliga verken. Televerket och postverket, som vi diskuterar i dag, är exempel på mycket välskötta statliga verk. De konkurrerar framgångsrikt även med privata företag. Vid en internationell jämförelse visar det sig t. o. m. att de är mycket framgångsrika och utvecklingsmedvetna. Det är billigt att skicka brev i Sverige, och det är billigt att telefonera i Sverige, vilket beror på att vi har bra statlig verksamhet på dessa områden. Det är därför med mycket stor oro som vi har sett de återkommande tendenserna att underminera de statliga verkens verksamhet. Ett sådant exempel har vi diskuterat nyss när det gäller televerket – jag skall självfallet inte upprepa vad som sagts i den debatten. Vi har emellertid under senare tid bevittnat en liknande insats på postverkets område. Det är problemen med postens driftekonomi som har långdragits i regeringens kansli på ett ganska otillständigt sätt. Det är uppenbarligen en dragkamp i regeringen om postens ekonomi. Posten har fört en mycket skicklig ekonomisk politik med en fondering för att kunna dämpa framtida prishöjningar på ett rimligt sätt och låta dem komma i så att säga successiv följd. Nu har regeringen dragit detta i långbänk, och så har vi fått ett slags konstig kompromisslösning, som innebär att man dels urholkar postens fonder, dels får en portohöjning som antagligen är felaktig i förhållande till de önskemål som posten hade. Vare sig detta är ett uttryck för att regeringen som vanligt är obeslutsam eller det är ett

medvetet sätt att underminera postverkets ekonomi är det i båda fallen mycket beklagligt. Det är nämligen postens framtida kunder som får betala. Det är viktigt att postverket långsiktigt får ha en stabil ekonomi.

Det beslut som vi skall fatta om en liten stund och som gäller postens möjligheter att på investeringsområdet få större frihet är ett steg i rätt riktning. Men det sätt på vilket regeringen har handlagt portohöjningsfrågorna den senaste tiden är exempel på handläggning som går i motsatt riktning.

Även om kommunikationsministern nu inte är här i kammaren, vilket han väl borde ha varit, vill jag utnyttja detta tillfälle att påpeka att så bör frågor av det här slaget inte handläggas.

Anf. 101 MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Låt mig i denna något triviala debatt om tjänstebrevsrätt hålla ett litet anförande om drottning Silvia. Det är nämligen mycket glädjande att generaldirektören för postverket och jag har haft samma goda ambition att få vår förtjusande drottningens bild på ett frimärke. Vi känner till hennes oersättliga insatser inte bara för den kungliga familjen utan också för landet och folket – inte minst i internationella sammanhang i samband med offentlig och annan representation. Nu är förväntningarna stora.

Der Spiegel skrev härförleden: Nu väntar all världens filatelister med spänning på det frimärke som skall komma. Och jag är övertygad om att det är en god affär, men det är framför allt fin PR för vårt land.

Nu hoppas jag bara att det skall bli en bild som ger rättvisa åt drottningens både inre och yttre skönhet. Det finns konstnärer som kan sådant! Om det blir en sådan bild, då blir den på sitt sätt Sveriges vackra ansikte utåt – och ett sådant kan vi behöva, herr talman.

Mom. 1 – 8

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9

Vid votering medelst rösträkning avgavs 154 röster för utskottets hemställan och 154 röster för reservationen av Bertil Zachrisson m. fl.

Kammaren beslöt med 155 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 154 röster avgavs för att mom. 9 skulle avgöras omedelbart genom lottning.

Onsdagen den
11 mars 1981

*Djursjukhuset i
Helsingborg*

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:17 om djursjukhuset i Helsingborg.

Anf. 102 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Under den senaste timmen har jag fått flera förfrågningar, om jag tänker begära votering eller om jag har något yrkande. Jag skall redan från början säga att jag har ett yrkande.

Utskotten i allmänhet brukar demonstrera stor fantasirikedom när det gäller att stapla argument för att avstyrka motioner. Jag kan dock konstatera att jordbruksutskottet i det här ärendet inte levt upp till de förväntningarna.

Argumenten för ett avslag på begäran om statligt kreditstöd till uppförandet av ett djursjukhus i Helsingborg är tämligen tama. Eftersom motionen varit uppe till behandling i utskottet vid ett flertal tillfällen finner jag utskottets avstyrkande märkligt.

Herr talman! Jag skall under några minuter ta kammarens tid i anspråk för att belysa omfånget av den verksamhet på det här området som bedrivs i Helsingborg.

Under år 1980 behandlade djursjukhuset nästan 28 000 djur. Av dessa var 11 000 s. k. stordjur – hästar, nötkreatur och svin. Det betyder en patienttillströmning på mellan 80 och 100 djur per dag, om man enbart räknar vardagar, och det betyder att nästan 40 av dessa patienter per dag var s. k. stordjur.

Under 1979 utfördes 6 677 operationer på djursjukhuset, varav 2 547 på hästar, 2 642 på hundar och nästan 1 500 på stordjur, nötkreatur och svin. De här siffrorna berättar något om djursjukhusets stora betydelse även för lantbruket. Och det är ett stort upptagningsområde som det handlar om, nämligen Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Blekinge och Kronobergs län. 52 kommuner drar nytta av sjukhusets tjänster.

Detta upptagningsområde är vårt lands djurtätaste region. Där finns 22 % av antalet hästar i landet, 22 % av samtliga registrerade hundar, 28 % av nötkreatursstammen och inte mindre än 60 % av landets hela svinstam. Vid djursjukhuset finns 50 personer anställda, varav 11 veterinärer.

Och ändå, herr talman, avfärdar man motionen med att djursjukvård inte är en statlig angelägenhet och därför inte kan åtnjuta statlig kreditgaranti. Det tycker jag är konstigt, för en lantbrukare som tänker köpa en gård kan få statlig kreditgaranti. En blivande villaägare kan få statligt lån, men en verksamhet som är av oerhörd vikt även ekonomiskt för tusentals lantbrukare avvisas på detta enkla sätt.

Djursjukhusets kostnader ligger kring 8 milj. kr. årligen. Kommunerna bidrar bara med ca en halv miljon av de pengarna. Resten betalas av djurägarna när de anlitar sjukhuset. Kostnaden per patient är i genomsnitt 317 kr. Kommunernas kostnadsandel är så låg som 7 %. Det är inte några krav från huvudmannen på sjukhuset. Malmöhus läns hushållningssällskap,

*Djursjukhuset i
Helsingborg*

på att driftkostnaderna skall täckas av statliga medel, utan vad det gäller är enbart hjälp med kapitalkostnader till nybyggnaden och detta i form av lån.

Djursjukhuset i Helsingborg och dess krisartade situation med nedslitna och otillräckliga lokaler har redan tidigare varit föremål för behandling i riksdagen. 1975/76 väcktes en fempartimotion om finansiering av djursjukhusen, med herr Larsson i Staffanstorp som första namn. I denna motion behandlades också det prekära läge i vilket djursjukhuset i Helsingborg redan då befann sig. En liknande motion väcktes av Knut Wachtmeister om statligt stöd till den slutna djursjukvården.

Den djursjukhusutredning som tillsattes efter de här motionerna konstaterade att det förelåg ett mycket stort behov av ny- och ombyggnad vid djursjukhuset i Helsingborg. Framställningar har också gjorts från hushållningssällskapet om att få låna 40 milj. kr. till en planerad nybyggnad av djursjukhus i Helsingborg. Framställningen överlämnades till djurhälsoutredningen. Denna i sin tur överlämnade en PM till jordbruksdepartementet där det klart konstaterades: "Verksamheten vid djursjukhuset i Helsingborg fyller en viktig funktion i de djurrika södra delarna av landet. Funktionen kan i viss mån jämföras med den som i övriga delar av landet uppfylls av djursjukhusen i Uppsala, Skara och Sollefteå, där staten är huvudman. Det har därför framhållits att djursjukhuset i Helsingborg bör inta en viss särställning bland djursjukhusen."

Djurhälsoutredningen utesluter inte frågan om eventuellt statligt engagemang när det gäller djursjukhuset i Helsingborg men har inte funnit anledning att närmare beröra formerna och villkoren härför. Sedan propositionen om hundskattemedel antagits här i kammaren diskuterades frågan om inte hundskattemedel skulle kunna användas till finansiering av de regionala djursjukhusen. En sådan anvisning fanns emellertid inte i propositionen. Många kommuner är kanske inte beredda att använda pengarna på sådant sätt. Den halva miljon som de 52 aktuella kommunerna tillsammans ställer till Helsingborgs djursjukhus förfogande talar sitt tydliga språk om hur stor generositeten är.

En annan sida är att man knappast kan begära att hundägarna skall bekosta den del av verksamheten som rör hästar, nötkreatur och svin. Fördelning på patientkategorier är ca 50 % på smådjursavdelningen och 50 % på stordjursavdelningen.

Under 1979 gjorde också hushållningssällskapet en framställning till AB Trav och Galopp, ATG, om att få ett räntesubventionerat och amorteringsfritt lån för den del av det nya djursjukhuset som representerar stordjursavdelningen. Denna framställning har under 1980 följts upp med olika uppvaktningar. Motivet för framställningen till ATG är att 33 % av de behandlade hästarna vid djursjukhuset i Helsingborg är just trav- och galopphästar. Det är f. ö. en mycket bra mjölkko för staten att de hålls i trim. Sålunda är Helsingborgssjukhuset remissinstans för travhästar från Jägersro, Kalmar, Halmstad, Åby och Mantorp, men varje år behandlas också tävlingshästar från bl. a. Axvalla, Solvalla, Täby och Skrubb på Gotland.

Dessa hästpatienter är i de flesta fall utrednings- och operationsfall och kräver därför mer kvalificerad vård samt kostnadskrävande utrustning. Till bilden hör också att djursjukhuset i Helsingborg genom ett särskilt avtal med Skånska Travsällskapet numera har ansvaret för hästkliniken på Jägersro och dessutom medverkar i utbildning av hästveterinärer och utbildning av lärlingar i trav- och galoppyrket. Det är en viktig passus, eftersom man från visst håll har framhållit att några statliga medel inte kan ställas till förfogande på grund av att det inte förekommer någon utbildning. Som synes gör det det.

Sedan framställningen till regeringen gjordes om att få låna 40 milj. kr. till ett nytt djursjukhus har en ny översyn gjorts av hela byggnadsprogrammet med syfte att nedbringa kostnaderna. Genom att man bl. a. slopar byggandet av en patologisk avdelning, som lantbruksstyrelsen tidigare framfört som ett krav för ett regionalt djursjukhus, beräknas kostnaderna nu kunna nedbringas till ca 30 milj. kr. Av dessa belöper sig, som jag nämnde, ca 50 % på smådjursavdelningen och ca 50 % på stordjursavdelningen, sedan för de båda avdelningarna gemensamma kostnader har fördelats. Det är inte tu tal om att djursjukhuset i Helsingborg behöver statligt stöd, kanske i den form som föreslås i motionen.

Som bl. a. framgått av olika statliga utredningar fyller det regionala djursjukhuset i Helsingborg samma funktion som djursjukhusen i Uppsala vid Veterinärhögskolan, i Skara och i Sollefteå, vilka alla har staten som huvudman. Såväl direkt som indirekt hjälper staten till att finansiera djursjukvården vid dessa djursjukhus. Enligt djursjukhusutredningen finansierades exempelvis 1975–1976 ca 29 % av kostnaderna vid djursjukhuset i Skara med statsbidrag och hela 55 % vid djursjukhuset i Sollefteå. Som ytterligare exempel på statens stöd kan också nämnas att djursjukhuset i Skara fått hela sin ombyggnad betalad med statliga medel. Man ställer sig därför frågande inför hur jordbruksutskottet kan säga att det inte är någon statlig angelägenhet med slutna djursjukvård.

Alltsedan Malmöhus läns hushållningssällskap 1954 räddade djursjukhuset i Helsingborg från nedläggning har – bortsett från ett statligt räntefritt lån på 450 000 kr. – verksamheten här kunnat bedrivas utan att belasta statens finanser. Detta förhållande och den kris som djursjukhuset i Helsingborg nu står inför borde i hög grad motivera ett statligt stöd för att rädda och för framtiden säkerställa den regionala djursjukvården i södra Sverige. Med all rätt kan djurägarna i denna region fråga sig varför inte också de, liksom sina kolleger på andra håll i landet, skall kunna få någon hjälp av staten till den slutna djursjukvården.

Det har spekulerats i olika lösningar för att klara en nybyggnation av ett djursjukhus i Helsingborg. Vad dessa leder till är ovisst. Vad som däremot inte är ovisst är att om inte nybyggnadsplanerna kan realiseras så kan fem regioner förlora sitt djursjukhus. Mot den bakgrunden är det förvånansvärt att jordbruksutskottet inte mera konkret har presterat en politisk viljeyttring genom att tillstyrka motionen.

Det är tänkbart att detta inte är tillräckligt, men motionens huvudsyfte är

trots allt enbart en statlig kreditgaranti – en form som dagligen kan utnyttjas av enskilda genom de möjligheter som står till buds men som av någon outgrundlig anledning inte skall gälla denna verksamhet.

Även om vi sparar på många olika områden, innebär det inte nödvändigtvis att vi lägger locket på på alla områden. Djursjukhusvården är ett exempel på detta. Inte minst de statliga utredningar som har tillsatts pekar på att jordbruksdepartementet har intresserat sig för problemen. Enskilda ledamöter i jordbruksutskottet har efter betänkandets justering också uttryckt förvåning över hur skrivningen har hanterats av massmedia. Där har det hetat att ett enigt utskott avstyrkte framställningen om statligt kreditstöd till djursjukhuset i Helsingborg. Detta har vållat förvåning ute hos bönder och andra djurägare.

Herr talman! Jag yrkar med det sagda bifall till motionen.

Anf. 103 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Jag beklagar livligt Sven Munkes sätt att tolka jordbruksutskottets betänkande. Det skulle vara väldigt beklagligt om andra myndigheter tolkade det likadant. Vi har nämligen i jordbruksutskottet inte på något sätt lagt locket på, som Sven Munke säger. Han säger att han vill göra en politisk viljeytring. Jag skulle hellre vilja kalla det för en politisk krumelur som inte på något sätt gagnar sakfrågan. Den slarviga och i långa stycken felaktiga och osakliga kritik som han utsätter utskottet för drabbar i hög grad hans tre partikamrater, som står bakom det enhälliga utskottsbetänkandet.

Utskottet är väl förtroget med verksamheten vid Helsingborgs djursjukhus. Vissa avsnitt i Sven Munkes anförande var helt korrekta. Djursjukhuset i Helsingborg är som Sven Munke säger mycket välskött. Verksamheten där är mycket omfattande, och den växer i omfattning. Här om råder inga delade meningar.

Lånet på 450 000 kronor var inte bara räntefritt utan också amorteringsfritt, om jag nu skall vara litet mer fullständig än vad Sven Munke var i sitt inlägg.

Om Sven Munke i motsats till sina partikamrater i utskottet har kännedom om stora och dolda resurser, tror jag att han bör framföra sina önskemål till ekonomiministern. Om det finns några medel som ligger och möglar på någon hylla, vilket hans anförande tycks tyda på, är vi nog alla beredda att se till att de hamnar rätt.

Sanningen i själva sakfrågan är följande. Den år 1979 tillsatta djurhälso-utredningen sade i en promemoria att man på intet sätt vill avvisa tanken på ett statligt engagemang. Det tycker jag är ett väldigt bra uttalande, och det skall vi ta noga vara på. Jordbruksutskottet har också ställt sig bakom det. Utskottet säger att i avvaktan på prövningen av djurhälso-utredningens förslag finns det inte anledning för utskottet att nu ta ställning. Jag hoppas att det skall betyda att vi från statligt håll på allt sätt kommer att se till att den fina verksamheten i Helsingborg kan fortsätta och även utvecklas.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till det enhälliga utskottets hemställan.

Anf. 104 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Om jag var litet slarvig i min framställning ber jag naturligtvis om ursäkt för det. Den skrivning som utskottet har presterat har emellertid ute i bygderna uppfattats så som jag har beskrivit det, och det är just det som jag vill påtala. Även om utskottet har de ambitioner som Einar Larsson nu försöker göra sig till tolk för – och jag tror att det påståendet är riktigt – har utskottet dock inte i skrivningen gjort klart för allmänheten vad det handlar om. Därom vittnar uttalandet att ett enhälligt jordbruksutskott har avstyrkt framställningen om statligt stöd till Helsingborgs djursjukhus. Den tolkningen av utskottets skrivning har gjorts i tidningar, i radio och i TV. Om det är en missuppfattning, bör det rättas till. Nu har Einar Larsson konstaterat att utskottet har ambitioner i denna fråga. Det är jag nöjd med, men de ambitionerna kommer inte till uttryck i skrivningen.

Anf. 105 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Som journalist vet Sven Munke mycket väl att det ibland inträffar olyckshändelser när journalister och massmedia snabbt skall redovisa saker och ting. Jordbruksutskottets skrivning i detta ärende skall tolkas så som jag här har tolkat den tidigare i dag.

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 1979/80:1384 av Sven Munke m. fl., bifölls med acklamation.

18 § Anmälades och bordlades

Proposition

1980/81:141 om ökade exportfrämjande åtgärder

19 § Anmälades och bordlades

Redogörelse

1980/81:14 Riksdagens revisorerers berättelse över granskningen av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet under år 1980

20 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1980/81:1957 av *Elis Andersson m. fl.*

1980/81:1958 av tredje vice talmannen *Karl Erik Eriksson m. fl.*

1980/81:1959 av *Birgitta Rydle*

1980/81:1960 av *Sten-Ove Sundström*

med anledning av proposition 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken

1980/81:1961 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av proposition 1980/81:106 om ändring i brottsbalken m. m. (främjande av flykt; s. k. falska telefonrecept m. m.)

1980/81:1962 av *Margot Wallström* och *Roland Sundgren*

med anledning av proposition 1980/81:107 om den statliga skoladministrationen m. m.

1980/81:1963 av *Christer Nilsson*

med anledning av proposition 1980/81:149 om Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts verksamhet och organisation

21 § Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 11 mars

1980/81:106 av *Rune Gustavsson* (c) till budgetministern om effektivare åtgärder mot narkotikasmuggling:

Riksdagen antog 1978 ett samlat narkotikapolitiskt program. Detta inrymde åtgärder över hela samhällslivet. I programmet fastslogs att grundvalen för kampen mot narkotikamissbruk måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk måste med kraft bekämpas.

På en rad områden har åtgärder satts in för att hejda narkotikamissbruket. Information om narkotikans skadeverkningar har gått ut till landets elever och lärare, stödet har ökat till folkrörelser och organisationer som arbetar mot missbruk, straffen har skärpts när det gäller narkotikabrott. Mycket återstår dock att göra. Trots att beslagen av narkotika är omfattande, klagar tullpersonalen över att man inte har möjlighet att fullfölja sina övervakande uppgifter.

Med stöd av det anförda vill jag till budgetministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har vidtagits och vilka planeras för att förstärka och effektivisera tullens möjligheter att ingripa och göra narkotikabeslag?

1980/81:107 av *Rune Gustavsson* (c) till utbildningsministern om ökad information om narkotikans skadeverkningar:

Riksdagen antog 1978 ett samlat narkotikapolitiskt program. Detta inrymde åtgärder över hela samhällslivet. I programmet fastslogs att grundvalen för kampen mot narkotikamissbruk måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk måste med kraft bekämpas.

På en rad områden har åtgärder satts in för att hejda narkotikamissbruket. Information om narkotikans skadeverkningar har gått ut till landets elever och lärare, stödet har ökat till folkrörelser och organisationer som arbetar

Onsdagen den
11 mars 1981

*Meddelande om
frågor*

mot missbruk, straffen har skärpts när det gäller narkotikabrott. Mycket återstår dock att göra. Inte minst gäller det att öka kunskapen om narkotikans skadeverkningar hos dem som utbildas till lärare, förskollärare, socialarbetare, läkare och övrig vårdpersonal.

Med stöd av det anförda vill jag till utbildningsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har vidtagits och vilka planeras för att öka kunskapen om narkotikan och dess skadeverkningar hos dem som utbildas till lärare, förskollärare, socialarbetare, läkare och övrig vårdpersonal?

1980/81:108 av *Rune Gustavsson* (c) till försvarsministern om åtgärder för att motverka narkotikamissbruk vid militära förband:

Riksdagen antog 1978 ett samlat narkotikapolitiskt program. Detta inrymde åtgärder över hela samhällslivet. I programmet fastslogs att grundvalen för kampen mot narkotikamissbruk måste vara att samhället inte kan godta något annat bruk av narkotika än det som är medicinskt motiverat. Allt annat bruk måste med kraft bekämpas.

På en rad områden har åtgärder satts in för att hejda narkotikamissbruket. Information om narkotikans skadeverkningar har gått ut till landets elever och lärare, stödet har ökat till folkrörelser och organisationer som arbetar mot missbruk, straffen har skärpts när det gäller narkotikabrott. Mycket återstår dock att göra. Så har larmrapporter nått oss om narkotikamissbruk bl. a. på militära förband bland de värnpliktiga.

Med stöd av det anförda vill jag till försvarsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har vidtagits och vilka planeras för att motverka narkotikamissbruk vid de militära förbanden och öka informationen till de värnpliktiga om narkotikan och dess skadeverkningar?

22 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 10 mars

1980/81:305 av *Eva Winther* (fp) till statsrådet Karin Andersson om åtgärder för att utverka utresetillstånd för anhöriga till vissa flyktingar från Vietnam:

Mars 1979 fattade fp-regeringen beslutet om att ta emot de s. k. "båtflyktingarna" från Vietnam. Nu finns ca 2 000 sino-vietnameser här i Sverige. Flera av dem har nära anhöriga kvar i Vietnam, som trots att beslut fattats här om uppchållstillstånd ännu inte fått någon möjlighet att lämna Vietnam.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga invandrarministern:

Vilka åtgärder har vidtagits från svensk sida för att underlätta för anhöriga till sino-vietnameserna att få utresetillstånd från Vietnam?

1980/81:306 av *John Andersson* (vpk) till jordbruksministern om tidpunkten för förslag rörande spridandet av kemiska medel i skogsbruket:

Fram till den 30 juni i år råder ett tillfälligt förbud mot spridandet av kemiska medel i skogsbruket. Den utredning som tillsattes under 1979 har lagt fram ett delbetänkande gällande skogsbruket. Detta har varit ute på remiss. Enligt uttalanden av jordbruksministern är det inte säkert att det blir något förslag från regeringen. Anledningen skulle vara att remissinstanserna är mycket oeniga. Även tjänstemän på jordbruksdepartementet har i massmedia uttalat sig i den riktningen.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga jordbruksministern:

Avser regeringen att, enligt preliminärt besked, under våren framlägga proposition om spridandet av kemiska medel i skogsbruket?

den 11 mars

1980/81:307 av *Ingrid Sundberg* (m) till utrikesministern om vägrat inresevisum till Vietnam i visst fall:

Vid invigningen av de två svenskbyggda sjukhusen i Vietnam skall socialministern medverka. Givetvis är de svenska biståndsinsatserna intressanta för den svenska allmänheten, och ett tiotal journalister kommer att medfölja socialministern på resan. En svensk journalist har emellertid nekats inresetillstånd. På grund därav önskar jag fråga utrikesministern:

Vilka skäl har vietnamesiska myndigheter angivit för att neka inresevisum för en svensk journalist som önskar rapportera om svenskt bistånd i Vietnam?

1980/81:308 av *Kerstin Nilsson* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra nedläggning av poststället i Karungi:

Enligt uppgifter i massmedier har postverket för avsikt att dra in poststället i Karungi, tidigare kommuncentrum i Karl Gustavs kommun, numera kommunedel av Haparanda. Poststället betjänar vintertid ett hundratal hushåll och sommartid ett nästan fördubblat antal hushåll. Dessutom är olika företag som affärer, verkstäder och bank beroende av en väl fungerande postal service.

Med anledning härav vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att förhindra en nedläggning av poststället i Karungi?

1980/81:309 av *Gertrud Sigurdson* (s) till handelsministern om sammansättningen av utredning rörande förbudet mot investeringar i Sydafrika och Namibia:

Som en följd av riksdagens beslut föregående år om en genomgång av hittillsvarande erfarenheter och effekter av lagen om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia och av möjligheterna att vidga sanktionerna på det bilaterala området, t. ex. när det gäller överföring av teknologi, har handelsministern i december 1980 enligt pressmeddelande den 6 februari 1981 förordnat en utredningsman och utsett två sakkunniga. Jag vill med anledning härav ställa följande frågor till handelsministern:

1. Avser handelsministern att också bereda parlamentariker plats i utredningsarbetet?
2. Om svaret är nej – varför?

1980/81:310 av *Stig Genitz* (c) till kommunikationsministern om upprustning av vissa vägar:

Under senare år har standarden på landsbygdens vägnät alltmer försämrats. På de av vägsamfälligheter underhållna vägarna ställs vissa krav för att statsbidrag skall erhållas. I rimlighetens namn borde minst samma standardkrav ställas på de av vägverket underhållna mindre vägarna. De resurser, som tilldelats vägförvaltningarna för underhåll av det mindre landsbygdsvägnätet har visat sig helt otillräckliga. För de människor, som bor och har sin gärning förlagd till vårt lands glesbygder, har försämringen av vägarnas standard blivit ett allt större irritationsmoment.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga kommunikationsministern vilka åtgärder han tänker vidta för att återställa det mindre vägnätet till en acceptabel standard.

1980/81:311 av *Roland Sundgren* (s) till socialministern om statsbidrag till s. k. OT-kurser för narkotikamissbrukare:

Arbetsmarknads- och utbildningsinsatser är viktiga inslag i rehabiliteringen av missbrukare. Särskilda insatser på dessa områden har bl. a. gjorts av Göteborgs, Skara och Västerås kommuner genom s. k. OT-kurser (Omställnings-Träning) för narkotikamissbrukare. Hösten 1979 startade i Västerås en 42-veckors OT-kurs – beställd och betald av AMS. I projektet finns sju personer anställda, och resultatet av den hittills bedrivna verksamheten har varit mycket lovande. Avsikten har varit att verksamheten skall pågå ett antal år för att sedan utvärderas.

På grund av den omorganisation som gjorts har denna verksamhet inte kunnat inordnas i det nya Arbetsmarknadsinstitutets (AMI) verksamhet, vilket meddelades i juli 1980. Då verksamheten anses vara av social karaktär bör i stället statsbidrag utgå genom socialstyrelsen. Frågan har ansetts vara av principiell karaktär, varför såväl socialstyrelsen som AMS tillskrivit regeringen i november 1980.

Något besked i finansieringsfrågan har ännu ej erhållits trots skrivelser, uppvaktningar och telefonsamtal med socialdepartementet sedan september 1980. För såväl de anställda som eleverna skapar detta dröjsmål stora problem.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga socialministern:
Hur länge skall det dröja innan regeringen kan ge besked om statsbidrag till OT-kurser för narkotikamissbrukare?

23 § Kammaren åtskildes kl. 17.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

Nr 93

Onsdagen den
11 mars 1981

*Meddelande om
frågor*

Solveig Gemert